

ОДБРАНА

Тема
Упис у Војну академију
и Војну гимназију

Бројке које
охрабрују

Специјални прилог

подобранац

2

ПРОДАВНИЦА „ВОЈНА КЊИГА”

- магазин "Одбрана"
- војностручни часописи "Нови гласник", "Војно дело" и "Војнотехнички гласник"
- књиге у издању Новинског центра "Одбрана", "Војноиздавачког завода"
- аудио курсеви страних језика
- издања на компакт-дискovima
- постери, географске карте и планови
- макете тенкова, авиона и бродова
- реплике наоружања и војне опреме
- сабље и бодежи
- прибор за боравак у природи
- батеријске лампе, бусоле и др.
- војна обућа и одећа
- мајице и качкети, привесци, значке, футроле за оловке и визиткарте, перорези, хемијске оловке и упаљачи са ознакама Војске Србије
- сувенири са националним симболима

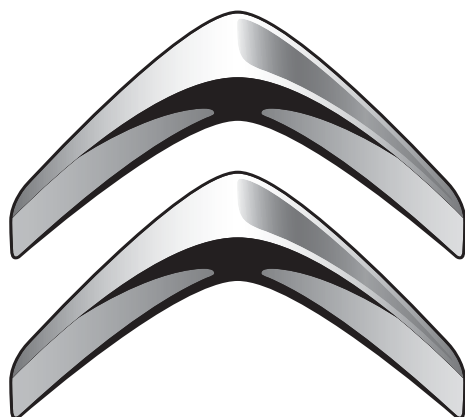

У БЕОГРАДУ

Улица Васе Чарапића 22

Тел/факс 011 21 84 925

Радно време од 8 до 21 часова
суботом од 8 до 16 часова

CITROËN

CITROËN SE PONOVO RAĐA...

CRÉATIVE TECHNOLOGIE

VITRO GROUP, OVLAŠĆENI UVOZNIK I DISTRIBUTER ZA SRBIJU, RADNIČKA 22, ADA, BEOGRAD, 011/35 38 555
BEOGRAD - Karađorđeva 69, 011/20 22 300; **NIŠ** - 09. brigade 59, 018/20 22 08; **JAGODINA** - Slovenski put bb, 035/25 25 97

TENAX MOTORS - Katanićeva 18, Beograd, 011/2436 402; **ASTOR AUTO** - Vladimira Popovića 48, Novi Beograd, 011/260 1515; **BEL CAR** - Bulevar
Vojvode Stepe bb, Novi Sad, 021/679 1004; **AUTOSTIL-M** - Arsenija Čarnojevića 16, Subotica, 024/571 111; **AUTO AS** - Jovana Mikića 42, Bačka
Topola, 024/715 414; **A&C GROUP** - Prislonica bb, Čačak, 032/485 401; **OFFICE CENTAR** - Koste Racina 1, Podgorica, Crna Gora, 081/627 780;
COMPANY D.A.J.M.I. - Sava Ilića 6, Igalo, Crna Gora, 082/88 678 148; **DELFIN LTD** - Zona industriale p.n. Veternik, Priština, Kosovo, 038/550 556

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традиције „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Душан Глишић (фелџон, историја и традиције),
др Снежана Ђокић (свет),
Бранко Копуновић (друштво),
Александар Петровић, поручник,
Владимир Почуч, мајор (одбрана)

Стални сарадници

Станислав Арсић, Себастијан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, др Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, др Зоран Миладиновић,
Предраг Милићевић, Миљан Милкић,
Крстан Милошевић, др Милан Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Попадић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници)

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Даримир Банда (фоторепортер)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241- 257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs

Internet

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
Македонска 29

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Снимак Радован ПОПОВИЋ

САДРЖАЈ

У ФОКУСУ

42. светско војно првенство у маратону
и 1. FIFA-CISM фудбал куп

ПРИЈАТЕЉСТВО КРОЗ СПОРТ

6

ДОГАЂАЈИ

Делегација Министарства одбране
на Сајму наоружања у Турској

ВЕЛИКО ИНТЕРЕСОВАЊЕ ЗА НАШЕ ПРОИЗВОДЕ

9

ТЕМА

Упис у Војну академију и Војну гимназију

БРОЈКЕ КОЈЕ ОХРАБРУЈУ

10

ДОГАЂАЈИ

Деца награђена у акцији „Нацртај цртеж“ пловила
војним бродом „Козара“

ПОПУЛАРНОСТ ВОЈНОГ ПОЗИВА

14

ОДБРАНА

„Боровац 2009“

МОДЕЛ ПРОТИВТЕРОРИСТИЧКЕ БОРБЕ

16

Per aspera

ТРГОВЦИ НЕКРЕТНИНАМА

19

Српски посматрачи у мировној мисији УН у Либерiji

ПРЕДЕО ПОМИРЕЊА

20

Специјални прилог

14

32

Специјални прилог
БОЈ НА ЧЕГРУ

23

Са галерије
ПРОЛЕЋНА ДУГА

31

СВЕТ
Приватне армије
ПОВРАТАК ПЛАЋЕНИКА

32

Паралеле
**РУСКО НЕ ЗА НАТО
НА КАВКАЗУ**

37

КУЛТУРА
Синиша Ковачевић, драмски писац,
сценариста и редитељ
ЈЕДНА СУЗА И ЈЕДАН ОСМЕХ

38

ФЕЉТОН
Свет шифара
КАКО САКРИТИ ПОРУКУ

42

ИСТОРИЈА
Битка на Беласици
**СТРАВИЧНА СУДБИНА
ЗАРОБЉЕНИКА**

45

СПОРТ
ЛЕТЊА СПОРТСКА ПРВЕНСТВА

48

„Падобранац“ број 2

реч уредника

Кампања

Ебројено пута смо се и лично осведочили како се углед и поверење брзо и лако губе, а тешко стичу и поново враћају. Када говоримо о комплексним институцијама као што је Војска, на пример, тај процес је много сложенији. После афера и негативних појава, које су пре пет-шест година рејтинг Војске и целог система одбране срозале на најниже гране, требало је много труда да се тај тренд прво заустави, а потом и окрене у позитивном правцу.

Плодови тог настојања видљиви су већ неколико година уназад, а најбоље примере бележимо управо ових дана као резултат правовремених, добро организованих и вођених промотивних кампања надлежних органа Министарства одбране и Војске Србије, у првом реду Управе за односе са јавношћу, којој је то један од редовних послова и задатака.

У процесу професионализације Војске Србије за попуну 2.400 места за војнике по уговору јавило се дупло више кандидата. Поред тога, треба истаћи да је овогодишњи конкурс за упис студената на Војну академију продужен због великог интересовања. Јавило се 1.059 будућих студената, од којих су 243 девојке, што је неколико пута више кандидата него претходне године. На свако од седамдесет места у првом разреду Војне гимназије конкурисало је више од 11 кандидата. Комисије за пријем наћи ће се, како се то каже, на „слатким“ мукама да изаберу најбоље међу најбољима.

Кампање за професионализацију Војске и упис у војне школе биле су пре свега усмерене на то да се девојке и младићи обавесте и о тој могућности за избор животног позива. С друге стране, акције „Отворени дан“ и „Нацртај цртеж ...“ имале су и имају за циљ да деца школског узраста у касарнама најпре у једнодневном дружењу сагледају живот и рад војника и да на свој начин покажу како су то доживели. Те акције већ две године бележе изузетне резултате и умногоме су допринеле да се стереотипи у јавности о Војсци као затвореној институцији коренито мењају.

Модеран начин комуникације са одабраним циљним групама оправдао је очекивања. Наравно, то све није довољно за враћање угледа и поверења. Први предуслов је, без сумње, задовољство људи који су већ у систему одбране. Они су главни промотери у било каквој кампањи. Живу реч не може да најача никакав плакат или спот на телевизији. Други предуслов је да нема афера и да се појаве криминала и злоупотреба на време откривају и енергично сасецају. Систем одбране, по свему судећи, више није миље за различите мешетаре.

Ипак, морамо бити свесни чињенице да су кампање, као повремене, несистематске акције, углавном кратког даха и ограниченог домета, али су неопходне како би се остварили одређени циљеви.

И сами се спремамо за један такав подухват желећи да допремо, пре свега, до оних професионалних припадника Министарства одбране и Војске Србије који нису наши читаоци. Не зато што то не желе да буду, има и таквих, наравно, и поштујемо њихову вољу, већ онајпре због тога што им до сада можда нисмо пружили праву прилику да то постану. Верујемо да имамо шта да понудимо и да ће у разноврсним садржајима који се налазе између корица нашег листа и они најпробирљивији моћи да пронађу нешто за себе. Наредних месеци представимо им се у јединицама и установама Војске и организацијским целинама Министарства. Биће то, наравно, и прилика и за нове сусрете са вама, поштовани читаоци, који нам већ годинама указујете поверење. Од вас очекујемо предлоге за нове рубрике и теме о којима бисте желели да пишемо.

Наравно, спремни смо, као и увек до сада, и за ваше критике јер верујемо да су добронамерне и усмерене ка заједничком циљу да „Одбрана буде још боља и квалитетнија. Баш по вашој мери. ■

42. светско војно првенство у маратону и 1. FIFA - Пријатељство кроз

Министарство одбране и Војска Србије били су домаћини два значајна спортска догађаја, који су окупили више стотина учесника из 27 земаља са четири континента. Светско војно првенство у маратону и први FIFA-CISM фудбал куп, како је на свечаности отварања истакао министар одбране Драган Шутановац, догађаји су који немају само такмичарски карактер, већ доприносе бољем разумевању и сарадњи међу припадницима оружаних снага, развијајући поштовање и пријатељство кроз спорт.

Свечаност отварања 42. светског војно првенство у маратону и Првог FIFA-CISM фудбал купа одржана је 17. априла на платоу испред Војног музеја на Калемегдану. Свечаности су присуствовали министар одбране Драган Шутановац, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић, генерални секретар Међународног савета за војне спортове – CISM пуковник Мишел ван Мерс, најодговорније личности из система одбране, страни војни изасланици и екипе које се такмиче у маратону и фудзалу.

Пуковник Ван Мерс том приликом одликовао је министра Шутановца медаљом „великог официра“, а генерал-потпуковника Милоја Милетића медаљом „великог витеза“ за изузетне заслуге и подршку војном спорту.

Министар Шутановац је, отварајући два такмичења, захвалио Међународном савету за војне спортове на поверењу које је указао Србији и Министарству одбране поверавајући организацију тих значајних такмичења.

– Први пут у историји Србије у прилици смо да угостимо овако велики број припадника страних оружаних снага. Ово такмичење није само спорт, него и развијање међуармијске сарадње, разумевања, поштовања и пријатељства кроз спорт – рекао је Шутановац. Он је додао да је Калемегдан много пута у историји био бојно поље, а да ће наредних дана бити спортска арена.

Пуковник Мишел ван Мерс поздравио је учеснике два велика такмичења назвавши их својом „војном браћом“. Он је изразио дивљење према месту и граду у коме се дешавају спортски догађаји, будући да је током историје тај простор био чак 60 пута освајан и ослобађан. Ван Мерс подсетио је на значај војног спорта за изградњу пријатељства и разумевања међу војскама света.

Државни секретар Министарства одбране Зоран Јефтић, шеф српске делегације при CISM, поздравио је учеснике два такмичења и пожеleo им што боље резултате у фер надметању.

CISM фудсал куп
спорт

Министар Шутановац на церемонији отварања

Победник војног маратона је Ахмед Мустафа, припадник оружаних снага Катарa. Друго место заузео је Заид Ларуси из Марока, док је бронзану медаљу освојио Пољак Качмарек Качмарек. Медаље је уручио генерал Милоје Милетић

Заставу Србије на јарбол је подигао старији водник Горан Чегар, најуспешнији маратонац у екипи Србије, а заставу CISM-е водник Адам Драцински из Пољске, прошлогодишњи победник војног маратона.

■ Успех војног спорта

Светско војно првенство у маратону одржано је у оквиру Београдског BANCA INTESA маратона, 18. априла. У њему је учествовало укупно 25 репрезентација са четири континента, што је највећи број земаља учесница светских војних првенстава у маратону. Од пријављених 22 такмичарке и 92 такмичара, припадника оружаних снага, трчало је 99 такмичара, 80 у мушкој и 19 у женској конкуренцији.

Победник је Ахмед Мустафа, припадник оружаних снага Катарa, победника и у екипном пласману. Друго место заузео је Заид Ларуси из Марока, док је бронзану медаљу освојио Пољак Качмарек Качмарек.

У екипном пласману, после Катарa, Пољска је друга, а Алжир трећи.

Тим Војске Србије у маратону пласирао се на седмо место, а најбољи српски маратонац и у војној и у цивилној конкуренцији је Сретен Нинковић, који је на циљ стигао шеснаести у војном маратону.

У женској конкуренцији победила је Раса Драздаускаите из Литваније, друга је Шпањолка Марија Руиз, док је трећа на циљ стигла Џејми Марти из Сједињених Америчких Држава.

У екипном пласману војног маратона у женској конкуренцији на првом месту је САД, друга је Шпанија, док је треће место заузела Немачка.

Светско војно првенство у маратону значајно је допринело квалитету 22. београдског маратона, јер су од десет првопласираних маратонаца четворица припадници оружаних снага. У женској конкуренцији, од пет првопласираних, чак четири долазе из војске.

У женској конкуренцији победила је Раса Драздаускаите из Литваније, друга је Шпањолка Марија Руиз, док је трећа на циљ стигла Џејми Марти из Сједињених Америчких Држава. Пехаре је уручио државни секретар Зоран Јефтић

Медаље и дипломе победницима уручио је начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић, а пехаре државни секретар Министарства одбране Зоран Јефтић.

■ Први FIFA-CISM ФУТСАЛ КУП

На спортском терену спортско-рекреативног центра БАСК у Београду од 14. до 18. априла одржан је први FIFA-CISM куп у фудзалу. Организатор такмичења је Министарство одбране Србије, покровитељи су Међународни савет за војне спортове и Међународна фудбалска асоцијација, а учествовале су репрезентације војски Србије, Хрватске, Босне и Херцеговине, Македоније, Црне Горе и Словеније.

Такмичење су отворили државни секретар у Министарству одбране Зоран Јефтић и пуковник Мишел ван Мерс, генерални секретар Међународног савета војних спортова – CISM.

На конференцији за новинаре државни секретар Јефтић подсетио је на значај спортске манифестације која окупља шест земаља региона. Пуковник ван Мерс нагласио је да CISM окупља 141 земљу и да су је препознале и прихватиле релевантне међународне организације.

После пет дана спортских и фер надметања, у Дому Гарде у Топчидеру такмичење је свечано затворено, заједно са Светским првенством у војном маратону.

Екипним победницима у војном маратону – у женској конкуренцији првопласираној екипи Сједињених Америчких Држава, другопласираној Шпанији и трећепласираној екипи Немачке – пехаре и признања уручио је генерал-мајор Видосав Ковачевић, начелник Војне академије. Он је пехарима наградио и победнике 42. светског војног првенства у маратону – екипе Катар, Пољске и Алжира.

Генерал-мајор Радивој Вукобратовић, представник Генералштаба Војске Србије, уручио је пехаре победницима у фудзалу – екипи Хрватске, другопласираној екипи Словеније и тиму Србије, који је освојио треће место.

Државни секретар Зоран Јефтић победницима два такмичења доделио је плакете. Том приликом он је рекао да ће лопта којом је игра-

Више од спорта

У свечаној сали Скупштине града Београда одржана је конференција за медије поводом 22. београдског маратона и 42. светског војног првенства у маратону. Том приликом, представницима медија обратили су се министар одбране Драган Шутановац, министар омладине и спорта Снежана Самарџић-Марковић, градоначелник Београда Драган Ђилас, генерални секретар CISM пуковник Мишел ван Мерс, промотери и покровитељи трке.

Министар Шутановац нагласио је значај 42. светског војног првенства у маратону за укупан квалитет Београдског маратона. Он је подсетио на дугу историју Међународног савета војних спортова, који постоји од 1948. године, и на чланство Србије које траје шест година.

– Догађаји попут овога доприносе бољем разумевању и сарадњи међу припадницима оружаних снага – рекао је Шутановац и изразио задовољство због чињенице да се у Београду налазе представници 27 земаља, односно војски света, што се никада раније није догодило.

Министарка Марковић нагласила је да је Београдски маратон више од спортског догађаја јер у себи садржи културну, туристичку, економску, а у овом случају и војну димензију. Она је рекла да маратон брише расне, верске и економске разлике међу њеним учесницима јер су на његовом старту сви једнаки.

Градоначелник Ђилас рекао је да традиција Београдског маратона траје више од 20 година и да је наша престоница прави „град спорта“. Он је рекао да додатну вредност маратону дају и учесници из оружаних снага. ■

Шест екипа из бивших република СФРЈ на првом FIFA-CISM фудзал купу

на финална утакмица Првог FIFA-CISM фудзал купа добити своје место у Војном музеју, чиме ће у тој институцији бити отворена поставка посвећена војном спорту.

Генерални секретар CISM пуковник Мишел ван Мерс похвалио је организацију такмичења, а посебно активност и посвећеност државног секретара Зорана Јефтића и пуковника Бранка Бошковића.

Пуковник ван Мерс одликовао је медаљама „вitezа CISM“ потпуковника Драгана Тодорова, заставника Радмилу Ђурић, старијег водника Игора Вуковића и војника Мирка Петровића.

На крају церемоније затварања додељена су признања најистакнутијим такмичарима и појединцима који су допринели квалитетној организацији 42. светског војног првенства у маратону и Првог FIFA-CISM фудзал купа. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимили Р. ПОПОВИЋ и Д. БАНДА

Делегација Министарства одбране на Сајму наоружања у Турској

Велико интересовање за наше производе

Министар одбране Драган Шутановац предводио је делегацију Министарства одбране Србије на 9. међународном сајму одбрамбене технологије (9th International Defence Industry Fair - IDEF 09), који је од 27. до 30. априла одржан у Истанбулу

„Евроазијски састанак“, како је незванично названа ова велика сајамска манифестација, окупила је више стотина излагача из 45 земаља света. Организатор је Турска фондација војних снага, под покровитељством Министарства националне одбране Турске. Поред излагача, гости сајма били су министри и делегације из 73 државе.

Сајам је отворио турски премијер Реџеп

Тајип Ердоган, а у поздравној речи на отварању министар одбране Векди Гонул, који је и председник IDEF-а 09, истакао је да је сајам постао важна платформа за регионалну сарадњу, праћење технолошког развоја и имплементацију програма снабдевања.

Делегација Министарства одбране, предвођена министром Шутановцем имала је сусрет са министром одбране Турске Гонулом,

а одржала је и низ састанака са делегацијама држава учесница сајма. Том приликом разговарано је о билатерално-војној сарадњи, са посебним нагласком на војно-економску сарадњу. Изражено је и велико интересовање за производе наше одбрамбене индустрије, тако да се може очекивати да ова година буде подједнако добра како и предходна, без обзира на светску економску кризу. ■

Изасланици одбране у Копненој зони безбедности

Професионално извршавање задатака

Изасланици одбране акредитовани у Републици Србији обишли су команду 4. бригаде Војске Србије у Врању и базу „Добросин“ у Копненој зони безбедности

У врањској касарни „1.300 каплара“, 22. априла, изасланике одбране дочекали су државни секретар Душан Спасојевић, који се налазио у обиласку Копнене зоне безбедности, и командант 4. бригаде бригадни генерал Милосав Симовић.

Током посете бази „Добросин“ информисање изасланицима одбране одржао је генерал Симовић и том приликом изведена је показна вежба.

Државни секретар Спасојевић оценио је безбедносну ситуацију у Копненој зони безбедности као стабилну и нагласио да је Војска Србије, захваљујући високом степену професионализма у извршавању задатака, гарант стабилности у овом делу региона. Спасојевић је посебно истакао добру сарадњу Војске Србије са осталим безбедносним структурама и цивилним властима.

Током обиласка Канцеларије за цивилно-војну сарадњу, изасланицима одбране је одржана презентација о активности канцеларије, док је посебну пажњу изасланика одбране привукла Спомен-соба 4. бригаде Копнене војске.

У Команди Копнене војске у Нишу изасланике одбране примио је начелник штаба КоВ бригадни генерал Војин Јондић, који их је обавестио о организацији, мисијама и задацима Копнене војске. ■

З. М.

Бројке које охрабрују

Бројке казују да скоро пет кандидата у просеку конкурише на једно слободно место на Академији, док ће се око 11 дечака, свршених основаца, са строгим условима и конкуренцијом борити за статус ученика Војне гимназије

Пре три године војне школе нашле су се у озбиљној кризи због веома малог броја заинтересованих за упис. О том проблему, конкретно 2006. године, када се на конкурс за Војну академију пријавио тек 21 кандидат из грађанства, мало се говорило у јавности. Медији су се тада много више бавили аферама углавном везаним за опремање јединица Војске. Мало је оних који су тада поставили питање – да ли ће мо за четири године имати довољно квалитетних младих официра способних да одговоре на пројектоване претње безбедности земље. Једноставно, одговор на то питање није се могао изразити бројчано, у еврима или америчким доларима, па вероватно зато није ни одјекнуо у јавности. Срећом, Војна гимназија надоместила је тада мањак кандидата пославши у Академију класу својих матураната.

Људи из врха система одбране податке о броју заинтересованих за упис у Војну академију и гимназију данас користе као показатељ успостављања поверења у Војску Србије. Министар одбране је чак продужио рок

за пријаву за конкурс јер је занимање било изнад сваког очекивања.

Да ли је овакав след догађаја случајност, последица опште друштвене климе или брижљиво планирана „операција“ привлачења младих у оружане снаге, покушали смо да сазнамо у разговору са људима који су великим делом ове године учествовали у припреми и спровођењу конкурса за упис у Војну академију и Војну гимназију.

Велика конкуренција

Извесно је да висока школа каква је Војна академија, у земљи која се никада није одрицала снажне војничке традиције, себи не може допустити да буде „резервна опција“ за младе људе који нису имали квалитет да упишу школу коју су желели. Статистика је пре три године отрезнила све оне који су веровали да је блиско историјско сећање на ситуираног и поштованог официра ЈНА довољно за одређење младих да обуку униформу.

Данас је ситуација потпуно другачија. Бројке казују да скоро пет кандидата у просеку конкурише на једно слободно место на Академији, док ће се око 11 дечака, свршених основаца, са строгим условима и конкуренцијом борити за статус ученика Војне гимназије.

– Када смо 2007. године уписивали 132. класу ВА на 173 слободна места конкурисало је 262 младића и девојака. Да будем прецизнији, пријавило се 56 девојака и 72 младића из грађанства, а остатак броја чинили су матуранти Војне гимназије. Дакле, око један и по кандидат на једно место. Наредне године, та бројка износила је два и по. За тридесет места у воду студенткиња пријавило се 106 девојака, захтев за пријем поднело је 207 момака из цивилства, а конкурисало је 113 младића из ВГ. Ове године укупно имамо 1.059 кандидата – 243 девојке и 816 младића, од чега су 73 војни гимназијалци. Све то показује да је интересовање за упис вишеструко порасло – каже потпуковник Урош Домазет, начелник Одсека за питања студената и слушалаца Војне академије. Он сматра да је томе допринео и процес акредитације Војне академије у систем високог школства Србије, будући да ће њене дипломе бити свуда адекватно вредноване.

Заменик начелника Војне гимназије потпуковник Саша Алмажан истиче да, за разлику од Академије, Војна гимназија никада није имала великих проблема са мањком кандидата.

СНИМАО Н. СУБОТИЋ

– Прошле године за 90 места у 36. класи Гимназије конкурисало су 333 здравствено способна кандидата, што значи да их је на почетку селекције било око 500. Дакле, када имате могућност да изаберете једног, од четири кандидата који су прошли веома захтевне медицинске провере, није тешко добити квалитет – каже потпуковник Алмажан. Он је изнео податак да је ове године 895 свршених основаца конкурисало за упис у школу на Сењаку.

– У следећу класу примићемо 70 ученика, што значи да ће око девет здравствено способних конкурисати на једно слободно место – наглашава Алмажан.

Овакви подаци нису за чуђење када се узме у обзир да је Војна гимназија оаза међу средњим школама, место без насиља, дроге и криминала, уопште, свих пошести које вребају младе људе у периоду адолесценције. Сигурно је да родитељи уважавају ту чињеницу када деци препоручују будуће животне опредељење. Дугогодишњи психолог Војне гимназије Валерије Љубичић истиче да је Гимназија веома посебна школа, привлачна за људе јер нуди другачији начин живота и неке изазове ван школске клупе.

– Само овде постоје и пливање и скијање који се оцењују, велики је избор ваннаставних активности и садржаја „по свачијој мери“ – истиче Љубичић.

Потпуковник Домазет истиче да је ове године коначно пријављено довољно кандидата да би селекција могла да обезбеди високу пролазност током студија. Иначе, у односу на две године уназад, каже Домазет, пролазност је повећана за 60 посто.

На Бањицу ће у октобру стићи 240 нових студената, а колико ће од тога бити девојке, како са знајемо, још није одлучено. Досадашње бројно стање вода студенткиња могло би да буде и веће од 30, јер ће пресудни критеријум за пријем бити квалитет кандидата. Селекција за ученике Војне гимназије већ је почела, док почетак селекције за Академију тек предстоји.

Подршка маркетинга

Наши саговорници сложни су у оцени да је више фактора утицало да официрска професија постане примамљивија младим људима. Као један од кључних разлога сви они наводе јавну кампању која је предузета како би се Војна академија и Војна гимназија приближиле омладини, нарочито у подручјима из којих се ранијих година пријављивао мали број кандидата.

Начелник Управе за односе са јавношћу капетан бојног брода Петар Бошковић каже да су се неке европске земље у транзицији сусреле са проблемом веома малог интересовања за школовање у војним академијама.

– Разговарали смо са колегама из Пољске и Мађарске, не само о војном школству већ и о професионализацији оружаних снага, и сазнали да су они за такве медијске кампање добијали по милион евра. О толикој своти новца ми не можемо ни да сањамо, нарочито у оваквој ситуацији. Важно је, међутим, да је систем препознао проблем и

дао нам подршку како бисмо што ширем слоју грађана приближили причу о војним школама – наглашава Бошковић. Начелник Управе за односе са јавношћу истиче да су комбиновани различити медијски комуникације како би се са што мање средстава, а опет довољно ефектно, пласирале информације потенцијалним кандидатима за упис. Наш саговорник истиче да је штампано и дистрибуирано више врста материјала, нешто уз помоћ војнотериторијалних органа, а нешто у дневној штампи. Први пут су, како каже капетан бојног брода Бошковић, билборди коришћени за рекламирање неке институције или пројекта у систему одбране који се показао изузетно ефикасан.

– Оглашавали смо се у дневним листовима, али и локалним новинама, нарочито у градовима где се по традицији није пријављивао велики број кандидата. Испоставило се да је мањи број заинтересованих у тим местима резултат необавештености, а не због „мањка љубави“ према војсци. Интернет сајтови Министарства, Војске и Војне академије знатно су допринели промоцији школовања код омладине којој је овај медиј близак. Треба рећи да смо се, поред поменутих сајтова, појављивали и на неким другим релевантним Интернет презентацијама – објашњава Бошковић.

– Израдили смо промотивне спотове и дистрибуирали их електронским медијима са националном фреквенцијом и локалним телевизијским станицама, уз молбу да буду емитовани у неком од слободних термина, будући да нисмо имали средстава да то платимо. И морам рећи да се већина медија одозвала нашем позиву и емитовала те спотове, што је веома занимљиво, нарочито у време

економске кризе, те им и овом приликом захваљујемо.

Снажан ефекат у кампањи, сматра Бошковић, остварила су појављивања представника Војне академије и Војне гимназије на радију и телевизији, али и њихова гостовања у школама где су непосредно, уз презентацију и разговор, војно школство приближили потенцијалним млађим колегама.

Потпуковник Драган Јовановић из Управе за обавезе одбране рекао је да су људи из војних одсека и одељака урадили значајан посао дистрибуирајући промотивни материјал школама и помажући да се организују презентације за ученике завршних разреда основних и средњих школа. Према његовим сазнањима, занимање за презентације гостију из Београда било је прилично велико, што се видело и у броју пријављених на конкурс.

Нешто бољи социјално-економски статус припадника војске него ранијих година и повољнија медијска слика система одбране свакако су допринели да се школовање за официрски позив поново ре-афирмише међу млађом популацијом. Људи који се баве школовањем кадра за војску једногласни су у оцени да је предуслов квалитета официра, квантитет који омогућава добру селекцију. Судећи према броју пријава, у септембру и октобру на Бањицу ће једна од квалитетнијих класа у историји. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

Снимко Д. БАНДА

Београђани руше стереотип

Дуго је било уврежено мишљење да су кандидати за војне школе обично пореклом из социјално сиромашнијих и неразвијених средина. Најновији подаци говоре да се све већи број младића и девојака из Београда занима за војну професију.

Из Војног округа Београд за Академију се пријавио исти број као и из Војног округа Ниш, који је до сада предњачио. Војни одсек Београд, који покрива територију града, примио је 139 молби за Војну гимназију и 92 за Војну академију. И Војвођани су показали далеко веће занимање за школовање за официрски позив него иначе јер се за Академију пријавило 212 кандидата, а за Гимназију 173.

Додељени кључеви 25 станова на Бежанијској коси

Криза смањује квадрате

Министар одбране Драган Шутановац уручио је, 16. априла, кључеве за 25 станова бившим и садашњим припадницима Министарства одбране и Војске Србије, у београдском насељу Бежанијска коса

– Данас смо поделили кључеве 25 станова у улици Пеђе Милосављевића 36. У згради су остала још два недодељена, а завршена стана. Многи од оних који се сада усељавају у зграду, на решавање стамбеног питања чекали су од десет до двадесет година. Решења о становима додељена су им још 2001. године, када зграда није ни била изграђена – рекао је после уручивања кључева министар Шутановац. Он је додао да ће Министарство одбране наставити са станоградњом и током 2009. године.

– Свакако ће финансијска криза утицати на пројекте које смо осмислили. Тешко да ћемо моћи да завршимо обећани број станова, јер смо планове сачинили према планираном буџету. Очекујем да ћемо до краја године, на различите начине, решити још 350 стамбених питања припадницима система одбране – истакао је министар.

Први гост породици пуковника Горана Петковића, заменика начелника Управе за

обавезе одбране, који је решење за стан добио пре осам година, у фебруару 2001, био је министар Драган Шутановац. Према речима пуковника Петковића, садашњи менаџмент Министарства одбране учинио је велики напор да заврши започету градњу станова на Бежанијској коси и исправи грешке из претходног времена.

Међу припадницима система одбране којима су уручени кључеви станова је и пензионисани пуковник Петар Достанић. На стан у Београду је, како каже, чекао од 1992. године. Без свог крова над главом, са четворочланом породицом, био је 23 године. Током професионалне каријере имао је само три године одговарајући стан. Решење за стан на Бежанијској коси добио је прошле године.

Уручењу кључева присуствовао је и помоћник министра одбране за материјалне ресурсе Илија Пилиповић. ■

В. ПОЧУЧ
Снимио Д. БАНДА

Адмирал Марк Фиццералд у посети Србији

Министар одбране Драган Шутановац и министар за Косово и Метохију Горан Богдановић примили су команданта Здружених снага Северноатлантског савеза Напуљ, адмирала Марка Фиццералда

Током разговора, 15. априла, министри Шутановац и Богдановић изразили су принципијелне ставове Србије о питању формирања Косовских снага безбедности и указали на негативне последице за очување стабилности на Косову и Метохији и у региону.

На састанцима је изражен висок степен спремности за даљу сарадњу са снагама Кфора, у складу са важећом Резолуцијом 1244, а све ради стварања што бољег безбедносног окружења за Србе и друге неалбанце на простору Косова и Метохије.

Током боравка у Београду, адмирал Фиццералд сусрео се и са начелником Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковником Милојем Милетићем. ■

Размена информација у области одбране са Бугарском

Државни секретар Душан Спасојевић и председник Државне комисије за заштиту информација Републике Бугарске Цвета Маркова потписали су 14. априла споразум између Владе Републике Србије и Владе Републике Бугарске о размени и узајамној заштити поверљивих информација у области одбране.

Потписивањем овог међудржавног споразума, поред регулисања сарадње у области размене и заштите поверљивих информација, стварају се услови за реализацију будућих активности с циљем интензивирања билатералне сарадње у области одбране. ■

Војна сарадња са САД

Начелник Управе за Међународну војну сарадњу Милорад Перић и представници Европске команде оружаних снага САД и Националне гарде Охаја потписали су 16. априла План билатералне војне сарадње за ову годину.

Планом су дефинисане области сарадње и створени услови за њено даље унапређење. Обојано је закључено да је сарадња у области одбране између Србије и САД на високом нивоу. ■

Припреме за научни скуп ОТЕХ 2009

У Војнотехничком институту (ВТИ) 23. априла одржана је конститутивна седница Организационог одбора Трећег научно-стручног скупа ОТЕХ 2009, који ће се у тој научноистраживачкој установи одржати од 8. до 9. октобра ове године.

Прву седницу отворио је пуковник проф. др Младен Пантић, директор ВТИ. Том скупу присуствовали су Илија Пилиповић, помоћник министра одбране за материјалне ресурсе, бригадни генерали др Данко Јовановић, начелник Управе за одбрамбене технологије, проф. др Митар Ковач, начелник Управе за стратегијско планирање, доц. др Младен Вуруна, начелник Управе за школство и представници установа и институција које ће учествовати на ОТЕХ-у.

Изабрани су чланови Организационог и Програмског одбора и Секретаријата, договорена динамика предаје радова (до 15. јула) и разматране су предложене тематске области. Новина ће бити роботизовани борбени систем, а предложено је да се као

посебна секција представе радови младих аутора.

За председника Организационог одбора изабран је Илија Пилиповић. Он је на састанку истакао да је прошли ОТЕХ 2007 оцењен као највећи научно-стручни скуп у Србије те године и пожелио да овогодишњи има међународни карактер.

Пилиповић је рекао да је у јуну прошле године Влада Србије донела уредбу по којој Министарство одбране мора да купи средства наоружања од домаћих произвођача, а да из иностранства набавља само она која се код нас не производе. Зато је и идеја и перспектива да се послеши развој домаће науке, а и наменске индустрије, како би се производила све квалитетнија средства наоружања и војне опреме.

Учесницима састанка демонстриран је рад функционалног модела артиљеријског средства СОРА, који је један од развојних задатака Војнотехничког института. ■

М. ШВЕДИЋ

Седница Управног одбора Компаније „Слобода“ Чачак

Управни одбор компаније „Слобода“ Чачак разматрао је на редовној седници, 16. априла, питање финансијског стања фирме, на основу резултата за 2008. годину и ток реализације инвестиционих програма.

Како се наводи у саопштењу Министарства одбране, анализом пословања утврђено је да компанија није испунила презете обавезе у снабдевању Министарства одбране неопходним покретним стварима, чиме угрожава систем одбране Републике Србије. Компанија је по основу три уговора, укупне вредности 115.609.498 динара, за које је уплаћен аванс у износу од 111.903.876 динара, платила на име за кашњења уговорену казну од 3.344.269 динара. Укупно кашњење по закљученим уговорима било је од 107 до 140 дана.

Закључено је да компанија нередовно испуњава своје обавезе према добављачима, првенствено према предузећима чији је оснивач локална самоуправа, чиме је угрожено њихово даље пословање. Такође, не реализује закључене уговоре са домаћим и страним партнерима, чиме доводи у питање реализацију међународних уговора, што може имати дугорочне последице по Републику Србију. „Слобода“ нерационално располаже новчаним средствима, па иако поседује средства на текућем рачуну, подиже краткорочне кредите.

На основу утврђеног чињеничног стања Управни одбор Компаније „Слобода“ Чачак изгласао је неповерење досадашњем генералном директору Радомиру Љујићу.

Рад двадесетчетврте седнице Управног одбора настављен је 21. априла. Седници су присуствовали сви чланови Одбора и представници синдиката.

Том приликом, једногласно је потврђен закључак по коме се разрешава дужности досадашњи генерални директор Радомир Љујић, са 16. априлом 2009, а за вршиоца дужности генералног директора именује Озрен Марковић. Управни одбор најкасније до 30. априла 2009. треба да распише конкурс за избор генералног директора. Одређени су и чланови комисије за примопредају дужности генералног директора.

Закључено је да се покрене поступак за усаглашавање припадљности директора са колективним уговором за припадање шест просечних плата запослених у тој фирми. ■

Деца награђена у акцији „Нацртај цртеж“ пловила војним бродом „Козара“

Популарност војног позива

Аутори цртежа који су оплеменили овогодишњи војни календар, као награду добили су обилазак састава Речне флотиле и пловидбу „Козаром“. „Надам се да ће у будућности неко од малишана завоleti војни позив и да ће постати професионални припадник Војске Србије“, рекао је министар Шутановац пожелевши деци пријатну пловидбу.

Аутори најуспешнијих радова у овогодишњој акцији Министарства одбране и Војске Србије „Нацртај цртеж – заплови војним бродом“ боравили су 25. априла у Речној флотили и пловили војним бродом „Козара“. Девојчице и дечаке, добитнике прве награде, узраста од шест до дванаест година, из основних школа и вртића широм Србије, поздравили су министар одбране Драган Шутановац и начелник Генералштаба генерал-потпуковник Милоје Милетић.

– Као што је вишеструко подигнуто интересовање за упис у Војну гимназију и Војну академију, тако се ове године дуплирао број учесника у акцији Министарства одбране и Војске Србије – „Нацртај цртеж – заплови војним бродом“. Више од шест хиљада малишана широм Србије учествовало је у акцији, а победници имају прилику да се војним бродом „Козара“ провозају по Дунаву. Надам се да ће у будућности неко од њих завоleti војни позив, онако како га воле они који брину о Речној флотили, и да ће неко од малишана постати професионални припадник Војске Србије – рекао је министар Шутановац и пожелео деци пријатну пловидбу.

УСПОРАВАЊЕ ПРОЈЕКТА

Одговарајући на новинарско питање о овогодишњем ребалансу буџета, министар одбране Драган Шутановац рекао је да је Министарство одбране у прошлој години било најштедљивије у Влади Србије, а то је и министарка финансија посебно нагласила.

– Али, ове године финансијска криза одразила се и на Србију и за нас има размере елементарне непогоде. Зато ћемо се неких пројеката морати одрећи, а неке успорити. Прошле године смо у систему одбране отпустили, уз социјални програм, више од хиљаду људи, претпрошле више од 700, а ове године немамо вишак. Учинићемо све да у оквиру нове систематизације сведемо бројно стање на неопходно, али не можемо очекивати да систем одбране прави велике уштеде – истакао је Шутановац и подсетио да је војни буџет за 15 до 20 одсто мањи од планираног и за толико ће и реализација пројеката бити мања.

Награђени девојчице и дечаци разгледали су војни брод „Козара“ и опрему Војске Србије, дружили се са припадницима Речне флотиле и са Браниславом Платишом, глумцем београдског позоришта „Бошко Буха“.

Командант Речне флотиле капетан бојног брода Небојша Јоксимовић и командант „Козаре“ поручник фрегате Дарко Стричић најпре су деци говорили о историји брода којим плове, а потом је приказан род посаде и поступци приликом узбуне.

Један од награђених дечака, десетогодишњи Норберт Боднар из суботичке основне школе „10. октобар“, каже да је задовољан наградом и поклонима које је добио. Никада није пловио бродом, готово војним. Једва је чекао данашњи дан, а од узбуђења није синоћ могао да спава. Допадају му се послови које морнари обављају на „Козари“.

Петогодишња Милица Адамовић из Кикинде, из вртића „Бамби“, такође је задовољна наградом коју је освојила за цртеж војника који је маскиран у бело. Први пут плови бродом и јако је срећна, како каже, зато што може да посматра куће и зграде са воде.

Уз звуке дечијих песама и слатко послужење, припадници Флотиле уручили су најмлађим гостима морнарске мајице и качкете са ознаком тог састава Војске Србије и мајице са ознакама Војске Србије, шоље и оловке. Заједничким фотографисањем окончано је дружење најуспешнијих аутора акције „Нацртај цртеж“ за 2009. годину и старешина Речне флотиле. ■

В. ПОЧУЧ
Снимио З. МИЛОВАНОВИЋ

„Отворени дан“ у касарнама у Сомбору и Пожаревцу

У Сомбору је по трећи пут од оснивања Првог центра за обуку приређен „Отворени дан“, током којег су сви заинтересовани грађани, али превасходно омладина и деца основних и средњих школа овог краја, имали прилику да виде како живе и раде припадници Војске.

– Идеја која нас је водила при организацији акције је унапређење даље сарадње и повезаности војске и народа – нагласио је пуковник Жељко Обрадовић, командант Центра.

Поред приказа наоружања и опреме и демонстрације вештина припадника Војске, одржан је и турнир у малом фудбалу на коме је, по речима учесника, победио свако ко се добро забављао и дружио.

И Центар за обуку Копнене војске у Пожаревцу организовао је 25. априла „Отворени дан“. Становништву Браничевског округа приближили су све оно чиме се припадници Центра баве, па је тако свако могао да завири у тенк М 84, погледа кроз нишан, покуша да одмери величину хаубице или схвати јачину сунца испод шлема.

– Изложили смо целокупно наоружање којим располаже Копнена војска Србије, о којем су грађани све могли да сазнају од инструктора. И сви наши објекти су отворени, па тако може, бар делимично, да се види и начин живота војника док су на одслужењу војног рода, а истовремено, они који воле војни позив и који желе да буду у њеним редовима, на штандовима могу да се распитају и за услове под којима могу да постану професионални војници – рекао је пуковник Винко Марковски, командант Центра и гарнизона Пожаревца. ■

М. М. – Д. Д.

„Боровац 2009“

Модел противтер

Учесници вежбе показали су професионални однос према задацима и увежбаност за ефикасно супротстављање и сузбијање угрожавања безбедности у Копненој зони безбедности и на административној линији према Косову и Метохији. Приказане радње и поступци представљају основ на коме ће се и даље дограђивати поступање које води ка обезбеђењу стабилности на том простору.

складу са наређењем за обуку Војске Србије све бригаде Копнене војске у 2009. години изводе по једну тактичку вежбу батаљонског нивоа. Реализацију тог задатка крајем марта започела је Друга бригада Копнене војске, и то тактичком вежбом „Пролеће 2009“ из домена задатака треће мисије војске.

Средином априла и припадници Четврте бригаде Копнене војске извели су тактичку вежбу „Боровац 2009“, на којој су приказали модел ангажовања састава бригаде и специјалних јединица у подршци снага за обезбеђење административне линије и контроле Копнене зоне безбедности. Поред старешина и војника врањске бригаде, учествовали су и два тима из Специјалне бригаде КоВ, одељење Трећег батаљона војне полиције, тим Жандармерије и патрола Полицијске управе Врање.

Вежби „Боровац 2009“ присуствовали су заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Младен Ђирковић, командант Копнене војске генерал-потпуковник Љубиша Диковић, начелник Управе за оперативне послове генерал-мајор Драган Колунџија, начелник Управе за обуку и доктрину генерал-мајор Петар Ђорнаков, представници локалне самоуправе, МУП-а, команданти јединица Копнене војске и бројни посматрачи.

■ Деблокада снага у Копненој зони

Безбедносна ситуација у Копненој зони безбедности јесте стабилна, истичу надлежни, али такво стање може бити нарушено деловањем појединаца и екстремних група. Зато су старешине Четврте бригаде КоВ, у тактичкој замисли вежбе, пошли од претпоставке да је група терориста, наоружана минобачачким и лаким стрелачким наоружањем, напала једну од база у Копненој зони безбедности. У тој ситуацији командир базе организује одбрану, а после неу-

спелог покушаја изненадног напада и организоване ватре припадника одбране, део терориста извучи се ка ували. Команданти бригаде и батаљона доносе одлуку да ангажују снаге за интервенцију, док се, ради прикупљања података о терористима, лансира беспилотна летелица. Припадници снага за интервенцију упућују се ка угроженом рејону и на том путу савлађују природне препреке помоћу лансирног моста. У току наступања погођен је борбено возило пешадије и зато је санитетски тим одмах упућен на лице места, како би пружио прву помоћ и извукао повређене.

ористичке борбе

Терористи нападају базу снажним минобацачким дејствима. Ипак, употребом беспилотне летелице прикупљени су тачни подаци о њиховом положају, што омогућава посади батерије самоходних хаубица 122 мм да ефикасно неутралише откривену ватрену тачку. Део терористичке групе улази у насељено место, узима таоце и организује одбрану, са ослонцем на куће становника. Припадници тенковског, моторизованог и стрељачког вода Четврте бригаде и оде-

љња војне полиције успостављају линију блокаде, док преговарач из специјалних јединица позива терористе да се предају и ослободе таоце. Након неуспелих преговора, два тима из Специјалне бригаде КоВ и тим Жандармерије упадају у стамбене објекте, неутралишу терористе и ослобађају таоце. Ово је у кратким цртама сиже вежбе „Боровац 2009“, на основу кога се проверавала оспособљеност јединица у Копненој зони безбедности. Приказани садржаји вежбе одговарају реалним радњама и поступцима приликом свакодневног извршавања задатака на административној линији према Космету.

Сарадња безбедносних структура

Старешине из Команде Четврте бригаде приказали су да су увежбани за обављање функционалних дужности и за командовање јединицама у току извођења дејстава за деблокаду снага у Копненој зони безбедности, за руковање и управљање ватром у току борбених дејстава и организацију садејства међу елементима борбеног распореда. Снаге ангажоване на вежби су, такође, потврдиле оспособљеност за припрему и извођење борбених дејстава, док су појединци и јединице доказали да могу ефикасно обезбеђивати административну линију и контролисати Копнену зону безбедности.

Припадници Четврте бригаде имају професионалан и људски однос према мештанима Копнене зоне безбедности и дуже од годину обезбеђују мир за грађане југа Србије, без обзира на националну, верску и политичку припадност.

– Однос мештана према Војсци је коректан – каже командант Четврте бригаде бригадни генерал Милосав Симовић – посебно од када смо појачали активности на цивилно-војној сарадњи.

И официри за цивилно-војну сарадњу били су активни на вежби „Боровац 2009 – обавештавали су мештане о предузетим мерама заштите током обрачуна са терористима.

– Садржај вежбе је актуелан и има велики значај за евентуално ангажовање у Копненој зони безбедности, због сарадње Војске, полиције и Жандармерије на спречавању криминалних и терори-

стичких активности, те због пружања помоћи цивилним властима у супротстављању безбедносним изазовима. Наравно, све активности одвијају се уз поштовање међународног ратног права и предузимања мера на заштити цивила – истиче генерал Симовић.

Према његовим речима, сарадња Војске, Жандармерије и полиције на југу Србије је одлична, баш као што се и на плану сарадње Војске са безбедносним службама, Координационим телом и Мултинационалним тактичким снагама „Исток“ из састава Кфора постижу врло добри резултати.

Старешине и војници Четврте бригаде показали су на вежби да могу и знају како да се обрачунају се евентуалним активностима терористичких група. То је потврдио и заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Младен Ћирковић:

– Учесници вежбе показали су професионалан однос према задацима и увежбаност за ефикасно супротстављање и сузбијање угрожавања безбедности на овим просторима. Приказане радње и поступци представљају основ на коме ће се и даље дограђивати поступак које води ка обезбеђењу стабилности. Видели смо да је неопходно заједничко деловање свих структура које задатке изводе у Копненој зони безбедности. Зато је сигурно да ћемо и после вежбе наставити да увежбавамо, усклађујемо и координирамо наше задатке.

Генерал Ћирковић посебно је нагласио да је вежба „Боровац 2009“ редовна и планска активност Војске Србије, у којој су учествовале снаге које свакодневно обављају задатке контроле Копнене зоне безбедности и обезбеђења административне линије према Косову и Метохији. Такође је истакао да је безбедност на југу Србије стабилна и да сем појединачних случајева шверца нема других облика угрожавања безбедности. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Вежба „Пролеће 2009“

Припадници 240. самоходног ракетног дивизиона ПВО, којим командује потпуковник Миодраг Надлочки, извели су тактичку вежбу „Пролеће 2009“, у рејону Новог Сада, на положајима у Ченеју и Плани. Вежба, у којој је показана оспособљеност јединице за противвоздухопловну одбрану важних објеката и дела снага Војске, изведена је у координацији са 204. авијацијском базом.

Од наоружања коришћени су ракетни систем Куб-М, преносни ракетни систем ПВО Стрела 2М и радарски системи у наоружању те јединице ПВО.

Током извођења вежбе, којом је командовао пуковник Лазар Јонел, заменик команданта 250. рбр ПВО, приказани су и у пракси проверени достигнути ниво обучености дивизиона у откривању, праћењу и симулираном уништавању циљева у ваздуху, брзој промени и поседу нових ватрених положаја. ■

Б. М. П.

Презентација пригушивача пуцња

На стрелишту „Тамнава“ у Вреоцима, близу Београда, недавно је одржано показно гађање и презентација пригушивача пуцња из производног програма предузећа „Телеоптик–Жироскопи“. Гађање су извели припадници Специјалне бригаде Војске Србије, специјалне јединице САЈ, противтерористичке јединице ПТЈ и Жандармерије. Присутне је поздравио генерални директор тог предузећа Милан Настић.

Како би се приказале акустичне карактеристике гађања је упоредо – са пригушивачем и без њега, из више врста и модела стрелачког оружја – пиштоља, аутоматског пиштоља, аутомата, јуришне пушке, снајперске и спортске пушке, митралеза, а коришћена је и подзвучна муниција „Првог партизана“ из Ужица.

Први пут је приказан пригушивач пуцња за пиштољ Ц399, који ради на принципу кратког трзаја цеви, а посматрачи су могли да виде и нову генерацију пригушивача, тзв. тактичких који имају за циљ не само да што више пригуше пуцањ, већ да буду и што мањих габарита. ■

М. Ш.

Из Удружења пензионисаних подофицира Србије

У Нишу је одржан састанак Управног одбора пензионисаних подофицира Србије, на коме су донете одлуке да се предузму правни кораци на плану регулисања пензија до 2005. године, приступи омасовљењу чланства и успостави сарадња са главним подофицирима Војске Србије.

Том приликом организовано је и информисање пензионисаних подофицира Ниша о актуелним проблемима из материјалне, стамбене и здравствене проблематике. Више од двеста пензионисаних подофицира и друге заинтересоване кориснике војних пензија информисао је председник Удружења пензионисаних подофицира Србије Ненад Тодосић. ■

З. М.

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

Трговци некретношћу

Да смо напредовали толико колико нам је приличило, данас бисмо свакако имали исплаћено прво српско вештачко небеско тело, које су негде крајем 2005. пазарили Свето Маровић и Првослав Давинић. Да би га купили, а још у журби да их који колекционар сателита не претекне, отишли су часком у Париз, а све у интересу одбране посустале државне заједнице. Са тежиштем на Косову које је и у то време, као и пре тога а и данас, централно балканско буре тротила.

Сваког дана у сваком погледу све више напредујемо! Јесте, ово је сентенца из филма „Сјећаш ли се Доли Бел“, првог и можда најбољег који је написао Кустурица.

Да смо напредовали толико колико нам је приличило, данас бисмо свакако имали исплаћено прво српско вештачко небеско тело, које су негде крајем 2005. пазарили Свето Маровић и Првослав Давинић. Може бити да су председник СЦГ и његов министар војни имали добре намере. Свега је било овде, фалио нам је само сателит са одговарајућим камерама. Пре тога, Давинић је предложио, а Врховни савет одбране, као колективни командант војске, прихватио идеју о сателиту.

Још не знамо ко је и како образлагао ту идеју. И до пре десетак дана нисмо знали како су се одвијали и завршили преговори око тако важне орбиталне ствари. Све док (поново) није покренута истрага против Давинића. А он је равно из Сремчице стигао да одговара на питања Југослава Ћосића. И потпуно распаметио српску сателитску јавност.

Пре него што се неко уопште сетио да коначно појри бившег министра за (нејасно) расипање државних пара на тако недоступно тело, као што је сателит, та ствар била је помало заборављена. Све док међународни арбитри нису одлучили да држава Србија ипак мора скупо да плати (око 40 милиона долара) мудру одбрамбену предостројност Свете Маровића и Првослава Давинића. А онда је Врховни суд Србије одлучио да се истрага мора спровести.

Маровић је недоступан, он је сада у иностраној суседној држави. Да ли ће и њима тамо предложити куповину неког небеског тела, не зна се. Монтенегру за извиђања одозго може бити довољан и Ловћен. Србија кубури са погодним планинама, ако изузмемо Ртањ, одакле се за лепих дана уз остали рељеф виде Сокобања, Озрен, Стара планина и аутопут Београд–Ниш. Косово се само наслуђује са падином и заобљених висова, где расту најмиришљавије траве у Србији.

Не знам јесу ли Свето и Првослав бар једном били на Ртњу? Да јесу, одатле би видели Андрићеву и Нушићеву Сокобању. Узречица „Сокобања, соко град...“ баш би приличила Давинићу. Макар после невероватног телевизијског наступа, у коме је друг Првослав пола сата образлагао своју савршено конфузну космичку одбрамбену стратегију.

Гледалац који је уопште нешто превентивно знао о значају сателита у српској историји, био је у дилеми: Да ли да се смеје досеткама бившег министра којима се везао у неразмрсив логички чвор или да очајава из истог разлога?

Ко се први сетио свега – још је државна тајна. Али, ондашњи министар изашао је пред ВСО са потпуно оригиналним предлогом: да се закупи или можда купи један осматрачки (шпијунски) сателит, па шта кошта нека кошта. Кад Србин одлучи да купи скупу ствар, он не пита за цену.

Давинић каже да је у то време Врховни савет добро размислио и подржао одлуку да се иде у набавку

космичке технике. И то за државу која није решила ни основне земаљске проблеме.

Изгледа, ипак, да ВСО није био одушевљен предлогом да се пазари нешто тако скупо а непотребно, те су одлучили „да се та ствар испипа и да се види!“

У испитивање су кренули Свето и Првослав, и то прилично енергично. Толико да су разгледали разне перспекте са сателитима, њиховим моћима и ценом. И онда су закључили да је за Србију најповољнија куповина (закуп) васионске направе којом располаже нека израелска фирма, која столује у Паризу.

То је иначе град светлости и свакојаких радости, па су председник и министар војни радо одлетели тамо. Фино путовање, уносан посао.

Из приче Давинића, који признаје да није имао овлашћење да потпише уговор, а да је потписао неке папире, који су само предуговор (у коме пише да није имао права ништа да потпише), испада да су трговци намагарчили високе функционере државне заједнице. Продали су им апстрактну некретнину, за велике паре.

Арбитар је радио по англосаксонском праву, по коме све што се људи договоре – важи. Може и потпис на листу из свеске, на салвети или само часна реч.

Дакле, високи представници СЦГ трагали су у Паризу за неким својим интересима! Ако није то, онда су невиђене наивчине.

Давинић, на чијем се лицу не читају позне године, и који делује затегнуто и задовољно, тврди да је одлука Врховног суда Србије о одговорности и истрази „политички мотивисана“!

Као правник, који признаје да није имао појма о англосаксонском праву, бивши министар бави се питањима формалне процедуре, коју можда и није схватио. Или из неких разлога чини све да изгледа као да није разумео.

Он признаје да су трговци једне фирме били мудрији од највиших функционере једне конфедерације. Тврди да није потписао оно што јесте, а да је парафировао оно што није.

Али, због заједничке тајне државне заједнице, нисмо успели да сазнамо за чије бабе здравље му је био потребан сателит! Прво је рекао да та ствар не би била купљена из војног буџета, него од продаје војне имовине. А одмах затим, да би небеско тело било набављено да надгледа ове послове: агромеханизацију, мелиорацију, метеорологију, ваздушни саобраћај. Дакле, претежно у цивилне сврхе, за праћење јесење сетве у Војводини.

Паметни људи говоре да свака информација кошта, али да се многе важне могу добити бадава. Или бар по симболичним ценама, колико коштају услуге Гугла, на пример. Тамо за неколико секунди можете видети слику терасе вашег стана. Ако сте на ној, можете да се сликате за биометријски пасош.

Може и Давинић, док залива свој травњак у Сремчици. ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

Предео помирења

Већ први тим који је из Србије кренуо за Либерију 2003. године поставио је јаке темеље на којима је сваки следећи тим дограђивао добру слику о српским снагама. Због тога се данас у мисији UNMIL од српских војника очекује да у тиму у коме се нађу, заузму водеће место.

Капетан корвете Никола Стаменковић и мајор Верољуб Миленковић у марту прошле године отишли су у мировну мисију Уједињених нација у Либерији, земљу разапету унутрашњим немирима и сиромаштвом након грађанског рата. Припремили су их за све што је војним посматрачима потребно да знају током обављања једногодишњег задатка. Кажу – за све, сем за тешко именовани осећај који су изазивали призори гладне деце и невиђено тешки услови живота с којима се Либеријци боре, упркос значајним резервама злата и дијаманата по којима је земља позната.

Са припадницима других војних, полицијских и цивилних тимова Уједињених нација (УН) успоставили су добре односе и оставили добар утисак.

– Кад дођу следећи посматрачи из Србије, од њих ће се очекивати да буду одговорни људи, које могу послати на важне задатке – потврђује капетан корвете Стаменковић. Управо њега је један припадник тима из Замбије, по завршетку мисије, одабрао да му подигне и пошље последњу плату кући – толико је поверења имао.

Дипломатски пасоши с којим су путовали као представници своје земље означили су их као неку врсту амбасадора, али на терену на коме су помагали људима измученим бедом, ратом, друштвеним тензијама, због којих мушкарац у просеку не доживи 41, а жена 44 године. Током грађанског рата који је трајао скоро 14 година, у Либерији је уништено готово све.

Да ли им је безбедност иједном била озбиљно угрожена, питамо Миленковића и Стаменковића. Није, ниједном, одговарају. Војни посматрачи нису наоружани и у опасности могу да „потегну”

Капетан корвете
Никола Стаменковић

Мајор Верољуб Миленковић са децом из Guawin школе

МИСИЈА УН У ЛИБЕРИЈИ

Мисија Уједињених нација у Либерiji почела је са радом у септембру 2003. године. Већ у децембру исте године Министарство одбране Републике Србије упућује прва два војна посматрача у UNMIL, у којој су до сада, поред припадника Министарства одбране и Војске Србије, учествовали и припадници МУП-а Србије.

Војни посматрачи упућују се на годину дана. Тежиште рада мировних посматрача је обезбеђивања мира у Либерiji и контролисање примене мировног споразума, као и то да се друштво учини стабилним.

само свој мозак и руке. Због тога морају да буду изузетно припремљени пре но што дођу у мисију.

По повратку другачије доживљавају живот, нису толико лични, и више цене оно што имају.

— Према ономе што смо видели у Либерiji, где смо сретали децу која немају шта да обуку и не знају за ципелице или сандалице, и више су гладна него сита, схватили смо наше стање као *благостање*. Неке ствари немају толику важност коју им ми придајемо. Кад видите да нешто што вама ништа не значи, што и не примећујете да имате, њима значи много, тада другачије гледате на живот.

Капетан корвете Никола Стаменковић и мајор Верољуб Миленковић отишли су у UNMIL из професионалних и личних разлога, а вратили су се с осећајем да су направили и неки помак у животу људи с којима су провели годину дана, унели мало мира и сигурности у њихове животе. Али су се и променили, и обогатили новим погледом на свет, и нечим што личи на *благородност*, што их је уверило да животу треба да приступају мудрије и да цене оно што им се до тада чинило загарантованим.

Задовољни су сазнањем да мировна мисија Уједињених нација у Либерiji, чији су део и сами били до пре месец дана, успева да смањи напетости међу становништвом узроковане грађанским ратом, социјалним незадовољствима и немирима у земљи и њеном суседству. Лоше комуникацијске мреже у последње време се поправљају и знатно су побољшане у односу на пре неколико година. И сам живот је тамо постао сигурнији. Захваљујући и њима. ■

С. ЂОКИЋ

Дан сећања на жртве геноцида у Другом светском рату

Уз државне и војне почасте крај Споменика жртвама геноцида у Другом светском рату, на Старом сајмишту у Београду, положени су венци и одата пошта свим невиним жртвама нацистичких логора смрти.

У име Владе Србије венац је положио министар за рад и социјалну политику Расим Љајић, док су у делегацији Министарства одбране и Војске Србије били помоћник министра одбране за материјалне ресурсе Илија Пилиповић и бригадни генерали Данко Јовановић и Вељко Тодоровић.

Поводом обележавања националног Дана сећања на жртве геноцида у Другом светском рату, 22. априла, венце су положили и преживели заточеници концентрационих логора, те представници Града Београда, Скупштине општине Нови Београд, борацких удружења и невладиних организација.

Комеморативном окупљању, којим Република Србија традиционално одаје почаст свим невино пострадалим жртвама нацистичких, фашистичких и усташких логора смрти, присуствовали су и представници јеврејске и ромске заједнице у Србији, Православне цркве и бројни грађани. ■

Д. Г.

Саопштење

Министарство одбране позива правосудне органе да, на основу написа у медијима о томе да Министарство одбране наводно поседује транскрипт разговора посаде Нато авиона са базом уочи бомбардовања Радио-телевизије Србије, позову пензионисаног потпуковника Лакића Ђоровића и сва друга лица и са њима обаве све неопходне разговоре ради утврђивања истине.

Министарство одбране ће, као и до сада, сва документа у вези са наведеним случајем доставити правосудним органима и целокупној јавности и пружити сву неопходну помоћ током судског поступка.

Још једном подсећамо да су још у септембру 2007. године, сва спорна документа у вези са дезинформацијама да Војска Србије поседује транскрипт разговора Нато пилота са базом, стављена на увид јавности.

Одлуком министра одбране Драгана Шутановца број 783-1/07 од 12. 09. 2007. године, са тих документа скинута је ознака тајности и она су се могла преузети на сајту Министарства одбране, што је већина медија тада и урадила.

Напомињемо и да су све надлежне службе, након провера, доставиле информацију да у архивама надлежних органа Генералштаба и Војске Србије, не постоје транскрипти разговора пилота Натоа са базом. Са тим је био упознат и повереник за информације од јавног значаја Родољуб Шабић, невладине организације и породице погинулих радника РТС-а. ■

Војномедицинска сарадња Србије и Турске

Начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, у пратњи мајора доц. др Милана Петронијевића, боравио је почетком априла у званичној посети санитетској служби и војноздравственим установама у Републици Турској.

Домаћини посете, највиши званичници турског војног санитета, информисали су чланове српске делегације о организацији и функционисању турске санитетске службе,

де ове две институције, а обишли су и војни рехабилитациони центар, иначе један од најмодернијих и технолошки најбоље опремљених у Европи.

Током посете Војномедицинском факултету, генерал Јевтић обратио се професорима и студентима факултета и говорио им о образовним и научноистраживачким потенцијалима ВМА. Професори и студенти установе која годишње уписује око 100 сту-

Генерали Јевтић и Мемисоглу

која у свом саставу има 56 војноздравствених установа и више од 2.000 војних лекара.

Приликом посете Анкари, чланови наше делегације имали су веома садржајне разговоре са начелником тамошње Војномедицинске академије генерал-потпуковником Хасаном Мемисоглуом и деканом Војномедицинског факултета генерал-мајором Зеки Бајрактаром. Имали су прилике да виде како ра-

дената и школује их за потребе турске армије, изразили су потпуну спремност за сарадњу две образовне институције у домену организације, студијских програма и размене предавача.

У наставку посете, чланови српске делегације обишли су Војну болницу, Тренинг центар санитетске службе и Војни геријатријски центар у Истамбулу. ■

ВМА добила награду „Капетан Миша Анастасијевић“

На свечаности која је одржана у Матици српској у Новом Саду, Војномедицинској академији додељена је награда „Капетан Миша Анастасијевић“ за остварене врхунске резултате у области дијагностике и лечења, високе доприносе у промоцији здравља и афирмацији српске медицине ван граница наше земље.

Награда „Капетан Миша Анастасијевић“ представља годишње признање које се већ скоро деценију додељује у оквиру пројекта „Пут ка врху“, који реализују Привредна комора Србије, Факултет техничких наука у Новом Саду и Агенција за тржишне комуникације Media Invent из Новог Сада, у знак сећања на капетана Мишу Анастасијевића, једног од првих великих предузетника и задужбинара Србије. ■

Посета делегације Клиничког центра Бањалука

У радној посети Војномедицинској академији у Београду боравила је делегација Клиничког центра Бањалука, коју је предводио директор проф. др Мирко Станетић са најближим сарадницима.

Током посете, делегација Клиничког центра Бањалука сагледала је организациону структуру и функционисање ВМА, могућности у областима дијагностике и лечења, те научноистраживачки и образовни потенцијал установе, а разговарали су и о могућностима даље унапређења сарадње две институције.

Гости су исказали посебно интересовање за сарадњу у областима трансплантационе хирургије, збрињавања опекотина, ургентне и клиничке токсикологије и истакли неопходност сарадње у области различитих форми едукација и учешћа стручњака ВМА у наставном процесу. ■

Најбољи лабораторијски техничар

Састанком лабораторијских техничара на ВМА обележен је 15. април – светски дан лабораторијске медицине. У име Управе ВМА, присутне лабораторијске техничаре поздравио је заменик начелника Сектора за лечење пуковник др Милорад Рабреновић.

Том приликом, пуковник проф. др Мирољуб Тркуљић, начелник групе института за дијагностику и терапију ВМА, одржао је предавање.

За најбољег лабораторијског техничара ВМА проглашен је војни службеник Ненад Голубовић са Института за трансфузиологију. ■

Рудари из Републике Српске дали крв

У оквиру успешне сарадње Института за трансфузиологију ВМА са Савезом добровољних давалаца крви Републике Српске, четрдесет осам рудара рудника угља из Угљевика добровољно је дало крв на ВМА.

Савез добровољних давалаца крви Републике Српске, са својим удружењима из Угљевика, Требиња, Бањалуке, Бјељине, Модриче и других градова у Републици Српској, у више наврата успешно је организовао акције добровољног давања крви за потребе лечења болесника хоспитализованих у ВМА. ■

Припремила Елизабета РИСТАНОВИЋ

ОДЛУЧУЈУЋА БИТКА
ПРВОГ СРПСКОГ
УСТАНКА

БОЈ НА ЧЕГРУ

Догађај који је означио преокрет у војном погледу у читавом периоду Првог српског устанка, био је бој на Чегру. Бој се одиграо на стратегијски важном узвишењу код Каменице, северно од града Ниша, 31. маја 1809, као наставак вишегодишњих офанзивних активности српских устаника, предвођених Карађорђем, које су биле усмерене ка ослобађању југоисточних области Београдског пашалука. Управо је след догађаја у припремању, току битке и њеним последицама – вагањем историјских чињеница, одлучио о несрећној судбини Првог српског устанка. Данас нас на тај период српске историје подсећа и јединствен споменик – Ћеле кула, коју су подигли Турци у Нишу, поређавши 952 лобање српских ратника у знак упозорења српском становништву.

Аутор прилога Дејан РИСТИЋ

ПРИПРЕМА ЗА БОЈ

Ако знате шта је невоља

„А колико сам џебане понео из Београда познато је Вам - и ето до сад до толико дошло да више од 7 сандука неима у целом логору. А сваки дан бијемо се и по 1.000 пушак изабацимо, из тога можете судити каквое нам нужда и невоља. Из тога узрока, ако знате шта је невоља и како може од нас бити расудите и нама у помоћ ускорите што брже можете, докле пут нам Турци нису пресекли, тако, да нити писмо можемо вам послати. Кое ако неускорите с џебаном и с војском, будите уверени да ће се скоро то нам случити” - део писма Милоја Петровића Трнавца, заповедника у боју на Чегру. Правитељствујушчем совјету српском.

Карађорђе и устаници

Период безмало двогодишње обуставе непријатељстава између Руса и Турака омогућио је Порти да дефинише нову ратну стратегију у односу на побуњене Србе, реорганизује своје трупе на јужним ободима Београдског пашалука и да знатно јачим снагама крене у снажну офанзиву против устаника која је за циљ имала његово потпуно гушење. Одлучујући догађај, који је означио преокрет у војном погледу у читавом периоду Првог српског устанка, представљао је бој на Чегру.

Бој на Чегру одиграо се на стратегијски важном узвишењу код Каменице, северно од града Ниша, 31. маја 1809. године. Овај окршај представљао је наставак вишегодишњих офанзивних активности српских устаника, предвођених Карађорђем, које су биле усмерене ка ослобађању југоисточних области Београдског пашалука. Основни правац напредовања, након боја на Делиграду почетком септембра 1806. године, био је усмерен у правцу Ниша. Главна идеја и замисао устаничких старешина имала је за циљ зау-

зимање, односно ослобађање Ниша.

Заповедништво над јединицама јачине око 16.000 људи било је поверено угледном устаничком старешини Милоју Петровићу Трнавцу, који је са повереним трупима 27. априла 1809. напустио Делиград у намери да нападне и заузме Ниш у коме се у том периоду налазио отомански гарнизон јачине око 15.000 војника. Српски устаници напустили су своје дотадашње утврђене положаје на Делиграду код Алексинца и упутиле се у правцу Ниша, старим путем преко Мозгова, Суботинаца, испод Шуматовца ка Бистрову и даље преко Крупца и Лесковика ка Попадику и Каменици. Српске трупе прешле су том приликом раздаљину од око 40 километара.

Милоје Петровић досегао је 2. маја линију Попадика–Репиште–Раваниште–Бели брег и заузео положаје у региону Каменице надамак Ниша.

Устанички заповедници одржали су својеврсни Ратни савет током кога су се искристалисала два опречна мишљења. Једно је заступао главнокомандујући устаничким јединицама Милоје Петровић, који је заговарао убрзани напад на сам град Ниш и тамошњи отомански гарнизон. Са друге стране, опцију чекања да се противник приближи, заступали су војвода Петар Добрњац и Хајдук Вељко Петровић. Већина устаничких првака стала је на њихову страну, што је одредило коначан ратни план устаника, а следствено томе и сам неповољан исход боја на Чергу.

ПОЗИЦИОНИРАЊЕ ТРУПА

Српске трупе у боју на Чергу чинило је, као што је то претходно речено, око 16.000 бораца, укључујући и око 2.000 коњаника. Артиљеријску подршку пружала су два пољска топа, два шестофунташа и седам топова прилагођених дејствовању из шанчева.

На запоседнутим положајима ископани су шанчеви, а одређен

је и формиран распоред главних устаничких јединица. На десном крилу налазио се одред војводе параћинског Илије Барјактаревића, који је чинило око 2.000 бораца, док је лево крило, сачињено од око 3.500 устаника, стационирано на јужним обронцима Белог брда у близини Горњег Матејевца, било под заједничком командом војвода Петра Добрњаца и Хајдук Вељка Петровића. На положајима на Раваништу код Каменице налазиле су се трупе под непосредним заповедништвом Милоја Петровића Трнавца. У првој борбеној линији у том делу бојишта налазили су се бећари под командом Петровића.

Средишњи део устаничких снага, који је своје шанчеве поставио на самом Чергу, чинило је око 3.000 пешака под командом ресавског војводе Стевана Синђелића. Устаничке јединице располагале су са више топова различитих карактеристика, од којих су два била постављена на левом крилу, а четири у шанчевима на Чергу. Коначно, резервне трупе, под командом млавског војводе Паула Матејића, биле су лоциране на обликњем Теменом врху. Услед изостанка јасне и ефикасне стратегије супротстављања противнику и отвореног сукобљавања водећих устаничких старешина, поједини делови српских трупа отпочели су, према сведочењима историјских извора, и са пљачкањем насеља у околини бојишта и прикупљањем ратног плена.

Истовремено, заповедници отоманских трупа у Нишу и широј околини убрзано су се и предано припремали за наступајући окршај.

Стална посада отоманског гарнизона стационираног у Нишу, која је била појачана трупима под заповедништвима Мустафа-паше Ђаковачког, Махмуд-паше призренског и Милић-Цинић-паше, располагала је са око 10.000 до 15.000 војника. Исмаил-паша из Сереза појачао је отоманско људство са додатних 18.000 бораца.

Анализирајући стање на широј линији фронта и неактивност руских трупа на Доњем Дунаву, велики везир Јусуф-паша исправно се одлучио да отоманске јединице стациониране у Нишу и околини ојача са већ поменутих 18.000 војника које је упутио из области Доњег Дунава и из региона Сереза, Лесковца, Приштине и Ђаковице. Тиме је иницијална релативна надмоћ у људству коју су имале устаничке снаге била вишеструко поремећена у корист отоманских трупа.

Србима се у боју на Чергу супротставила отоманска војска јачине око 35.000 ратника на чијем се челу налазио енергични Ахмед Хуршид-паша.

Отоманска пешадија и артиљерија били су распоређени у нишкој тврђави, а коњичке јединице на простору између Ниша и Нишке Бање, изводећи повремене изненадне нападе на српске положаје на Чергу. До 15. маја одбијена су три напада низама под заповедништвом лесковачког Шахит-паше. Охрабрени релативно лаким успесима у супротстављању отоманским нападима, српски заповедници определили су се за опцију примања напада уместо да сами са својим трупима искористе ефекат изненађења, нападну противника дух широког простора бојишта и евентуално угрозе сам град Ниш.

Панорама Черга

Упркос сазнањима о континуираном пристизању нових отоманских јединица из Доњег Подунавља, Среза, Лесковца и региона Косова и Метохије, главнокомандујући устаничким трупима на Чегру Милоје Петровић остао је у стању неактивности тражећи од војводе Карађорђа додатних 15.000 бораца за појачање сопствених јединица. Истовремено, изостанак било каквог стратегијског покрета, односно озбиљнијих окршаја са све бројнијим непријатељем, допринео је обнови личног ривалства између Милоја Петровића и Петра Добрњца, који се убрзо пренео не само на нижи заповеднички кадар, већ и на велики број устаника који су се налазили на Чегру.

СУКОБ У СОПСТВЕНИМ РЕДОВИМА

Нетрпељивост између Милоја Петровића и Петра Добрњца потицала је од чињенице да су вожд Карађорђе и председавајући Правитељствујушчим совјетом српским Младен Миловановић, приликом одбирања заповедника устаничких трупа на тзв. јужном фронту, примат дали Петровићу а не Добрњцу, који се надао том високом положају. Овакав развој догађаја изазвао је разочарење код Добрњца, победника у боју на Делиграду у септембру 1806. године и прослављеном заповеднику који се доказао у дужем периоду. Сматрајући да је неправедно деградиран у ранг другоразредног заповедника, војвода Петар Добрњац определио се да своје незадовољство исказе прилично самовољним и самосталним извођењем оружаних акција у делу бојишта које су запоселе јединице под његовом командом. Врхунац разједињености српских заповедника на Каменици представљао је одлазак Добрњца и његових ратника са положаја код Каменице, свега три дана уочи почетка чегарског боја.

Хајдук Вељко Петровић, истакнути устанички првак и заповедник, суочио се са истим проблемом као и Петар Добрњац. И он је своју улогу у предстојећем каменичком боју, као и у случају његовог позитивног исхода по Србе, доживљавао као нешто што је било у потпуном нескладу са његовим дотадашњим успесима и заслугама. Истовремено, жељан успеха и славе у судбоносном боју са отоманским трупима, и војвода Стеван Синђелић је за себе на силу издејствовао истурени положај на самом Чегру, како би био најближи Нишу и у случају успеха српског оружја у каменичком боју одиграо пресудну улогу у евентуалном заузимању тог града.

Разједињеност и међусобно сукобљавање водећих заповедника српских устаника у боју на Каменици потицала је, дакле, од отворено супротстављених појединачних сујета старешина који су носили највећу одговорност за исход боја. Непоштовање ауторитета главнокомандујућег устаничких трупа Милоја Петровића довела је, стога, до отвореног нејединства, односно изостанка тако потребног централизованог ланца командовања.

Неодлучност и оклевање главнокомандујућег устаничких јединицама, Милоја Петровића, резултирало је изостанком благовременог српског напада на Ниш у коме се почетком маја 1809. године налазио релативно слабији отомански гарнизон. Истовремено, мировање устаничких трупа омогућило је заповедницима отоманских јединица да попуне људство и захваљујући повременим, мањим окршајима у региону Каменице у потпуности сагледају стратегијски положај и јачину устаничких снага.

Војвода Петар Добрњац

У пуном јеку устаничких војних успеха који су се низали у периоду између 1804. и 1809. године, Петроград је, упркос обећањима, избегавао да озбиљније ангажује своје трупе ради отварања главног фронта према отоманским јединицама у региону Доњег Дунава. Руски двор је за такав став наводио више разлога. Неактивност руских трупа правдана је изливањем Дунава, мањком понтонских средстава и малобројношћу самих јединица.

Захваљујући таквом развоју ситуације, Порта је била у могућности да безмало све своје расположиве снаге у Румелији, европском делу Царства, упутује ка Београдском пашалуку, односно на онај део фронта који је у стратегијским и политичким плановима и визијама устаничких заповедника у том раздобљу био стављен на последње место.

Услед појачаних отоманских војних активности и вешто изведених провокација у области Видина и Књажевца, које су за циљ имале бројчано слабење устаничких трупа на Чегру, Хајдук Вељко Петровић 17. маја напустио је са делом људства положаје код Каменице, како би се упутује ка Књажевцу и Сокобањи.

Истог дана када је Хајдук Вељко Петровић без знања и претходне сагласности главнокомандујућег српским трупима на Каменици напустио утврђене положаје, Милоје Петровић упутује детаљан извештај о стању на тзв. јужном фронту Правитељствујушчем совјету српском:

НЕЗАВИДНА СИТУАЦИЈА

„Познато вам творим, како сам досад већ три поште послао, да ми џебане и војску што брже овамо пошљете, зашто војска Турска сваки дан долази у Ниш и из сви страна, и ето до данас нити одговора од вас неимам, а камо ли да сте ми џебане и војску послали. Зато ако мислите у животу сачувати и ову сиротињу неизгубити, незадржно мезулки џебану и војску овамо пошљете; зашто знате ли да ће нас Турци умуасерити до неколико дана, ако војска не дође. А колико сам џебане понео из Београда познато је Вам – и ето до сад до толикое дошло да више од 7 сандука неима у целом логору. А сваки дан бијемо се и по 1.000 пушака избацимо, из тога можете судити каковае нам нужда и невоља. Из тога узрока, ако знате шта је невоља и како може од нас бити расудите и нама у помоћ ускорите што брже можете, докле пут нам Турци нису пресекали, тако, да нити писмо можемо вам послати. Кое ако не ускорите с џебаном и с војском, будите уверени да ће се скоро то нам случити...”

Обавештавајући Правитељствујушчи совјет српски о незавидној ситуацији у којој су се нашли устаници на положајима на Каменици и наслуђујући све извеснији неуспех у наступајућем боју, Милоје Петровић указао је на потребу да се преко руских представника у Пашалуку издејствује ангажовање руских трупа како би се зауставило даље пристизање отоманских јединица у Ниш. „... зашто овамо оживе Турчин са сви страна, као лист на гори, и сваки дан долази у Ниш војска ... да неznam од бриге што ћу чинити, нити како ће се ово место одржати. А камо ли што је Делиград остао готово празан и ево се бојим да Турци какову штету у њему неучине; а нама нека буде Бог у помоћи!” ■

НАРЕЂЕЊЕ ЗА ОПШТИ НАПАД

Нек нам је БОГ у помоћи

Упркос изузетно тешком положају устаника и крајње неизвесном исходу очекиваног сукоба са све бројнијим отоманским трупама, 28. маја Хајдук Вељку Петровићу придружио се и војвода Петар Добрњац са јединицама које су се налазиле под његовом командом. Овакав увод у одлучујући окршај са далеко бројнијим, увежбаним и боље опремљеним отоманским снагама додатно је ослабио ионако мале српске шансе за успех у предстојећем боју на Чегру.

Користећи се неактивношћу устаничких јединица и њиховим слабењем одласком трупа под командом Хајдук Вељка Петровића и војводе Петра Добрњца, Ахмед Хуршид-паша издао је 31. маја 1809. наређење за општи напад на устаничке положаје у ширем рејону Каменице. Мета првог општег отоманског напада била је усмерена ка делу српске линије одбране коју је до 28. маја држао устанички контингент од око 600 бораца под заповедништвом војводе Петра Добрњца. Како је он са својим саборцима напустио бојиште, само три дана пре почетка боја, ти положаји остали су непопуњени, што су заповедници отоманских трупа вешто искористили.

Уз подршку артиљерије са оближњег брда Виник на средишне устаничке трупе, које су чиниле јединице под заповедништвом Синђелића, надирала је, поред пешадије, и отоманска коњица ојачана са два топа, док су устаничка оба крила нападали отомански пешадинци.

Продирући кроз брешу у српским шанчевима која је настала одласком ратника Петра Добрњца, отоманске трупе брзо су напредовале и приближиле се устаницима који су под заповедништвом војводе Стевана Синђелића пружали одлучан, мада узалудан отпор.

ПРВИ ЈУРИШИ ОДБИЈЕНИ

Пошто су се приближили српским положајима на Чегру на пушкомет раздалине, Турци су испалили плотун а потом започели главни фронтални јуриш који су зауставили српски устаници укупани у вишеструким шанчевима. Током преподнева, Срби су уз огромне напоре и велике људске губитке успели да одбију више отоманских напада на чегарске шанчеве. Иако су крилни устанички положаји на Попадике, Репишту и Раваништу били нападани знатно мањим отоманским трупама, српски заповедници упутили су ка центру одбране на Чегру незнатна појачања, упркос чињеници да се главнина отоманских снага жестоко обрушила на устанике које је предводио војвода Стеван Синђелић.

Увиђајући све незавиднији положај устаничких трупа на Чегру, Синђелић је безуспешно покушавао да затвори бреше на положајима, али су отоманске трупе надирале несмањеном јачином и бројем. Губици су били изузетно велики. Почела је борба прса у прса. Дуготрајне

Војвода Стеван Синђелић

борбе на самом Чегру донеле су још већу погибију, али су отоманске трупе без већих потешкоћа попуњаване одморним снагама које су континуирано увођене у борбу. Неуспеху устаничких трупа које су запоселе положаје на Чегру додатно је допринео и изостанак наредбе главнокомандујућег српским јединицама Милоја Петровића Трнавца својим ратницима с циљем пружања неопходне помоћи устаницима предвођеним војводом Стеваном Синђелићем, упркос чињеници да су Петровићеви борци јасно показивали жељу да нападима на отоманске јединице помогну својим саборцима опседнутим на Чегру. Да ли разлог пасивном држању главнокомандујућег српским трупама у овом одсудном оружаном окршају са отоманским јединицама треба тражити у његовом неочекиваном оклевању или у томе треба видети последицу његовог личног сукоба са Синђелићем, до кога је дошло уочи самог боја, тешко је рећи. Остаје чињеница да значајан део српских трупа у боју на Каменици није учествовао у борби, чиме је српски контингент, опседнут на делу бојишта на Чегру, био препуштен својој трагичној судбини.

ПОСЛЕДЊИ ОДГОВОР ВОЈВОДЕ СИНЂЕЛИЋА

Схвативши да је сваки даљи отпор далеко надмоћнијем противнику апсолутно узалудан, а не желећи да положи оружје, војвода Стеван Синђелић посегао је за самоубилачким подухватом јединственим у националној историји. Позвавши бројне саборце да се по свом нахођењу и вољи повуку и тако спасу животе, војвода Синђелић испалио је хитац из пиштоља у правцу западног складишта муниције што је изазвало страховиту експлозију и погибију више хиљада српских и отоманских ратника. Тиме је одређен исход боја на Чегру и потврђен наслђивани потпуни пораз устаничких снага.

Обесхрабрен и деморалисан главнокомандујући устаничким трупама Милоја Петровић напустио је положај и своје јединице и побегло у правцу Делиграда. Поведени његовим примером, преостали Срби напустили су крилне положаје дајући се у бег пред отоманском коњицом која је наставила даље гоњење противника, изазвавши додатне људске губитке међу устаницима.

У боју на Чегру, према проценама, страдало је око 4.000 српских устаника. Овај окршај представљао је не само највећи и најзначајнији војни пораз Срба током читавог периода трајања Првог устанка, већ је омогућио и несметани продор победничких отоманских трупа долином реке Јужне Мораве у правцу делиградских шанчева. ■

КАРАКТЕР И ПОСЛЕДИЦЕ БОЈА

Свак је чувао свој шанац

„Ударе Турци свом силином на Ресавски шанац. Војници су из другијевих шанчева хтјели да иду Ресавцима у помоћ, али Милоје заповједи да се нико није макао, него нека свак да чува свој шанац. Турци ударе на Ресавски шанац на јуриш, и Ресавци су се јуначки бранили, али ко ће сили Божјој одољети?” - запис о боју на Чегру Вука Караџића

С карактеру и последицама боја на Чегру сведоче ретки оновремени историјски извори. Илија Ћоса, учесник самог боја, у свом сведочанству, између осталог, указује на то да се „у среду, по Св. Тројици, упарадише коњици турски: прво бели, па затим зелени, за овим алатаста, па дораста, па најпосле црни, а пред први ред истераше два топа коњичка; па кад дову свршише, они избацише два топа, те полако приближише се к шанцу Чегарском. Одавде из шанца, осле се један плотун па се претрже, а Турчин онда преко шанца, па стадоше севати сабљама и сећи. Срби су се држали јуначки, секли су ножевима и тукли кундацима Турке од јутра до иђиндије и пападају готово сви; њи тројица, четворица, излегоше сасвим рањени: Ђук Милош из Ћићевца, округа алексиначког, добио је дванаест рана и све лежао на трбуху; једном од Ресаве, који је онако рањен, пошто је изашао из шанца, на свом јатагану поштапао, била је полутина стражња од главе пресечена и заносио се натраг, па му је привеза и састави Стеван Кара из Левча, и доведе га јоште жива до Делиграда...”

Вук Стефановић Караџић, сведочећи о боју на Чегру, говори о страховитом покољу који се одиграо на бојишту: „Искупише се сви Турци према Србима, један дан (негде око Петровадне) баш када је Петра (Добрњаца – прим. приређивача) са коњацима Хајдук Вељко био одазвао Гургусовцу (Књажевац – прим. приређивача) у помоћ, ударе Турци свом силином на Ресавски шанац. Војници су из другијевих шанчева хтјели да иду Ресавцима у помоћ, али Милоје (Петровић – прим. приређивача) заповједи да се нико није макао, него нека свак да чува свој шанац. Турци ударе на Ресавски шанац на јуриш, и Ресавци су се јуначки бранили, али ко ће сили Божјој одољети? Једни су Турци напали, а други су преко њих ишли у напредак, и тако кад се опкопи испуне мртвима, живи преко њих навале у шанац и стану се са Србима бити пушкама кијачки, сјећи и бости сабљама и ножевима, и чупати се за вратове. Кад кнез Стефан (војвода Стеван Синђелић – прим. приређивача) види да Турци обладаше, он из пиштоља запали шебану и

Петар Петровић Карађорђе, вођа Првог српског устанка

отиде у вјетар с многијем Србима и Турцима који су били око њега. И тако изгину сви Ресавци, којих је, као што се онда говорило, било око 3.000; само син кнеза Стефана, младо и врло црномањасто момче, узјаше на кнежева хата, и умјешавши се међу Турке поглавице, остао у животу и дошавши међу Србе каже како је било...”

После страховитог пораза у боју на Чегру, устаничке снаге на тзв. јужном фронту убрзано су се повукле на положаје југоисточно од Делиграда, чиме су борбе отпочете каменичким бојем биле настављене током више од два месеца. Истовремено са српским повлачењем ка Делиграду, Хајдук Вељко Петровић са делом јединица пребацио се у рејон Сокобање. Циљ тог прегруписивања био је мотивисан потребом Срба да направе нову, овога пута успешнију баријеру у односу на надируће отоманске трупе, али и да их онемогуће у даљем напредовању долином Јужне Мораве дубље у правцу Шумадије и Браничева.

ОДБРАНА ШАНЧЕВА НА ДЕЛИГРАДУ

Одбраном шанчева на Делиграду, које су као последица српског пораза у боју на Чегру великим пешадијским снагама и тешком артиљеријом нападале отоманске трупе предвођене победником у каменичком боју Ахмед Хуршид-пашом, заповедали су Милоје Петровић Трнавац и Петар Добрњац. Може се претпоставити да је потребу поновног заједничког деловања двојице истакнутих устаничких старешина, чије су несугласице, које су кулминирале Добрњчевим самовољним напуштањем положаја код Каменице, добрим делом узроковале српски пораз у боју на Чегру, условило сазнање да су њихове тешке грешке претиле да доведу до изненадног, неочекиваног и потпуног слома читавог устанка.

О наставку неповољног развоја ситуације након пораза у каменичком боју, Петровић и Добрњац непосредно по свом пристизању у Делиград извештавали су и руског представника у Београдском пашалуку Родофиникина, наглашавајући свој изузетно тежак положај.

Они су указивали како су из поузданих извода били у поседу информација о томе да су заповедници отоманских снага издали наређење „да сви (отомански ратници – прим. приређивача) сложено дођу на нас и да остане пешака да нас обколе и да бију топом и кумбарама нас, а коњици сви да ударе по најијама да робе и плену до Дунава ... И надамо се до сутра да ћеду доћи и ми се приправљамо и утврдимо што боље можемо, а једну смо војску оставили на пољу ако би нас обколили да све споља ударе на Турке, ако ли Турци пођу у нају да од опет ове пошаљемо за Турцима.“

Сазнавши за пораз на Чергу и тежак положај устаничких јединица на Делиграду, Карађорђе је напустио опсаду отоманског гарнизона стационарног у Новом Пазару и убрзано, преко Тополе, пребацио своје људство и значајне делове устаничких трупа из београдске, прочанске, смедеревске и крагујевачке нахије на делиградско бојиште чиме је број српских устаника у тој области досегао око 30.000 бораца.

Упркос пристиглом појачању ситуација на делиградском бојишту и даље је била критична по Србе. Вожд Карађорђе упутио је 10. јула детаљно писмо руском фелдмаршалу Прозоровском у Букурешт у коме га је, поред осталог, обавестио да се ситуација на Делиграду знатно погоршала када су „Турци 28го јунија нас са четири стране такођер и Государја Вељка обколили и ... сви кад би крила имали излетети нас спасти не би могли“.

Карађорђе се 12. јула из Ћуприје писмом обратио и Родофиникину молећи га да заповедник руских јединица стационараних на Доњем Дунаву генерал-мајор Исајев упути „ако је възможно ... неку част војске уз Тимок да би се одовуд Турци потегли Видину, зашто управо на нас јесте весма мложество Турака и сваки дан непрестано баталије (битке – прим. приређивача) јесу да је тешко очима гледати“. Један од већих окршаја на Делиграду, у коме је дошло до значајнијих људских губитака на отоманској страни, а о којима је у свом писму Родофиникину сведочио вожд Карађорђе, одиграо се 16. јула. Упркос великим губицима, отоманске снаге непрестано су настављале своје нападе на утврђене устаничке шанчеве на Делиграду.

ДА ЈЕ ТЕШКО ОЧИМА ГЛЕДАТИ

Придружујући се вождовим апелима за помоћ, упућеним руским дипломатама и високим војним старешинама, Родофиникину је у исто време из Делиграда писао и сам Милоје Петровић. Отворено молећи за хитну помоћ руских трупа, Петровић је наглашавао: „Ако какова помоћ од нашега милостиваг покровитеља и императора росијскога доћи мисли ... нек сад дође што брже може да нас избаве.“ Ове поруке војводе Карађорђа и највиших устаничких старешина сведочиле су о скоро безизлазној ситуацији у којој су се након пораза у каменичком боју нашле српске устаничке трупе, сучене са добро организованом и високо мотивисаном отоманском војском предвођеном енергичним Ахмед Хуршид-пашом.

Паралелно са интензивирањем борби на Делиграду, заповедници отоманских снага одлучили су да пошаљу Алију Гушанца са око пет хиљада ратника ка ражањској нахији како би отварањем новог бојишта додатно ослабили одбрамбену моћ устаника и принудили их да истовремено пружају отпор континуирано надирућим отоманским снагама.

Интензитет напада отоманских снага на утврђене српске положаје на Делиграду није јењавао ни током месеца јула када је привремено отворен но-

ви фронт у рејону Кладова на Доњем Дунаву. Истовремено са тешким и судбоносним борбама на тзв. јужном фронту, српске устаничке јединице убрзано су се повлачиле са својих положаја на реци Дрини, у Старом Влаху и из ширег региона Новог Пазара.

Не обазирјући се претерано на поновљене вапаје војводе Карађорђа и Милоја Петровића, фелдмаршал Прозоровски издао је средином јула наређење генерал-мајору Исајеву да са својим јединицама притекне Србима у помоћ. То је учинио тек када је била отклоњена и последња озбиљнија сумња у вези са аустријским непријатељским намерама у односу на руске трупе које су се налазиле у ширем рејону Доњег Дунава.

Трупе генерал-мајора Исајева, које је чинило шест батаљона пешадије, два козачка пука и око три стотине пандура, прешле су Дунав код места Гогош и сусреле се са устаничким јединицама јачине око хиљаду ратника и шест топова, који су под опсадом већ дуже време држали отомански гарнизон стационаран у Кладову. Било је очекивано да Кладово заузму здружене руске и српске трупе, што је могло да представља важан војно-политички догађај који би без икакве сумње допринео делимичном побољшању свеукупне ситуације на бојиштима у Београдском пашалуку. Међутим, иако је отомански гарнизон у Кладову чинило свега око четири стотине ратника, далеко бројније руске трупе, потпомогнуте српским устаницима и артиљеријом, напале су градске редуте а када су их браниоци одбили, врло брзо су напустили даљу опсаду кладовске тврђаве.

Последице неочекиваног руско-српског неуспеха под Кладовом биле су много веће него што се то могло очекивати. Генерал-мајор Исајев повукао је преостале руске трупе на леву обалу Дунава, док су Срби на том делу бојишта изгубили дотадашњу снагу и иницијативу. Део устаничких трупа под Кладовом дезертирао је и тиме додатно ослабио снаге на том делу фронта. Истовремено, вест о неуспеху здружених руских и српских устаничких снага код Кладова на Дунаву додатно је негативно утицала на ионако низак морал српских трупа у делиградским шанчевима, док је додатно осокотила офанзивне отоманске јединице.

Ахмед Хуршид-паша покушао је у више наврата да обухватним маневром откопи бокове српских устаника, који су се налазили у шанчевима на Делиграду, али је сваки пут бивао одбијен. Миленко Стојковић преузео је током вишенедељних борби на Делиграду заповедништво од рањеног војводе Карађорђа и увео у битку одморних око 2.000 ратника који су скоро сви страдали у окршају прса у прса са отоманским јединицама. Овај неуспех додатно је умањео способност Срба да се успешно одупру надирућим отоманским јединицама.

У делиградским шанчевима остало је око 9.000 устаника, док су се преостали повукли ка Сталоћу и Појатама да би главнина заузела нове положаје на Багрдану. Делиградска посада, препуштена сама себи и одсечена од главнине снага, без намирница, воде и муниције, ускоро је престала да пружа озбиљнији отпор, чиме је отомански успех у борбама на Делиграду био омогућен..

Крајем јула, Ахмед Хуршид-паша искористио је повлачење дела устаничких снага да би поново напао српске положаје на Делиграду, али овога пута знатно јачим јединицама, оснаженим коњицом. Током једног од више пута поновљених напада изведеног 3. августа, отомански заповедник остварио је успех пробивши српске положаје у делиградским шанчевима и натеравши устанике на потпуно повлачење у правцу северозапада.

Теле кула

Све до тог догађаја, опкољеним српским снагама на Делиграду командовао је Милоје Петровић Трнавац. Након неуспеха у одбрани делиградских положаја, Петровић се са преосталим борцима повукао у Темнић.

ПОЧЕТАК КРАЈА УСТАНКА

Убрзо по отоманском продору кроз утврђене српске положаје на Делиграду, 7. августа уследио је пад Ћуприје, а четири дана касније и губитак Пожаревца, који је означио и отоманско избијање на Дунав код места Петка. Тиме је на два дела била пресечена територија која се до тада налазила под потпуном контролом српских устаника.

Отманским заповедањем српских утврђених положаја на Делиграду почетком августа 1809. године окончана је дуготрајна агонија устаничких трупа на тзв. јужном фронту која је отпочела недореченом офанзивом устаника у правцу Ниша, а кулминирала тешким поразом и великим људским губицима у боју на Чегру, који се одиграо последњег дана маја.

Август 1809. године, након вишеструких српских пораза у борбама на Каменици и Делиграду, и симболично је означио почетак дуготрајног краја Првог српског устанка. Општа несигурност и деморалисаност, посусталост, исцрпљеност, све присутнији страх и неизвесност, довели су и до бега дела угледних устаничких првака, црквених великодостојника и других истакнутих личности. Тако су током августа Београдски пашалук напустили Родофиникин, војвода Петар Добрињац, саветник Јован Протић и београдски митрополит Леонтије.

Општа криза у устаничком покрету у Београдском пашалуку делимично је ублажена током јесени 1809. године када је, захваљујући руској офанзиви против отоманских снага на Доњем Дунаву, дошло до постепеног слабљења отоманске офанзиве у Пашалуку, а потом и до делимичног повлачења трупа са дела те територије.

Тек наредне 1810. године Срби су успели да поврате своје некадашње положаје на делиградском бојишту. Тиме су коначно окончана и последња непријатељства отпочета великим српским поразом у боју на Чегру.

О трагичном исходу и последицама неуспеха српских устаника у боју на Каменици писали су бројни савременици тог догађаја, српски и страни историчари. Највећи део одговорности за пораз устаника првобитно је био приписиван главнокомандујућем српским трупама Милоју Петровићу Трнавцу. Међутим, индикативно је да Петровић није претрпео никакве озбиљније последице непосредно након пораза у боју на Каменици. Тек на скупштини устаничких старешина, одржаној у октобру 1809. године, Милоје Петровић лишен је свих јавних функција и кажњен својеврсним протеривањем у место свог живљења, Остружницу, односно одређеном врстом кућног притвора. Оваква „казна“, изузетно блага, која је била у потпуном нескладу са исходом боја на Чегру и са дотадашњим односом војвода Карађорђа према непослушним или неуспешним заповедницима и старешинама,

указивала је да је на Петровићеву судбину у периоду након каменичког боја утицало више различитих фактора.

У време боја на Чегру војда Карађорђе је са својим ратницима, као што је раније речено, опседао отомански гарнизон стациониран у утврђењу у Новом Пазару. Вести о српском поразу у каменичком боју војда је примио тек 5. јуна, на дан ослобођења Сјенице, када му је курир Стеван Ковачевић донео писмо Милоја Петровића, упућено из Делиграда. Детаљније обавештавајући војда о несрећи која је зде-сила устанике у боју на Чегру, Петровић је извештавао о томе да је шездесет хиљада отоманских ратника напало Србе који су, упркос томе што су убили око десет хиљада Турака, били принуђени да напусте своје положаје и повуку се дубље на северозапад Пашалука. У свом писму војду, Милоје Петровић закључио је како „наши нису се могли одержати него једва су се курталисили и ретерирали у Делиград, а наше 3 нахије што су биле јесу се искорениле“. Упркос добијеним вестима о неочекиваном неуспеху и губитку три нахије, као и извештају Петровића који је говорио о континуираном пристизању нових отоманских трупа у Ниш, војда Карађорђе по свему судећи у почетку није био потпуно свестан обима и последица чегарског пораза. Нешто касније, у свом писму Родофиникину упућеном 28. јуна 1809. из Тополе, он је изнео индикативну тезу по којој „народ ... и не помишља да може бити да је оно и наша погрешка богу те се оно онако случило...“ Овакав став војда Карађорђа није једноставно објаснити. Његове узроке могуће је тражити у томе да непосредно по окончању каменичког боја војда није имао целовиту информацију о дешавањима на Чегру.

ОДГОВОРНОСТ

Истовремено, могуће је и да је сам војда осећао део одговорности због избора Милоја Петровића Трнавца за главнокомандујућег устаничких трупама на јужном фронту. У сваком случају, Петровић је свој очити неуспех у обављању поверене мисије у почетку платио само губитком јавних функција, што је својеврсни преседан када су у питању слични догађаји до којих је долазило током раздобља Првог српског устанка.

Трагичан крај Милоја Петровића, до кога је дошло почетком 1810. године, не везује се за питање његове одговорности за неуспех у каменичком боју већ, по сведочењу Вука Караџића, за сумњу да је из користољубља организовао убиство кнеза Марка Катића. Након тог догађаја Петровић је пребегео на аустријску територију одакле је, на Карађорђево захтев, враћен у Пашалук. Погубљен је одсецањем главе у Шапцу. Да ли је на трагичан крај истакнутог устаничког старешине, чија је каријера све до 31. маја 1809. била у сталном успону, утицала његова наводна одговорност за убиство кнеза Марка Катића или је томе допринела и трагедија на Чегру није могуће прецизније одговорити. У сваком случају, тиме је на својеврстан начин, барем за прво време, била затворена страница историје Првог српског устанка која се односила на пораз у боју на Чегру. ■

Пише
Бранко КОПУНОВИЋ

Пролећна дуга

Пети месец у години заузима не само лепо место у календару већ и у нашој скоријој историји. Починџао је великим празником који је славио рад и радни народ, па уранци, весеља, кола... А онда је штафета шпартала преко брда и долина ондашње нам државе све до главног града и руку доживотног председника.

Тако је било некада, мај се обележавао као празник радости у славу младости. Данас су млади много опрезнији, а руку на срце мало је повода за велико усхићење. Међутим, појединачни примери уверавају нас да се право на радост може заслужити учењем, радом, снагом воље и великом амбицијом. Ових дана лепа вест обрадовала је укућане питомог банатског места.

Одликаш Војне гимназије силно је желео да се упише на Војну академију, а на списку приоритета Смер ВиПВО поставио је високо изнад осталих. Пилотска кабина је његов дечачки сан а сада младалачка одлука. Испуњавао је све услове, петице у књижици су његов први аргумент, али позив војног пилота захтева још много тога. Пре свега беспрекорно здравље и психолошку издржљивост. Немилосрдни мучитељ будућих летача зове се центрифуга. Многи даровити момци, препуни знања, жеље и амбиције поклекли су пред застрашујућом вртилицом. Од ње „памет стаје“, свест се лагано помера ка невероватним спознајама и може се прекинути у делићу секунде. Чак и тако да кандидат и не зна како му се то догодило. Понекад жучно протестује, али камере и електроника га увере у стварно стање ствари.

Одликаш Војне гимназије прошао је и тај тест, остају још неки. Зато је молио да славље оставимо када добије индекс студента Војне академије и име које ће бити уписано у њему, надамо се.

Девојка из Јагодине, такође одлична ученица, веома даровита за певање а при том манекенског изгледа, одмахнула је руком док су је салетали менаџери са естраде обећавајући јој брда, долине и богату каријеру, разуме се. Не, она је чврсто одлучила да оствари своју дуго чувану тајну. Изненадила је чак и родитеље, није им причала како жели да постане официр. Једино се поверила сестри и заклела је на ћутање. Разговарала је са неким девојкама које већ студирају на Војној академији и само је учврстила своју одлуку.

Психолози кажу да је народ све више потиштен, муче га свеколике бриге, од страха за губитком радног места до рачуна у самопослузи. Једина непознаница није плата. Још дуго ће остати таква каква јесте, па шта дотекне. У таквом социјалном миљеу, упозоравају стручња-

ци, мало је доброг расположења и дружења. Људи се повлаче у себе, постају несигурни и депресивни.

Зато је београдска општина „Стари град“ повукла прави потез. На дан општине и славу Цвети, на потезу од Скадарлије и Калемегдана, организовано је дружење уз богат културни и музички програм. Малишани су цртежима украсили дворишта школа и вртића, прозоре и зебре на пешачким прелазима. Јевремовом улицом шепурили су се олдтајмери, а Београђани и њихови гости уживали су у такчама уличних свирача, балерина, глумаца...

У тој и таквој атмосфери све је било лепо. Чак и поглед ка небу. После кратке кише појавила се дуга. Ђене пролећне боје су исто распоређене, али су некако јаче, пријатније оку, топлије души.

Још један млади човек из Србије заблестао је у пролеће. Мирко Ђорђевић, апсолвент молекуларне биологије из Пожаревца, представљаће нашу земљу у финалу светског такмичења у научном говорништву. Одржаће се јуна у Енглеској, а млади научници имају три минута које им стоји на располагању да увере жири колико познају тему. Наравно, при том треба да испоље беседничке способности и смисао за хумор. Енглези то посебно цене. Будући да је блистао пред строгим домаћим жиријем, Мирко има право на оптимизам пред наступ у финалу.

Да ли је могуће забележити напредак у условима кризе која озбиљно подрива темеље економије и злослутно прети. Изгледа да јесте. Ненад Миленковић, председник Општине Нови Београд, каже да ће она упркос свему наставити развој. И то као пословни и културни центар који ће помоћи младима да дођу до запослења преко волонтирања у фирмама и давањем кредита за покретање сопственог бизниса. Сем тога, општина ће решити читав низ наизглед малих проблема који много значе обичним грађанима.

Тако говори млади, амбициозни председник, који је одмах по ступању на дужност укинуо бонусе и јубиларне награде. Сада грађани имају могућност да својим предлозима и идејама утичу на трошење општинског буџета. Некадашња слава оница престонице, како су је деценијама звали, постаје, бар према речима челног човека општине, добар пример како се може домаћински понашати у времену које није лако.

Компанија „ЗовиМе“ омогућила је житељима Београда бесплатно коришћење Интернета на Теразијама и Тргу Николе Пашића. Идеја је сјајна, али видећемо како ће „мрежа“ функционисати у нашим наравима. ■

Приватне армије

Повратак плаћеника

Савремени конфликти у Авганистану и Ираку остаће упамћени, између осталог, и по присуству „корпорацијских“ ратника до сада невиђених размера. Све израженија улога приватних војних и безбедносних компанија, на Западу познатих под акронимом РМС – private military companies/contractors ili PSC – private security companies/contractors, у мировних мисијама и кризним зонама јесте феномен који многи доживљавају као повратак плаћеника на велика врата.

За разлику од времена када су популарно названи „пси рата“, попут контроверзног Боба Денара, харали по земљама трећег света, на сцену је ступила нова генерација најамника. Њих упошљавају велике приватне корпорације, чије су услуге јавно доступне. С временом се од некадашњих најамника из постколонијалних ратова, по моделу јужноафричке фирме Executive Outcomes и првобитних агенција за обезбеђење, развио уносан и легалан бизнис, који је привукао људе из естаблишмента, војске и безбедносних структура.

Услуге приватних војних компанија данас користе државе, међународне и невладине организације, али и друге компаније. Као део индустрије која доживљава највећу експанзију, PSC су у кризним жариштима преузеле део послова који су традиционално били у надлежности званичних институција и регуларних армија.

Данас су приватне безбедносне компаније активне широм света – од Хаитија и Колумбије, Балкана, кризних жаришта у Африци, до југозападне Азије. Тако је тзв. оутсорсинг (енгл. outsourcing), карактеристичан за привреде западних земаља, захватио и државни сектор, док су савремени сукоби добили потпуно нов предузетнички карактер.

Корпорацијски војници

Ангажовање најамника у оружаним конфликтима у целокупној историји било је пре правило него изузетак. Успон приватних безбедносних компанија узима се, ипак, за период краја двадесетог века. Учестало ангажовање снага земаља НАТО у мисијама стабилизације кризних жаришта широм света захтевало је све више људства и сложенију логистику. Отуд и потреба да се све више послова повери приватном сектору.

Процењује се да више од 30.000 људи под оружјем ради за педесетак приватних компанија само у Ираку (извештај истраживачке службе америчког Конгреса – CRS из 2008), што најамнике чини другом најбројнијом оружаном силом. Према истраживањима, америчка влада има уговор са десетинама приватних војних компанија само у Ираку, а међу њима су најпознатије Blackwater, Aegis, Armor Group, Triple Canopy, Erynis.

Типични задаци на којима су најамници ангажовани јесу заштита важних личности и објеката, обезбеђење конвоја, чување нафтних постројења, али и безбедносни консалтинг, прикупљање и анализа обавештајних података, ислеђивање притвореника, обука регуларне војске и полиције, антитерористичке активности...

Већина ангажованих фирми пореклом је из САД и Велике Британије, држава које су уједно и главни корисници њихових услуга. Нагли развој те делатности довео је до удруживања PSC у струковна удружења, која заступају њихове пословне интересе. Међународна асоцијација за мировне операције (IPOA) представља интересе 38 приватних безбедносних компанија и залаже се за повећање улоге приватног сектора у пословима одбране и безбедности. Међу њиховим чланицама су MPRI, британски Armor Group, Erynis, Dynsorp...

Њихов нагли успон приписује се добрим контактима у државном и војном естаблишменту, те интензивном лобирању. За те сврхе приватне безбедносне компаније троше милионе долара. Према истраживању познатог америчког магазина *Mother Jones*, од 1999. године 17 водећих америчких PSC потрошило је 12,4 милиона долара само на председничке и конгресне изборе.

Тај бизнис, чији приходи се вреднују десетинама милијарди долара годишње, донедавно је био непознаница за ширу јавност. Наиме, ангажоване компаније нису, попут државних институција, у обавези да сарађују са медијима и не подлежу прописима о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Чак и владе које су их унајмиле још увек оклевају да обелодане важне информације када је реч о броју уговора са приватним фирмама и средствима које издвајају за њихове услуге. До тих информација је, наводно, тешко доћи, стога што и ангажоване компаније реализују своје активности унајмљивањем мањих приватних фирми за оперативне послове на терену.

Након све учесталијих оружаних инцидената у Ираку, у којима су учествовали најамници, активности тих компанија нашле су се на удару критичара, покренувши лавину питања и полемика у међународној јавности.

Контроверзе које прате рад корпорацијских најамника добрим делом последица су њиховог нејасног статуса на ратним попришћима. Опречна су мишљења да ли је реч о класичним плаћеницима или некој врсти нерегуларних бораца.

Нерегуларни борци

Како се савремени сукоби у Ираку и Авганистану воде без званичне објаве рата неке од страна, најамници делују у својеврсној „сивој“ зони, а њихов положај правно није јасно дефинисан. Особље приватних компанија које прати оружане снаге у рату, према Женевској конвенцији, ужива сва права у случају заробљавања. Међутим, најамници нису у надлежности регуларне војске и не могу се сврстати у неку од страна у конфликту, већ су одговорни искључиво компанијама које су их унајмиле. Њихов мотив је првенствено финансијске природе, иако их је према постојећим дефиницијама тешко сврстати и у класичне плаћенике. У случају да се као наоружани цивили упусте у борбу, могу се назвати плаћеницима и у том случају нису више под заштитом међународног права. То се нарочито односи на странце

ПРИСУСТВО У ИРАКУ

Данас број цивила ангажованих на обнови Ирака премашује војно особље, а добар део одржавања ратне технике (укључујући осетљиве системе као што су беспилотне летелице, или „невидљиви“ бомбардери) управо је у надлежности особља приватних фирми.

У оквиру војне индустрије, која се налази у приватном власништву, PSC се издвајају по томе што обезбеђују искључиво обучено људство и експертизу. Оне данас имају хиљаде наоружаних припадника, а подршку им пружају сопствена оклопна возила, хеликоптери, чак и пловила.

који нису држављани једне од страна у сукобу.

Недавни извештај Радне групе УН о ангажовању плаћеника, поднет Генералној скупштини те организације, упозорава на све веће присуство најамника у Ираку и Авганистану. Добро наоружани радници за обезбеђење, које упуштавају приватне компаније, нису ни цивили ни борци – они представљају нову врсту плаћеника, налик на „нерегуларне борце“, што је само по себи нејасан концепт – објашњава се у извештају. Радна група је упозорила државе које користе услуге приватних фирми да би могле бити одговорне за евентуално кршење људских права који почини њихово особље. То тело УН изразило је бригу због недостатка одговарајуће законске регулативе на националном и међународном нивоу и ефикасног надзора над радом тих компанија (уз податак да је да је само 30 држава ратификовало Међународну конвенцију против регрутације, коришћења, финансирања и обуке плаћеника).

Иностранци медији све чешће извештавају о оружаним инцидентима у Ираку и Авганистану, због којих су најамници убрзо стекли репутацију да су „лаки“ на обарачу. Многи од тих инцидената резултирали су жртвама међу локалним цивилима због прекомерне и neodговарајуће употребе силе. Током 2005. године на Интернету су освојили видео-записи који приказују телохранитеље британске фирме *Aegis* у оружаном пратњи конвоја, како насумично пуцају у цивилна возила на ирачком аутопуту. Ситуације у којима најамници отварају ватру на локална возила након што би се, према њиховим мерилима, сувише приближила конвоју постале су ирачка свакодневица.

Телохранитељи америчке фирме Блеквотер, које бије глас да прво пуцају, па онда постављају питања, одговорни су за убиство 14 ирачких цивила и десетине рањених септембра 2007. године (суђење пред америчким судом заказано је за почетак 2010). Иако је компанија тврдила да је пуцано на њене припаднике, истрага је

дошла до закључка да њихов конвој уопште није био нападнут. Таква пракса навела је амерички Стејт департамент и Пентагон да уведу строжа правила која би регулисала коришћење оружја приватних телохранитеља, те одредбе по којима службеници тих компанија могу одговарати за почињена кривична дела у Ираку по америчким законима.

Упркос томе, до сада није забележен случај да је нека од компанија одговарала за поступке својих запослених. Штавише, због свог недефинисаног статуса, најамници у Ираку дуго су деловали без икаквог надзора или надлежности локалног или неког другог правосудног система. Одредба 17 Привремених коалиционих власти практично изузела приватне компаније из надлежности ирачког правосуђа. Иако би у одређеним околностима најамници за своје поступке могли да одговарају пред судовима матичних земаља, такви случајеви су веома ретки. Одлука Конгреса САД да 2006. године донесе пропис по коме се корпорацијски војници стављају у надлежност војног правосуђа нису донели резултате, а многи сматрају да је тај потез и неуставан, будући да је реч о цивилима који не раде за војску.

Оптужбе на рачун неправилности у раду приватних компанија не свде се само на прекомерну и неодговарајућу употребу силе. Америчко правосуђе је водило истрагу под сумњом да РМС кријумчаре оружје на територију Ирака. Та акција уследила је након што су турске власти уложиле протест, тврдећи да су пронашле америчко оружје у рукама курдских побуњеника. У познатој афери из 1999. године подигнута је оптужница против америчке компаније *Динкорп* у Босни, због многобројних нехуманих и нелегалних активности, попут кријумчарења људи и наркотика, фалсификовање исправа...

Приватизација рата

Процењује се да ће потражња за услугама приватних војних компанија у предстојећим годинама бити у порасту, као и број кризних жаришта широм света. Њихов успон приписује се неопходности редуковања трошкова и планске „приватизације“ делова војске. Већ се сада на листи њихових сталних клијената налазе државе, хуманитарне и невладине организације, медији, али и утицајне међународне институције попут Уједињених нација.

Колико је масовно ангажовање најамника, као што се то десило у Ираку, заправо оправдано и исплативо? Пропоненти деловања ПСЦ наводе бројне аргументе. Осим што преузимају део обавеза од већ преоптерећених регуларних снага, ту су, пре свега, финансијски разлози. Ангажовање приватних компанија државе ће, наводно, коштати мање него ангажовање сопствених трупа. Флексибилније и мање зависне од административних процедура, ПСЦ се ослањају на сопствену логистику и користе сопствену технику и наоружање. Иако су најамници, по правилу, у боље плаћени од регуларних војника (дневнице у Ираку крећу се од 500, 600 па и више од 1.000 долара, у зависности од стручности и врсте посла), компаније већину особља регрутују из локалне средине или сиромашних земаља, по знатно нижој цени. Клијенти су при том изузети од трошкова осигурања, плаћања пензија, транспорта, прехране најамника...

Анализа Конгреса САД показала је, међутим, да услуге компаније *Блеквотер* са пратећим трошковима знатно премашују средства неопходна за ангажовање регуларне војске САД. На тај начин трошкови услуга приватног обезбеђења имају позамашан удео у фондovima намењеним пројектима стабилизације и обнове Ирака. Последично, масовно ангажовање ПСЦ неминовно је довело до редуковања, па чак и обустављања појединих пројеката значајних за локалне заједнице – примера ради USAID је 2005. преусмерио петнаест милиона долара намењених за изградњу капацитета производње струје на услуге приватног обезбеђења.

ПРОБЛЕМИ КООРДИНАЦИЈЕ

Корпорацијски и регуларни војници, који стоје раме уз раме у ратним зонама, представљаће уобичајен приказ у будућим конфликтима. Према досадашњим искуствима са терена, проблем међусобне координације њихових активности постаје све израженији. У Ираку је ради планирања и усаглашавања борбених дејстава на терену образовано посебно тело. Упркос томе, извештаји говоре о честим инцидентима размене тзв. „пријатељске ватре“ (friendly-fire) између најамника и регуларних војника.

Према извештају Канцеларије за реформу владе, ПСЦ нису ускладили своје активности са деловањем војске САД приликом уласка у ратну зону у Ираку. Приватне компаније са своје стране пријављују да коалиционе снаге на њих отварају ватру толико учестало да се ти случајеви углавном и не бележе. Војни званичници су, са друге стране, изразили забринутост због честих инцидента са корпорацијским телохранитељима, који имају задатак да по сваку цену заштите интересе својих клијената, не уважавајући напоре војске и коалиционих власти на стабилизацији кризних подручја.

Настојања окупационих снага да придобију „срца и умове“ ирачког становништва подрива управо чињеница да најамници користе прекомерну силу, јер њихово учестало кршење људских права утиче на стварање лоше слике о земљи која их је ангажовала. Поборници приватног обезбеђења, са друге стране, истичу да је управо ангажовање великог броја Ирачана начин да се задобије поверење локалног становништва.

Конгресна Канцеларија за одговорност владе (GAO) у свом извештају наводи да не постоји ефикасна евиденција трошкова за услуге приватних компанија. Осим тога, поједине компаније су регистроване у тзв. „офшор“ зонама, чиме су у могућности да избегну плаћање пореза држави на име позамашних профита које остварују.

Опречна су мишљења и када је реч о квалитету особља приватних компанија. Промотери концепта истичу да услови рада у ПСЦ привлаче квалитетне професионалце са свих меридијана.

Веће компаније нарочито имају репутацију да унајмљују квалитетно људство. Углавном о прекаљене војне и полицијске ветеране, често са више искуства и знања од младих припадника регуларне војске, а ригорозна селекција кадра не оставља могућности за озбиљне пропусте у раду.

Критичари таквих кретања истичу да већ сада компаније немају начина за озбиљну проверу регрута и њихове прошлости, нарочито оних који долазе из неразвијених земаља. Сталан пораст потражње за услугама приватних фирми неминовно ће довести до даљег снижавања критеријума за одабир особља. Уз то, за разлику од најамника који су мотивисани само зарадом, регуларни војници имају осећај патриотизма и веће одговорности према држави којој служе.

Одлив кадра

Има гледишта да владе развијених земаља фаворизују ангажовање најамника управо ради избегавања нежељеног публицитета и негативног сентимента у јавности када је реч о контроверзним ратним подухватима. Ангажовањем најамника из сиромашних латиноамеричких земаља, државни естаблишмент САД избегава плаћање праве политичке цене за своје ратне подухвате. Иако је својевремено брутално убиство четири радника *Блеквотера* на мосту у Фалуци ужаснуло јавност, судбини најамника припадаје се знатно мања пажња у западним медијима у односу на регуларну војску. Њихова погибија ретко ће се наћи на ударним вестима или насловним странама новина, подстичући дебате о сврсисходности жртвовања младих војника у далеким егзотичним земљама. Критичари приватизације рата верују да таква пракса грађана све више дистанцира од правог лица рата и осећаја сопствене одговорности за оно што држава чини у њихово име.

Посебан проблем за естаблишмент представља одлив квалитетног кадра у приватне компаније. Обучени и искусни припадници обавештајних служби, специјалних војних и полицијских јединица напуштају службу или одлазе у превремене пензије привучени добром зарадом у приватном сектору. Критичари PSC у томе виде додатни

ОСВАЈАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ ТРЖИШТА

Тренд приватизације не одражава се само на међународном плану. На Западу приватне агенције за пружање услуга обезбеђења све више освајају национална тржишта. Одржавање јавног реда све више се поверава приватним фирмама, чије особље у САД знатно премашује број регистрованих званичних полицајаца.

У акцији санирања последица урагана *Катарина* на америчком југу, наоружани припадници *Блеквотера*, са полицијским овлашћењима и легитимацијама патролирали су улицама Њу Орлеанса, а били су задужени за одржавање реда, заштиту имовине и евакуацију становништва.

трошак за државе које су уложиле знатна средства пореских обвезника у њихову захтевну и дуготрајну обуку. Иако има бојазни да би могло доћи до правог егзодуса у приватни сектор, извештаји Конгреса САД наводе да таква пракса још не представља претњу за ефикасан рад државних институција.

Комерцијализација конфликта

Може се очекивати да ће приватне компаније имати све већу улогу у будућим сукобима ниског интензитета и мировним операцијама. На све сложенијој међународној сцени са бројним неуралгичним тачкама, некада искључиво војни и полицијски послови постелено прелазе у надлежност приватних компанија, које успешно заобилазе правне и административне баријере. Будући да је њихов рад дискретан, оне представљају логичан избор за осетљиве иностране операције, чија би оправданост могла да подстакне контроверзе и поларизује јавно мњење у матичним земљама.

Илустрације ради, федерални прописи спречавају америчке војнике да учествују у борби против левичарских побуњеника и обучавају војни кадар који се доводи у везу са десничарским паравојним групама. Од краја деведесетих прошлог века америчка влада за операције у Колумбији користи услуге приватних компанија, ангажованих на уништавању плантажа коке и обуци колумбијске армије за борбу против побуњеника који контролишу производњу наркотика. Њихове активности су дискретне (ако не и тајне) и не привлаче претерано пажњу домаће јавности. У појединим инцидентима информације о пропустима у раду биле су ускраћене чак и Конгресу, уз образложење да је реч о активностима приватних предузетника. Више извора, укључујући и Питера Сингера, аутора књиге „Корпорацијски ратници“, наводи да се те активности не свде само на извиђање из ваздуха и управљање беспилотним летелицама, већ да се припадници компаније *Динкорп* упуштају у праве борбене задатке и честе окршаје са герилцима.

Колико ће будући конфликти бити комерцијализовани, зависиће од степена преливања државног у приватни сектор. Сматра се да се већ сада Пентагон ослања на услуге приватних толико да би без њиховог присуства било готово незамисливо извођење већих војних операција. Оснивачи и лидери PSC/PMC, по правилу, јесу бивши припадници војске, обавештајци и државни функционери, и управо власнички односи у тим компанијама указују на све израженији симбиозу државних служби и приватног сектора – до мере у којој ту међузависност више није једноставно разлучити. Неколико година уназад компанија SCG International Risk најавила је да ће своје услуге проширити и на ваздухопловну подршку (евакуација повређених, превоз лица и терета...) – задатке које су били искључиво у надлежности регуларних формација. Уколико се њихова експанзија настави садашњим темпом, PSC би у будућности могле прерасти у праве мале приватне армије.

На војној изложби у Јордану 2006. године потпредседник *Блеквотера* обелоданио је да његова компанија може да обезбеди борбену формацију за операције наметања и одржавања мира у кризним жариштима. Насупрот националним и коалиционим армијама, чије су активности често спутане политичким и логистичким захтевима, *Блеквотер* би могао да обезбеди агилну, лако опремљену бригаду која би била спремна за покрет у кратком року.

Представници компаније која обезбеђује америчке званичнике у Ираку изразили су спремност и да се упусте у борбу против побуњеника у одређеној области, уз одобрење тамошњих власти. Предложени ангажмани укључују и спање стабилизационих снага у Судан у оквиру мисије УН или НАТОа.

Превласт PMC/PSC у пословима одржавања реда или наметања мира означио би пренос знатног броја функција које су биле неодојиве од државних институција на приватни сектор. Постепено јачање њиховог утицаја с временом ће их промовисати у значајног актера збивања на међународном, али и унутрашњем плану. Такав развој могао би на дуже стазе у основи да редефинише надлежности држава и наруши њихов монопол над поседовањем оружаних формација и легитимном употребом силе. ■

Изток БОЈОВИЋ

Политика кочи улазак БиХ у НАТО

Министар одбране БиХ Селмо Цикотић изразио је уверење да ће БиХ ове године аплицирати за Акциони план (MAP) у НАТО, што је последњи корак ка пуноправном чланству у том војно-политичком савезу. „Наравно, све зависи од тога колико ћемо урадити на стварању претпоставки за аплицирање”, изјавио је Цикотић. Он је казао да се радује успеху Хрватске и Албаније које су недавно постале чланице НАТОа.

„Ми смо већ сазрели у уверењу да делимо и заједничку судбину, и исти простор, и сличне вредности с државама у региону. Радујемо се њиховом успеху и томе што је НАТО на границама БиХ. Али, мислим да укупно можемо радити више и боље”, рекао је Цикотић.

Према његовим речима, војска је урадила практично највећи део посла за улазак БиХ у НАТО. „Захваљујући томе дошли смо у ситуацију да сада само државне институције и органи треба да реше политичка питања која заустављају улазак БиХ у НАТО. Пре свега, то је питање имовине, али има још отворених питања”, рекао је министар одбране БиХ. ■

Донација Министарству одбране Црне Горе

Данска је донирала Министарству одбране Црне Горе 160.000 евра и тај новац биће потрошен за реновирање објекта за смештај војника на војном аеродрому код Подгорице. Протокол о донацији потписали су црногорски министар одбране Боро Вучинић и директор Сектора за имовину и инфраструктуру Министарства одбране Данске Клаус Утруп.

Утруп је најавио подршку његове владе даљем унапређењу војне инфраструктуре и у обуци службеника министарства и црногорске војске. Укупна помоћ Министарства одбране Данске црногорском министарству одбране и војсци износи 763.200 евра.

Из црногорског министарства одбране указано је на значајну помоћ владе Данске у обуци кадра, побољшању војне инфраструктуре, програмима уништавања вишкова оружја, у отварању Информационо-комуникационог центра, те у реновирању објекта намењеног за Регионални центар за обуку пилота хеликоптера. ■

Француска за јединствену Европску војну команду

Француска жели јединствену Европску врховну команду у Бриселу, одвојену од команде НАТОа, полазећи од принципа да интереси Европске уније нису увек у складу са интересима САД, изјавио је државни секретар за европска питања Брино Ле Мер. „Имаћемо потребу за јединственом војном командом ЕУ, за Европском врховном командом, која би могла да буде смештена, на пример, у Бриселу, и која би омогућила да се командује европским операцијама свуда где су у питању интереси европске безбедности”, рекао је Ле Мер.

Он је објаснио да се акцијама европске одбране данас управља из три врховне команде – у Енглеској, Француској и Немачкој – и да би било логичније и економичније да се операције воде из јединствене команде. „Европска унија могла би да се нађе у ситуацији да брани сопствене безбедносне интересе, без ослањања на једне или друге”, рекао је Ле Мер, наводећи могућност новог сукоба на Балкану. Ле Мер је додао да ће бити веома тешко убедити Велику Британију у неопходност јединствене команде. ■

Протест Русије због најаве вежби НАТОа у Грузији

НАТО је најавио да ће у мају организовати вежбе у Грузији, што је изазвало противљење Русије која је затражила да се те активности одложе или откажу. НАТО је саопштио да ће одржати вежбе од 6. маја до 1. јуна у Грузији ради побољшања координације између снага Алијансе и њених партнера.

У саопштењу се наводи да је планирање тих вежби почело у пролеће 2008. године „с циљем побољшања оперативности између НАТО и земаља партнера”. Том приликом учествоваће 1.300 војника из 19 чланица НАТОа и земаља које нису чланице. Вежбе ће се одржати у зони за обуку у Вазјанију, око 20 километара источно од Тбилисија.

Руски изасланик у НАТОу Дмитриј Рогозин рекао је да је то апсурдно и да је реч о провокацији. Такође је рекао и да је од генералног секретара НАТОа Јапа де Хопа Схефера затражио да одложи или откаже те вежбе. ■

Нови шпијунски систем

Немачка је одобрила 400 милиона евра за финансирање земаљског обавештајног система који НАТО планира да изгради до 2012. године на Сицилији, изјавио је неименовани немачки званичник.

Земаљски систем Алијансе (AGS) омогућиће НАТОу испитивање већих површина са високих тачака уз помоћ беспилотних летилица.

Пројекат око кога су министри одбране НАТОа постигли сагласност у фебруару, коштаће 17 држава које га финансирају око милијарду и по евра. Највише користи од пројекта имаће „Нордроп Грумен корпорација”, која треба да обезбеди осам беспилотних летилица „глобал хок”, и европска свемирска група EADS, која ће изградити 15 земаљских станица. ■

Пише
Александар РАДИЋ

Руско не за НАТО на Кавказу

Скептици којима се чинило да обнова односа између Русије и НАТОа неће проћи тек тако лако, сада су добила својих пет минута јер се показало да су остала нерешена питања која би могла да одрже дуготрајну затегнутост односа. Пре свега, ради се о плановима за ширења НАТОа према истоку. Руски одговор биће пре свега у јачању војног потенцијала модернизацијом која ће бити спроведена упркос економској кризи.

Прошлог лета, у време оружаног конфликта на Кавказу, чинило се да су из Москве јасно сви-ма ставили до знања да неће толерисати страна присуство у руској зони утицаја. Границе те зоне такође су јасно дефинисане простором царске Русије и СССР-а.

У НАТОу су брзо заборавили на политичке последице кризе и нису отказали вежбу планирану за период од 6. маја до 1. јуна у Грузији. Додуше, листа учесника вежбе носи датум од пре кратког и жестоког конфликта. У НАТОу су имали времена да одустану од те активности и да на тај начин уваже нове реалне политичке односе на Кавказу. Међутим, такав потез довео би НАТО у непријатан положај да призна политички пораз у Грузији, што је за Алијансу незамисливо јер би се то протумачило као одустајање од стратешког плана ширења безбедносног простора на исток.

Руси су врло жестоко затражили да се одустане од вежбе. Званични и незванични извори са руске стране једногласни су у процени да је то отворена подршка Грузији и то у тренутку када се доводи у питање преживљавање на власти председника Сакашвилија и читаве политичке струје која се у претходним годинама трудила да уз подршку САД и НАТОа заузме државице Осета и Абхаза.

Грузијски национални (и националистички) интереси били су нескривени. Сједињене Америчке Државе и НАТО такође су имали врло препознатљиве интересе повезане са намером да се оствари ефективна контрола над резервама енергената у централној Азији и коридорима за превоз нафте и гаса са истока преко Кавказа до Европе. У конфликту интереса показало се да су Грузијци за НАТО били неизбежни, али лоши савезници зато што нису ускладили реалне ресурсе са мегаломанским идејама. Сакашвилију се чинило да је довољно да се ослони на подршку запада и да ће онда неко други уместо Грузијаца да принуди Русију на одустајање од властитих виталних интереса. Из угла Грузије, било је довољно покренути рат, а онда ће прилике некако да крену у корист хазардера. То се није остварило и грузијски ратници, после бучног уласка у Осетију, побегли су са бојног поља када су схватили да су сами у борби против руске силе.

Хистерични Сакашвилијеви позиви да се подржи Грузија остали су без стварног одзива који би могао да промени односе снага. Наравно, САД и савезници из НАТОа нису одустали од Кавказа, али променили су приступ у корист постепеног подизања Русији и за сада одржавања присуства у Грузији без драматичних помака. У пракси, НАТО се zaloжио да се обнови оружана сила Грузије толико да се та држава не уклони са листе савезника, али у мери у којој се то у Русији не би сматрало за припрему за нови отворени рат.

Праг толеранције односа Русије и НАТОа није се достигао све док се није примачао термин за одржавање вежбе на којој се планира учешће 1.300 припадника оружаних сила 19 држава чланица Партнерства за мир. Сама вежба не представља ништа више од рутинског војног туризма од кога нико нема ни велике користи, али ни штете. Проблем представља политичка тежина чињенице да се у држави која се недавно оружаном конфронтирала са руским интересима демонстрира савезничка подршка чланица НАТО преко разблаженог модела Партнерства за мир. У складу са реалним, релативно скромним значајем вежбе, у НАТОу се цени да она не би требало да смета Москви, али тамо мисле другачије.

Руске противмере биле су озбиљне и одлучне. Прво се припремало да ће бити отказани састанци помирења Русије и НАТОа планиране за термине који се подударају са вежбом у Грузији. На то да се може десити да односи Брисела и Москве остану онакви какви су од рата на Кавказу, прецизно никакви, из НАТОа се нису одазвали ставом да ће платити цену одустајањем од присуства на Кавказу. Такав развој односа може да доведе у питање промене набоље, наговештене после доласка Барака Обаме на чело САД.

У првом таласу резервисаних, али сасвим јасно позитивних емоција између лидера САД и Русије, отворене су шансе за превозилажење неколико врло тешких безбедносних проблема. Чинило се да ће бити пронађен излаз из политичког конфликта насталог због плана за формирање америчког антиракетног штита на истоку Европе. Американци су понудили одустајање од тактички и технички врло сумњивог система, а Руси су показали намеру да подрже напоре Обаме да се онемогући развој иранског потенцијала за производњу нуклеарног наоружања. Затим, одбацили су раније најављене испоруке Ирану ракетног система противваздушне одбране С-300. У наредном кораку отворила се могућност за драстичну редукацију броја нуклеарних бојних глава и у САД и у Русији и за заједнички напор на спречавању агресивних сила да дођу до нуклеарне бомбе. Обе стране најавиле су уступке и зато ништа није стајало на путу нормализације односа између НАТОа и Русије.

Скептици, којима се чинило да обнова односа неће проћи тек тако лако, сада су добила својих пет минута јер се показало да заиста постоје додирне тачке у интересима САД (и НАТО) и Русије, али и да су остала нерешена питања која би могла да одрже дуготрајну затегнутост односа. Пре свега ради се о плановима за ширења НАТОа према истоку. Руски одговор биће пре свега у јачању војног потенцијала модернизацијом која ће бити спроведена упркос економској кризи. Сила руског оружја биће приказана 9. маја на паради у Москви, која ће бити највећа од свих одржаних смотри после расула СССР-а. ■

ЈЕДНА СУЗА И ЈЕДАН ОСМЕХ

*Иза уметности не сме да остане равнодушје.
Тамо где је уметност, тамо је и повишена
емоционалност, тамо су и сузе и смех.
Тамо где станује равнодушје,
и рођена му сестра - досада,
ту уметности нема.*

У нашим животима, окружењу, времену, систему вредности..., вероватно постоје ствари које нам се не допадају, које нас чине несрећним, незадовољним... Шта најчешће чинимо? Евидентирамо незадовољство, у уском кругу пријатеља га исповедамо – и чекамо. Чекамо да нам неко други разреши проблем, незадовољство, дилему. Ретки међу нама о таквим размишљањима гласно говоре, постављају јавно суштинска, често непријатна питања и чине све што је у њиховој моћи – прво малим, најмањим, а онда и све већим корацима – да нешто промене. Сваком својом драмом, својим филмовима и најновијом серијом „Горки плодови“ Синиша Ковачевић је на том путу, утабаном насловима: „Ново је доба“, „Српска драма“, „Последња рука пред фајронт“, „Ђенерал Милан Недић“, „Јанез“, „Велика драма“, „Синовци“ ...

Јер, „у системима вредности који су попут нашег, турбулентни, у којима се историја узбуркано и валовито понавља у врло кратким интервалима, додуше – једном као трагедија, други пут као драма, трећи пут као фарса, само се жанрови мењају“, Синиша Ковачевић, једноставно – не уме да не реагује.

■ Судбином одређени или појединачним енергијама обликовани, наши животи одвијају се на различите начине. Шта је то што је одредило Ваш живот, што га је учинило баш оваквим какав јесте? То наравно могу бити људи, догађаји, процеси, избори, мириси, тренуци...

– У Вашем питању садржано је и помало од одговора. Мени се чини да ми премало одлучујемо о властитим судбинама. Колико год

ласкали себи да ми кормиларимо сопственим животима, то просто није тачно. Постоји нека виша сила, нека невидљива рука која се стара о томе да се створи у нашим животима дешавају или не дешавају. Ако гледамо фаталистички, судбина и квалитет наших живота могу бити у нашим рукама. Фатум је хтео да неко погине тако што му се одбраном неће отворити. Није тачно, немојте скакати одбраном, па ће вас тај фатум мимоићи. Међутим, у тим кључним ситуацијама верујем да је суштина у нечем другом. Постоје четири имажинарна стања, четири ирационална стања која су најснажнија емоционалност која човеку може бити дата, а на које он никако не утиче. Нацију, народ у коме се рађамо, ми, наравно, не бирамо. Та љубав је силна, готово неизрецива, до потпуног ганућа. Друга снажна, огромна, фасцинирајућа љубав – јесте љубав према родитељима. Верујем да 99 посто људи није задовољно социјалним статусом, интелигенцијом, образовањем, богатством или навикама својих родитеља, али у тих 99 посто случајева, та љубав такође не изостаје. Оца и мајку волимо чак и ако су недовољно образовани, писмени, лепа.

Трећа љубав, такође ирационална, можда и најснажнија од свих ових о којима смо причали до сада, у којој ви свесно и вољно такође не партиципирате нимало, то је љубав према породици. Чак и у ситуацији када нисте задовољни емоционалним, моралним или интелектуалним развојем своје деце, ви свакако не престајете да их волите. И не дај боже да ваше дете доживи неко снажније морално поруђење, па чак дође и у сукоб са законом, последња ствар која се од вас као родитеља очекује је да се окренете и да га оставите, како се то код нас колоквијално каже – на цедилу. Четврта љубав је љубав према партнеру. Ту се рацио укључује обично када је ствар већ толико одмакла да упозорење разума стиже сасвим касно.

Када себе поставимо у такав систем вредности, а емоционалност је једна од особина која краси човека, и која га поред рациона и још којегега, одређује и одваја од других живих бића, јасно сагледавамо до које мере је ирационалност присутна у нашим животима. Ми смо у својим одређујућим релацијама лишени свесног и о квалитету наших живота веома мало одлучујемо. Нити бирамо народ у коме ћемо се родити, нити бирамо родитеље, нити бирамо децу, чак ни партнера не бирамо. Те зелене очи које вас фасцинирају, тај високи, снажни човек у кога се залубујете, тек накнадно постаје неко ко је можда мало мање склон раду, а више ленствовању. Али, зелене очи су већ неопозиве и дефинитивно ваше, а онда пристајете и на све те мане са којима ћете се борити читавог живота.

А читава ова прича је ту да објасни до које мере је наше батргање и ласкање себи самима да смо баш ми ти који каналишу властите животе – потпуно бесмислено.

■ *Друга страна ове парадигме ирационалности отвара питање шта је, онда, то што нас чини срећним?*

– Е, ту можемо бити креативнији. Један од проелемената који човеку доноси срећу је да проведе живот са особом коју воли, а од вас се онда очекује одређена количина храбрости да ту врсту одлуке преузмете на себе. То је већ значајна индивидуална партиципација. Друго је да радите посао који волите, и ту уз исто улагање храбрости можете да се супротставите родитељима, мишљењима чаршије, обичајима и навикама, и одлучите се за професију која вас чини срећним. Суштина среће је, дакле, у томе да живите са особом коју волите и да радите посао који волите. До које мере је та аутономија света, можемо показати једном малом аналогijом. Два човека која предају у Земунској гимназији исти предмет, раде за исту плату, седе у истој зборници... Један до те мере обожава свој посао да не може да дочека јутро, толико му недостаје мирис учионице, а други до те мере мрзи свој посао, да свако јутро започиње питањем – да ли да се умием или да се убијем. Који од њих двојице има предуслов да буде срећан? Трећи, нећете веровати, по снази и значају одређујући услов за индивидуалну срећу јесте да живите у климатским условима који вам пријају. Залуд ћете маштати о срећи на неком далеком северу, зовејани у планинској брвнари, иако имате поред себе човека кога волите и радите посао који волите, ако вама до те мере недостаје шум мора, мирис смоле – онда ту среће нема. Четврти услов је

здравље. Да бисте били срећни потребна су та прва три предуслова, здравље се најчешће подразумева.

Ту негде на средокраћу између поменутих крајности је и одговор на Ваше питање. До које мере нас живот каналише и игра се са нама, или нека виша сила, а то је свакако бог, јер ја као верујући православни хришћанин за ту силу имам име, а до које мере су наша индивидуална прегнућа довољна да се неке ствари мењају?

На примеру нечега што је мој живот, одговор би могао да изгледа и овако. Ја бих се вероватно окренуо спорту да моја мајка није писала фантастичне песме. Вероватно бих отишао неким другим путем да моја сестра, знајући до које мере ћу себи онемогућити да будем срећан радећи као лекар или правник, није једну моју драму однела на пријемни Факултета драмских уметности, без мог знања. Захваљујући том фатумском корачићу, који нисам учинио сам, данас сам то што јесам. Тако сам срео жену коју волим и тако сам добио дете које имам.

Резиме бисмо могли да сведемо помало патетичном и фразеолошком реченицом, а ништа у животу није тачније од фразе, јер фразе и постају фразе кад се од вишка тачности пречесто и превише употребљавају, дакле – човек снује, а бог одлучује.

■ *После пројекције Вашег филма „Синови“ на Фестивалу „Златни витез“ у Русији, где је и награђен најзначајнијом наградом за играни филм, рекли сте да ако је тај филм измамо само једну сузу и један осмех у онима који су га гледали, Ви ћете бити задовољни. Чини се да су суза и осмех универзални начин за доживљај Ваших дела.*

– То је универзални начин за доживљај уметности уопште. Да сте или стварали аутентичну и аутохтону уметност или присуствовали аутентичном уметничком делу – знаћете само ако сте у том доживљају осетили управо то што сте поменули. Иза уметности не сме да остане равнодушје. Тамо где је уметност, тамо је и повишена емоционалност, тамо су и сузе и смех. Тамо где станује равнодушје, и рођена му сестра – досада, ту уметности нема.

■ *Бити ангажован, ангажован писац, мислећи човек који није огуљао, који реагује, уз то и у политици – значи трошити се више, интензивније, јаче. Зашто сте изабрали тај пут, ако сте уопште у том смислу имали могућност избора?*

– Такве ствари се носе из породице, из васпитања, а има ту и од генетске матрице, у знатној мери. Још као дете нисам никада могао да прођем поред куће која гори а да бар не бацам кашику воде на ту ватру. Неправда ме никада није остављала равнодушним, никада нисам прошао поред просјака а да ту слику нисам понео са собом бар наредних сто корака. У том истанчном систему вредности, осећај за правду и принципијелност држе свет. То су два стуба, носача на којима се и цивилизација темељи већ седам хиљада година. Принцип безбриге, капсулирања у властитом микрокосмосу, у мом случају су једноставно немогући. Не кажем да људи који могу да успоставе тај баланс у себи, да се затворе у властиту кулу од слоновачех, окружени туђом несрећом – не могу да буду срећни. Ја то једноставно не знам. Мој покојни отац је говорио да се не може бити срећан на гробљу и у болници.

Подсетићу вас на један обичај код Срба који се у неким крајевима наше лепе отаџбине изгубио, а у неким је и даље сачуван, иначе је изворно из Војводине. Свадбе су се отказивале ако у комшилуку неко умре. Сматрало се да је неукусно, некоректно да се у комшијској кући чује плач, док се у вашој кући пева. Тај алтруизам, то саучешће је ново време, поред свих осталих ствари које је уништило, успело да упропасти. У кући обешеног се не говори о ужету, у кући у којој је неко умро се не пева.

Из таквог животног концепта који сам по логици стицао у породици, формиран је и мој поетички поглед на свет. Ја чак верујем да сам којим случајем адвокат да бих заступао бесплатно, да сам лекар лечио бих бесплатно.

У системима вредности који су попут нашег, турбулентни, у којима се историја узбуркано и валовито понавља у врло кратким интервалима, додуше – једном као трагедија, други пут као драма, тре-

ћи пут као фарса, само се жанрови мењају – у коме људи свакодневно остају без посла, у коме се не зна како ће се ова куга од светске кризе произведена ван ових простора, похлепом људском и одсуством моралних вредности – разрешити, ја једноставно не умем да не реагујем. Ми имамо улице препуне гладног и полугладног света, људе који штрајкују глађу да би колико-толико сачували индивидуално достојанство, у држави у којој је два процента богатства остало за 98 посто популације, а при том 98 процената националног богатства држи два посто људи. Ако све то сагледате, онда ће вам бити јасно како је изведена приватизација у овој земљи. Избеглице, људи физички осакаћени у претходним ратовима, 450.000 младих људи најкоезистентнијих и најпотентнијих, који чине и биолошки и интелектуални ресурс ове земље живи ван наших граница, Косово које је окупирано, Република Српска која се неумитно, вољом моћника одваја од матице, а при том се оданде према Београду гледа као према Јерусалиму, а из Београда – не гледа уопште, Војводина која се спрема да полако крене стазом сецесије, добро утабаном на овим просторима – наша су стварност. И ја сада треба да снимам филм у коме се двоје воле, а трећи смета или да се бавим комедијама у којима ће муж који се враћа раније из лова, затећи љубавника у шифоњеру своје двадесет година млађе супруге? Немам ништа против добрих комедија, нити против жанрова који треба да нас увеселе, али

драмском позоришту, па редом... То су реперкусије мог светоназора, мог погледа на свет. Препознао сам, на несрећу, већ осамдесете године, да ће ту врло добру земљу која се звала Југославија, а коју су направили гиганти какви су Штросмајер, Копитар, Вук, Његош, Мажуранић..., растури политички гноми. Зато сам написао драму која се зове „Последња рука пред фајронт“. А све је то било петнаестак година пре распада.

У том смислу јако бих волео да попут данских или норвешких писаца, српски аутори буду потпуно лишени социолошких условљености, које су им инспиративни феномени. Тек у таквим околностима, када историја и политика не буду утицале на наше судбине, можемо се пишући, снимајући филмове или бавећи се позориштем – заимати исконским емоционалним позицијама сваког човека. Почев од тога шта је љубав, а шта мржња, одакле долази потреба за прељубом, како се отуђујемо... А код нас су све те емоције произведене спољашњим елементима. Бојим се да српске историјске читанке још дуго неће имати празне листове, и да ће уметност и даље бити условљена. Ми се бавимо изнуђеном уметношћу, у ствари.

■ „Горки плодови“, које већ месецима гледамо на Првом програму националне телевизије, својеврсна су сублимација свих негативности које су протеклу деценију и по погале наше просторе. „Горки плодови“ Србије данас су рефлексивна стварности која подстиче и сузе и смех, али пре свега запитаност. Можда је право питање – када су, из ког и каквог семена изникли ти горки плодови?

– Из горких семенки ничу и горка стабла која касније рађају горке плодове. То наше „гордо посртање“, то каљужање, падање наше, траје већ предуго. Главни кривац за све то је ригидни систем вредности – комунистички мундир, који смо ми Срби врло радо обукли, док су га други у Европи облачили нерадо и под принудом. Ми смо тај мундир пригрлили као другу кожу. Из тог комунизма као мисаоног и политичког простора из кога се избацује свака врста индивидуалног, подразумевајући чак и индивидуалну бол, у коме су све емоције колективне, од среће и радости, до бола и патње, настало је нешто што је реликт тог и таквог поретка, његова рефлексивна, у ратовима, распаду државе... Пепео и крв, та мука, врисак и јауци којима смо били окружени, а онда беда и сиротиња, ужасне инфлаторне године кроз које смо пролазили, бомбардовање... Добро је да смо из свега тог и претекли.

■ Уколико смо претекли.

– Ваљда јесмо. Код нас постоји наопако схватање да ћемо се, ако само одлучимо, сви у понедељак пробудити поштени. То је исти принцип по коме ћемо, ако од понедељка кренемо са дијетом, одмах бити мршави. Од понедељка најчешће остављамо дуван, алкохол... На несрећу и нажалост, колико траје процес посртања, најмање толико траје и опоравак. При том, тај опоравак не може бити споричан, интуитиван. Он мора бити циљан, прво поетички и идеолошки, а онда и формацијски добро осмишљен. Кроз такав опоравак

мислим да је у оваквим ситуацијама обавеза уметника, ако ништа друго, бар да забрину – да поставе питања. Ако су политика и наука ту да дају одговоре, а јесу, онда је улога уметности само да пита, да буде тај перманентни камен у ципели који ће да жуља и подсећа на неугодне истине. Ето, зато је из тог породичног исходишта, система вредности касније стицаног самосазревањем и моја ангажованост, уметничка и политичка таква каква јесте. Ја сам увек био политички мислећи човек. Моја политичка опредељеност је увек била недвосмислена. Због ње сам се сударао од најранијих дана, од прве драме која је била забрањена, а требало је да се игра у Београдском

морају проћи и школа, и црква, и друштво, и медији... Примера ради, да ли у овом друштву постоји иједан социолошки сегмент у коме нисмо успели да произведемо мафију? Долазећи на разговор са Вама, управо сам у таксију чуо да је откривена нова мафија, дакле организовани криминал, у здравству. А онда се сетимо хапшења, имали смо факултетску, саобраћајну, грађевинску, нарко, предшколску, школску, спортску, фудбалску мафију. Дакле, не постоји сегмент друштва у коме можете да се ослоните на здраво, осим на ту неку рану младост. А опет се на српским улицама гине, опет се деца убијају због преког погледа... „Горки плодови“ су мој одговор на то што нас је снашло. Без намере да са било којом врстом супериорности понудим излаз и пут. Не, напротив. Али, нека нешто буде ту да сведочи о нашем времену. За двадесет, тридесет година, ако се дао бог из овога ишчепркамо, неће постојати сведочанство о овом времену, осим уметничког. Артефакти су увек валиднији од политичких чињеница. Ко нам данас сведочи о времену између два рата? Нушић, наравно. Мало ко ће данас знати ко је био председник владе или министар у тренутку када је Нушић писао „Госпођу министарку“. Зато „Горки плодови“ сада треба да укажу, отрезне и освете, и да с временом постану драгоцено сведочанство. Само у младе људе имам поверење, никако у моју генерацију, која носи страхан грех пред властитом децом. Зато смо још у већој обавези да нешто учинимо, да им колико-толико упростојимо земљу и систем вредности – што је још важније.

■ *Управо „Горким плодовима“ Ви сте и учествовали у нечему што се може звати и спасавање државе и нације којој припадате. „Немам други народ, осим српског, нити имам другу државу, осим Србије“, рекли сте, ризикујући како сте сами приметили „да звучи патетично“. Зашто су осећања која су дефинисала српско национално биће, за неке нове генерације патетика или срамота?*

– То је однос који није генетски утемељен, стиче се васпитањем. Постоји као традиционална вредност, родољубље је цивилизацијска тековина. Као такву је треба и третирати. Када би ваше дете расло са неким другим, тај други га може васпитавати у страшној мржњи према вама. Та емоционалност може бити каналисана, на њу се спољашњим средствима може много утицати. Али, нормално је да се генерације, да се нараштају у свакој држави управо из принципа припадности и свести о властитој посебности – развијају и васпитавају, тако да Немци морају да воле Немачку, и врло је воле. Они стасавоју на традиционалним немачким вредностима које подразумевају, између осталог, и Шилера и Гетеа, Французи се подижу на традиционалним француским вредностима које подразумевају чињеницу да се код пристојан, честит Француз слуша „Марсељезу“ бар најези, да је свакако зна напамет, подижу се на Молијеру, Золи, Игоу, Камју, Сартру, а зашто да не и на Брелу. Руси се васпитавају на томе да је Русија једна једино, да је најважнија, подижу се на лепоти сопственог језика, на идеји да је колективно светије од индивидуалног, васпитавају се не Толстоју, на Достојевском, а зашто да не

и на Никити Михалкову. У том смислу љубав према сопственом се подразумева. Уколико ви, упрегнувши се у то, а користећи нове медијске предности, васпитавате једну генерацију да је таква љубав атавизам, да је непотребна, онда ће се као резултат појавити генерација која ће чињеницу да је генетски произведена као српска, грчка или албанска, свеједно – сматрати мање важном. Тако ћете онда негирати седам хиљада година цивилизације, тако ћете негирати постојање једног Хомера, тако ћете елиминисати потребу за Толстојем, а ако хоћете и Библијом. А све су то реперкусије новог, до бола ригидног, аутократског система који се зове глобализација. Такве ствари се обично раде прво са малим народима. Зашто код нас наилазе на толики отпор? Зато што ми једино у систему бројки јесмо мали, и ни у чему другом. Наша држава је једанаест векова стара, црква исто толико, системи вредности које бранимо и темељимо су вишевековни. А шта је вишедеценијско? Управо та криза критеријума, која ће проћи врло брзо. Та врста емоционалности држи човечанство. Јер, да бисте волели космос, човечанство, ви прво морате волети човека поред себе. Да бисте волели свој град, ви прво морате волети кућу у којој сте рођени, улицу...

■ *Достојевски је давно рекао да је лако волети све људе, али је тешко волети једног човека.*

– Ту почиње љубав према универзуму.

■ *Заговарате право на евроскепсу. Како то објашњавате?*

– Неке земље родоначелнице Европе су са тесном већином на референдумима одлучиле да уђу у Европу. Није проблем у томе. Нисам евроскептик. Лично мислим да Србија од Европе много тога треба и може да добије, од радних навика, преко индивидуалних слобода, односа према најнемоћнијим деловима народа... Али, исто тако мислим да у Европу не треба ући понижено, са поцепаним лактовима и коленима, пузећи. Залажем се за право на евроскепсу, јер смо Европу претворили у мантру, у *conditio sine qua non*, у коме сваког ко није за Европу треба малтене везати за стуб на Теразијама, где ће свако имати права да га плуње. Та количина острашћености, негативне енергије и искључивости којима се та идеја намеће, одбија и поражава. Историја бележи и памти да се ниједна мултинационална и мултиконфесионална творевина није одржала. Питање није хоће ли се уједињена Европа распасти, већ само када ће се то догодити. Распале су се британска империја, аустроугарска, распао се Совјетски Савез. Ми сада правимо репрограм нечега што је већ постојало. Аустроугарска је по свему, чак и по простору који је захватала, била уједињена Европа. Распала се после хиљаду година, у крви и пепелу. Чини ми се да се та евроскепса развија, од оне готово плебисцитарне двотрећинске већине, која је била потпуно некритички за Европу, мислећи да ће се уласком у Европу лишити свих брига, социјалних, економских...

■ *... И то од понедељка.*

– Баш тако. Е, та већина се полако смањује и тањи. Видите да Европа не нуди никаква решења за пограничне спорове. Са колико искључивости се само Хрвати и Словенци преганају за пар хектара мора. Као да ће оруђи то море иза себе оставити вечите трагове. Зна се како пролазе орачи мора. Нема лаких договора око граница. Принцип консензуса подразумева да 27 држава треба да једнако мисли о свему. То је једноставно немогуће. Данас исто не мисле Холанђани, сутра ће можда Малта... Идеја је одлична, али ће се њене утопистичке премисе, као политичке чињенице врло брзо појавити као нерешиви проблеми.

■ *Шта је то за шта се вреди борити?*

– Идеали. Живот не одређује трбух, већ срце и мозак. Времена суровости и глади елиминирају идеале, најалост. Али, тамо где нема идеала, тамо нема ни разлога да се живи. Довољно је да у животу немате никог ко вас куње, па сте већ живели пристојним животом, а ако имате бар једног ко вас благосиља – то је живот коме треба тежити. ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимио Бранко ЈОВАНОВИЋ

Пише
Милорад МАРКАГИЋ

Како сакрити поруку?

Развој говора, као најмасовнијег вида комуникације међу људима, осим отвореног споразумевања у свакодневним контактима, паралелно је омогућио и остваривање жеље и потребе да се између појединаца, као и између одређених друштвених група, неке информације сакрију

упротни интереси међу људима, сталежима, нацијама, стални сукоби и многобројни ратови неминовно су довели до потребе прикривања сопствених информација, података, порука, намера, планова, али и покушаја да се до њих дође на супротној страни.

Претпоставка је да су зачеци криптографије стари колико и само писмо (било је покушаја неких аутора да се и праисторијске појаве пећинских ознака и цртежа прикажу као вид тајног споразумевања), али се то не може са сигурношћу утврдити. Велика је вероватноћа да су први трагови криптографије у ствари хијероглифски записи на египатским гробницама, настали у 19. веку пре нове ере.

Цртани, односно писани, за оно време и цивилизацију необичним знацима, они су у себи имали и елементе тајности, највероватније из жеље да изразе сву моћ религијског текста и наведу посетиоца да, после открића садржаја поруке, пренесе благослов и поштовање покојнику.

Успешност једног или другог (прикривања или откривања) много пута у историји човечанства били су од пресудног значаја за голи живот појединца, успех у боју, бици, рату или чак за судбину читавих нација и држава. Из тих разлога, због решавања судбоносних питања, спонтано је постала, а затим се и свесно развијала посебна научна грана – криптологија, која се бави изучавањем и применом свих облика тајног споразумевања.

Праћењем развоја криптологије од првих, појавних облика до данас, може се препознати њен пут од нивоа манипулативне вештине и умећа распознавања неких статистичких обележја, до нивоа вишедициплинарне науке. Разне идеје и оригинална решења у тој области људског стваралаштва докази су ширине људске маште, духа, умећа и генијалности појединаца, а достигнута и примењена научна сазнања, подржана моћном техником, сведоче о неслућеним могућностима стручних екипа и читавих организација које се баве криптологијом.

— Од тајног штапа до кодова

Из доба старог века не постоји много писаних трагова. Криптографија је настајала независно на разним просторима, али је на великом броју њих, остајући незабележена, нестајала заједно са културом која ју је створила. Онда где је записана и на тај начин сачувана, дала је основу за даља изучавања и наградњу сазнања из ове области.

Њен развој био је веома спор, неуједначен и неповезан (велики број појединачних покушаја нестајао је пре него што би се сви уклопили у једну целину). Ипак, било је веома много значајних, оригиналних идеја, сазнања и решења, која су претходница данас признатих класичних и савремених криптографских система.

У прачетку развоја криптографије шифровани су само поједини делови порука, најчешће властита имена или само одређена слова (појмови који треба да остану тајни за другу страну), тако да су у текст убацивани безначајни, збуњујући знаци или су коришћени уговорени знаци.

У оно време карактеристично је било схватање које се данас никако не може прихватити као

„СКИТАЛЕ” – ШИФРА ПРЕМешТАЊА

Шифра „Скитале” користила је штап одређене дужине и дебљине, обмотаван спирално кожном или пергамент траком, на којој је, уздуж штапа, исписивана порука. На размотаној траци слова су била испремештана и само онај ко је познавао шифру и поседовао штап исте дебљине и дужине, могао је доћи до садржаја поруке. Ова, прва значајнија шифра, претходница је шифара премештања – једног од три призната класична криптографска система.

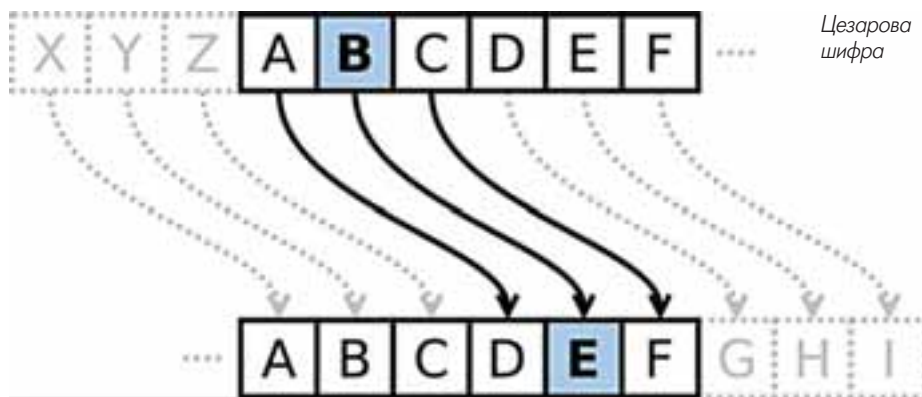

Скулптура
Јулија Цезара

ЦЕЗАРОВА ШИФРА ЗАМЕЊИВАЊА

Свако слово из речи која је шифрована (лична имена, географски појмови, или војне команде) замењивано је словом које у сређеном алфabetу стоји три места удесно од њега (А са Д, Б са Е, Ц са Ф...).

Ова веома слаба шифра, претходница данас постојећег криптографског система шифри замењивања, послужила је, много касније, као основа за израду сложеније и знатно квалитетније Вижнерове шифре.

Цезарова
шифра

меродавно, а то је да се шифра сматрала довољно сигурном већ самом чињеницом да је производ сопственог сазнања и да је, као таква, непозната непријатељу.

Грчки филозофи и историчари Плутарх и Херодот бележе да се у 9. веку пре нове ере у старој Грчкој користио први осмишљени систем за шифровање, шифра „Скитале” – штап одређене дужине и дебљине обмотаван је спирално кожном или пергамент траком, на којој је, уздуж штапа, исписивана порука. На размотаној траци слова су била испремештана и само онај ко је познавао шифру и поседовао штап исте дебљине и дужине, могао је доћи до садржаја поруке. Ова, прва значајнија шифра, претходница је шифара премештања – једног од три призната класична криптографска система.

Римски император Гај Јулије Цезар (1. век пре нове ере) у преписци са својим присталицама користио је тзв. „Цезарову шифру”. Тако се на појединим местима може наћи констатација да Цезар није имао поверење у своје гласоноше и писмоноше, те да у томе леже почети криптографије.

Свако слово из речи која је шифрована (најчешће лична имена, географски појмови или војне команде) замењивано је словом које у сређеном алфabetу стоји три места удесно од њега (А са Д, Б са Е, Ц са Ф...).

Ова веома слаба шифра, претходница данас постојећег криптографског система шифри замењивања, послужила је много касније као основа за израду сложеније и знатно квалитетније Вижнерове шифре.

Вижнерова шифра је метод шифровања азбучног (абecedног) текста, коришћењем серије Цезарових шифара, заснованих на словима кључа. Ово је прости облик шифре полиалфabetске замене. Шифра је добро позната зато што, иако је веома лака за разумевање и примену, неупућенима изгледа као непробојна, па је по томе и добила француски назив *le chiffre indechiffrable* – непробојна шифра. Зато су многи аутори и покушавали да примене шеме шифровања, које за основу имају Вижнерову шифру.

Састоји се од алфабета написаног 26 пута у новом реду, сваки ред ротираним улево у односу на претходни, одговарајући свим могућим комбинацијама (укупно 26) Цезаро-

ве шифре. У појединој тачки процеса шифровања, шифра користи други алфабет из једног од редова. Који ће се ред користити зависи од понављајућег кључа.

У времену мрака цивилизације и науке, односно страховладе цркве, па све до 14. века нема посебно значајних писаних трагова о шифри. Може се констатовати да у том периоду криптографија стагнира или чак и не постоји. Највероватније је да и оно што је постојало није смело бити записано и публиковано.

У периоду буђења, пре свега индивидуалне, а затим и институционалне свести и реорганизације Европе средњег века, карактеристичном по великом броју ратова, освајачких похода, настанку и интензивном развоју дипломатије, ренесансном изласку цивилизације и науке из вишевековног мрака и хаоса, криптографија доживљава огроман скок унапред.

■ Номенклатори

Шифра се употребљава и проучава на дворовима скоро свих европских владара. Највише у томе предњаче многобројне државице северне Италије, Немачка и нарочито западна црква. Организују се шифарске службе са задацима да пронађу нове методе заштите тајне кореспонденције. Уочавају се статистичке карактеристике појединих европских језика и запажа појава да их познате постојеће шифре углавном чувају и штите од препознавања.

У том периоду јављају се и први покушаји да се те карактеристике неутралишу. Тада настају и нове шифре, зване номенклатори, данас познати као кодови, код којих се читаве речи замењују шифарским заменама. Ове шифре, сложенијих и богатијих речника, половином средњег века доживеле су у Италији потпуно признање а у разноврсним, додуше модификованим облицима задржале су се и до данас. Ипак, без обзира на нагли развој криптографије, дуго није било писаних докумената, стручних радова или расправа, које би научно уобличио, до тада веома висок, ниво достигнућа развоја шифровања и метода и начина дешифровања.

Један од првих научних радова о шифри, „Расправа о шифри“, рад је свестраног италијанског научника Леона Албертија (15. век). Ово изузетно значајно, а веома дуго неправедно заостављено дело, представља прекретницу у развоју криптологије. У том делу се први пут научно, студиозно и статистички анализирају особине језика и поставља математичка основа криптологије. Оно је заметак из кога ће се 500 година касније развити нова грана статистике – статистичка лингвистика.

Пошто је, по истраживањима и сазнањима о структури језика и шифри, био много испред својих савременика, Албертију до-

ВИЖНЕРОВА ШИФРА ПОЛИАЛФАБЕТСКЕ ЗАМЕНЕ

Састоји се од алфавета написаног 26 пута у новом реду, сваки ред ротиран улево у односу на претходни, одговарајући свим могућим комбинацијама (укупно 26) Цезарове шифре. У појединој тачки процеса шифровања, шифра користи други алфабет из једног од редова. Који ће се ред користити зависи од понављајућег кључа.

Блез де Визнер

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
B	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
C	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	
D	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B
E	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	
F	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D
G	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E
H	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F
I	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G
J	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H
K	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I
L	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
M	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
N	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
O	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
P	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
Q	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
R	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
S	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q
T	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R
U	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S
V	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T
W	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U
X	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V
Y	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W
Z	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X

Вижнерова таблица, позната и као „*tabula recta*“, може да се користи за шифровање и дешифровање.

дељују место папиног личног секретара за шифру у Ватикану. Он проналази такозвани Албертијев колут, потпуно нову, специфичну шифру којом покушава да неутралише статистичке карактеристике језика. Ова шифра је основа на којој ће се касније градити полиалфабетске и апсолутно сигурне шифре.

Ову шифру чинила су два концентрична прстена, издљена на по 24 исечка. У исечцима су била уписана слова алфавета, а прстенови су могли да мењају међусобни однос. Слово поруке бира но је на спољном прстену, а његова замена на унутрашњем. Међусобни положаји прстенова мењани су током шифровања на случајни начин, а ознаке промена (положај слова з) навођен је у шифрату. Тако су иста слова поруке могла бити шифрована на различите начине и обрнуто, различита слова на један исти начин, чиме су донекле разбијане статистичке карактеристике језика.

■ Нови шифарски код

Алберти је остварио још један веома значајан проналазак – шифарски код са 336 отворених значења дужине и до читаве реченице, којима је доделио групе цифара као сталне кодне замене. Те замене је, опет, шифровао помоћу колута на различите начине. Овакве, чак и много једноставније, кодове велике земље почињу да користе тек крајем 19. века.

У Немачкој је опат Тритем (15. век) саставио кодекс „*Аве Марија*“,

у коме је словима алфавета придружио скуп црквених речи и то на 306 различитих начина. Шифровањем на овај начин свака порука претварана је у молитву или текст религиозне природе, а самим тим и заваравала непријатеља о свом стварном садржају. Тритем је направио и прву таблицу полиалфабетске шифре. Ова таблица пружала је могућност коришћења више моноалфабетских шифара, које су употребљаване на најеконичнији, али, истини за вољу, истовремено и најједноставнији и најслабији начин – редом, по таблици.

У потрази за сигурном шифром, а на чврстим основама, које је поставио италијански научник Леон Алберти, његови ученици настављају усавршавање шифарских система, па Италија постаје простор на коме криптологија доживљава своју ренесансу.

Капелан цркве светог Петра у Риму, Беласо, средином 14. века уводи револуционарну новину, користећи се полиалфабетском шифром са променљивим (периодичним и логичним) кључем за шифровање. Знак уведеног кључа придружује се слову поруке и тиме одређује шифра којом се то слово шифрује. Напуљски физичар Порта (14. век) написао је изузетно вредно дело о шифри које је штампано у чак шест издања. Он је конструисао и таблицу која представља најстарију биграмску шифру, а на основу ње и колут сличан Албертијевом. ■

(Наставак у следећем броју)

**Битка
на Беласици**

Стравична судбина заробљеника

Према хроничи Скилице-Кедрена, у знак одмазде и застрашивања македонских Словена и осталих покорених народа, Василије Други наредио је да се ослепи око 14.000 заробљених војника, а „сваком стотом остави по једно око, како би остале одвео Самуилу“

Цар Самуило

Почетком 976. године, непосредно после смрти византијског цара Јована Првог Цимискија, македонски Словени подигли су устанак против окупне византијске управе. На челу устаника налазили су се синови брсјачког кнеза Николе – Давид, Мојсије, Арон и Самуило. Већ у почетку устанка, један од браће, Мојсије, гине приликом опсаде Сера, док су најстаријег, Давида, убили „неки Власи“ код Преспе. Трећи брат, Арон, који је „нагињао“ споразуму са Василијем Другим (владао 978–1025) убијен је по Самуиловом налогу. Тако је Самуило (владао 976–1014) остао сам на челу устанка и Македоније која се у борби стварала. Није поуздано утврђено када се и где прогласио за цара, ни одакле је добио царску круну и владарска знамења, али се зна да му је престоница била најпре у Преспии, а затим у Охриду. Успостављањем царства и патријаршије (у Охриду), нова држава се „надовезала“ на „државну традицију“ првог бугарског царства.

Ратујући против византијског цара Василија Другог, чију су државу у то време раздирали унутрашњи сукоби и чести ратови са суседима, Самуило је ширио своју власт према византијским територијама на Балканском полуострву између Цариграда и Солуна, ка Тесалији, централној Грчкој и Пелопонезу, а врло брзо потчињено је себи и бугарске области између Дунава и Балканских планина. Међу најзначајније успехе Самуила у Грчкој спада заузимање Ларисе, најважнијег града у богатој тесалијској равници (985). Византијски цар, Василије Други, био је у стању да предузме први поход тек после гушења побуне у Малој Азији (986). Његов покушај да освоји Сердику завршио се поразом. При повлачењу, Византинци су код Трајанове капије (данашњи Ихтиман) претрпели тежак пораз, а Василије се једва спасао бекством.

Нове припреме за борбу против Самуила Василије Други предузима тек почетком 11. века. У току четири године (1001–1004) организује велике походе и успева да поврати Софију и Бугарску између Балканских планина и Дунава (сем Видина), већи део Тесалије и јужне Македоније (Верија, Сервија, Воден), а после Самуиловог пораза на Вардару и Скопље. Драч је враћен под византијску власт 1005. године. Током ових четворогодишњих борби, Самуило је изгубио готово половину своје територије и био приморан да брани основне централне области. О последњих десет година Самуиловог отпора Византији, извори не дају поузданије детаље. Помињу се само „непрекидни Василијеви упади“ у Самуилове области.

Смрт Цар Самуило

До последњег сукоба између Василија Другог и Самуила дошло је у лето 1014. године. Самуилов војсковођа Несторица био је потучен код Солуна, а сам Самуило доживео је катастрофалан пораз у долини реке Струмице у утврђеном кланцу Клидион, код планине Беласице, 29. јула 1014. године. Ту су Византинци врло вешто заобишли Самуилове положаје и потпуно разбили његову војску. Он се, уз помоћ свога сина Гаврила Радомира, једва спасао и склонио у Прилеп.

У наставку ове византијске офанзивне акције, Гаврила Радомир потукао је већи одред византијске војске у брдима око места Струмице. Према хроничи Скилице-Кедрена, у знак одмазде и застрашивања македонских Словена и осталих покорених народа, Василије Други наредио је да се ослепи око 14.000 заробљених војника (број није довољно поуздан), а „сваком стотом остави по једно око, како би остале одвео Самуилу“. Видећи пред собом страшан и до тада невиђен приказ, дубоко потресен судбином својих војника, Самуило је доживео тежак срчани удар, од кога је после два дана и умро (6. октобра 1014. године). Наследио га је син Гаврила Радомир.

Самуило је био одлучан владар и војсковођа. Хроника Скилице-Кедрена бележи да је био „ратоборан и никако није знао да мирује“. Био је добар стратег и еластичан у концепцијама и у нападу и у одбрани. Лично је предводио војску у свим великим акцијама (опсада Ларисе, битка код Трајанове капије, на Сперхеју, на Вардару, у Клидиону). Те квалитете признаје му и писац Кекавмен (11. век), називајући га „извршним војсковођом“. Поменута хроника истиче његову „разборитост и мудрост“.

На вест о Самуиловој смрти, Василије је предузео нов поход. До краја 1014. освојио је Прилеп, Битољ и Штип, а у току следеће године Воден и Моглен. У то време, како неки извори наводе, Аронов син Јован Владислав, током лова, „из освете“ убио је Гаврила Радомира и на тај начин преузео царску круну (јесен 1015). Да би обезбедио своју власт, он је већ идјуће године погубио и кнеза Јована Владимира, Самуиловог зета. Василије Други је тек крајем 1017. код Сетине нанео тежи пораз Јовану Владиславу, да би почетком наредне године, при опсади Драча, погинуо и Јован Владислав. Тиме је наговештен и последњи отпор Македонаца. Млада феудална држава нестајала је у страшном расулу. Племство је показало отворену склоност да прихвати византијску власт, а у накнаду за то добије потврду својих ранијих привилегија, византијских чинова и титула. ■

Кршман МИЛОШЕВИЋ

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. мај

Православни

3. мај – Преподобни Јоасаф Српски;
Свети Николај Жички

5. мај – Свети Платон Бањалучки

6. мај – Свети великомученик Георгије – Ђурђевдан

7. мај – Свети Сава Ердељски; Свети свештеномученик
Бранко

8. мај – Свети апостол и јеванђелист Марко – Марковдан

12. мај – Свети Василије Острошки Чудотворац

14. мај – Свети пророк Јеремија

Јеврејски

2. мај – Јом Ашоа

СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ОСТРОШКИ

Рођен је у херцеговачком Поповом селу од простодушних и благородних родитеља. Још у детињству је био испуњен љубављу према вери и Цркви. Када је одрастао отишао је у требињски манастир Успенија Богородице и тамо се замонашио. Као монах прочуо се због свог озбиљног и подвижничког живота, а доцније је изабран и посвећен за епископа захумског и скендеријског.

Као архијереј је живео у манастиру Тврдошу и учио православљу своје вернике чувајући их од турске свирепости и латинског лукавства. Када су Турци разорили Тврдош, Василије се преселио у манастир Острог где је наставио подвижнички живот, уз многе топле молитве и бригу за своје вернике.

Умро је у 16. веку, а његове чудотворне и целебне мошти као и његов гроб брижљиво се чувају и данас. У њихову моћ исцељења и утеше верују и притичу им и хришћани и муслимани. У Острогу се сваке године на Тројице одржава велики народни сабор. ■

ЈОМ АШОА – ДАН СЕЋАЊА

У сулудој намери да затре постојање једног народа, следбеници Хитлерове идеологије током Другог светског рата побили су више од шест милиона Јевреја. Од Кристалне ноћи, када је почео погром, преко нацистичких логора до слома фашизма, гасили су се недужни животи људи, жена и деце. Иако голоруки и окружени, у Варшавском гету, Јевреји су пружили отпор убицама. Одмазда је била страшна...

Јом Ашоа је празник у част жртвама холокауста и херојској борби за достојанство свог народа. Обележава се не само у Израелу већ у свим јеврејским заједницама широм света. ■

РАЗМИШЉАЊЕ О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

Прашина свџта

Притајивши се, као мека гомилица, лежи она у усецима сеоских путева и само чека неки повод да би се усковитлала и полетела: ако се заигра ветар, ако је коњ подигне копитама или кола точком – њој је свеједно, улетеће и запахнуће путника и он се неће тако лако отарасити. А ако налети истински вихор и почне да је врти, он ће се узнети вртлогом, уздићи ће се и победиће.. Ма куд погледамо – прашина је свуда. У сунчевом зраку лете и злате се милиони латих трунчица: свиткују, румене се, и ишчезавају међу сенама. Дакле, и сенка их је препуна...

Где се врше или се зрна из цака сипају у пресек, тамо јој је полет слободан: њу ће слободни пад одувати у страну, а тешко зрно ће тихо пунити амбар. И узалуд ће се домаћице трудити да се отарасе, тресући ћилиме и метући је с намештаја: оне је само буде из сна и њоме испуњавају ваздух.

Ко се замисли и обазре, тај ће је пронаћи свуда – и у пепелу ватре, и у свежој јабуци, и у човековим плућима, и у људском брбљању, у чамотној души, и у дубокој књизи, и у репу комете и у распадајућем друштву и, посебно, у свим грађанским ратовима и револуцијама. Сви ветрови постојања њоме се вију у свим просторима.

Читав свет хоће сједињења и изградње; читав живот његов пролази у борби за живи, стваралачки поредак, и смисао светског мноштва је у томе да пронађе истинску своју природу и свој однос према целини, да утврди своју унутрашњу слободу и своје постојање и добровољно га укључи у заједничку повезаност васељене и њен радни поредак.

Ако му то пође за руком, такав живот провешће се истински срећно. Усамљена и докона трунка која се бесциљно врти у животу, вије се тамо и овамо, као одбачени јеретик, као празни прах, као беспризорно дете света. Живот њен је лишен смисла и циља, јер она не поседује хранљиву почву и нема органске припадности: остаје јој једино да тавори у беспослици, да се мучи и протестује...

Истина, постоји у свету «мудрост» која се користи и прашином као пасивним оруђем, као слепим – и при том страдајућим средством – некад неприлагођеним и несрећним, али ипак корисним целини – некад незадовољним и бунтовним, али принуђеним да се покори; зато што и хаос, на неки начин тајанствено служи космосу. Сви неукорењени атоми света формирају јединствен, велики проблем космоса, велику несрећу и претећу опасност. Пре или касније, они се почињу удруживати и дизати устанак – час у космичком простору, час у пустињи захваћеној ветром, час у облику болесног „новообразовања“ организма, час у виду социјалне револуције или грађанског рата.

Такав је велики „организациони“ задатак света: прашина мора да буде прихваћена и укључена у живот у живот поретка васељења и друштва, она од нас захтева изабављења и исцељења – срећу, преко слободног служења. То није задатак „тренутка“, или „часа“, то није случајна болест која се лечи по некаквом јединственом рецепту: не, то је свакодневни и свагдашни задатак, вечан, који захте-

ДОГОДИЛО СЕ...

ва постојане напоре, све нове и нове, мудре и, истовремено деликатне мере. Јер, у великом кружењу и формирању света увек ће се поново и поново појављивати отпали и неприлагођени атоми, отпађени и онеспособљени, „који су изгубили главу“, неспособни да се заложу за рад целине. И увек ће постојати могућност да се такви лутајући атоми, побуњени и сурови, окупе и запевају мрачну химну злобе и одбијања – протестујући против Творца који их је прихватио, претећи космосу завишћу и мржњом, носећи другим људима освету, изједначавање и изробљивање...

Ево зашто стално да разликујемо духовно-суетинско од неважнога, и главно од спореднога, путоводеће од бесциљнога, свето и значајно од ситнога и празног; при том, све време ритмички акценат живота мора се стављати на значајно и осветљано. Овде се ради не о бекству од ситница, не о лактању, педантерији или кицоштву, већ о јачању духовног укуса и распознавању ствари.

Наше животне садржаје треба постојано доводити у везу са нашим духовним центром, мерећи их његовим сјајем и његовим садржајем, тако да буду осветљани од њега и обликују своје истинско животно значење. Оно што буде трајно у сјају тог централног огња и оправда се – то је добро, то треба изабрати и дати му предност а све остало ће се и само разобличити и отпасти. То и јесте процес очишћења од душевне прашине.

Није све духовном организму потребно ради његове унутрашње изградње; оно што не може да му служи нека се одвоји и не треба да живи у нашем унутрашњем простору. Живети значи – разликовати, проценивати, изабирати; онај ко се томе не научи остаће затрпан прашином живота. Живети значи – укоренивати се у основном и организовати из њега свој карактер и свој поглед на свет; ко није способан за то, тај ће се сам распасти у прах и изгубиће сам себе... Притајивши се крај путева нашега живота, лежи око нас та лукава прашина; и боље нам је не узнемиравати је, и не расипати њене прегршти на ветру. Она се неприметно увлачи у грло наше душе и улази у срце, прожимајући све што је у њему сакривено.

Ево зашто нам је неопходно умење да од ње очистимо наш душевни простор: онај ко тај мир пренебрегава, ризикује да се, кад – тад, задави у сопственој прашици. Јер из те прашине у човеку почиње све: и мишљење, које се претвара у релативна, апстрактна схватања (логична прашина); и неукоурењена, беспредметно залутала фантазија (естетичка прашина); и воља која се одваја од својих светих корена, цинична, властољубива, сурова, која разумева човечанство као безличну, политичку прашину, и хладно и умртвљено срце, која престаје да воли и напада у природно баналну прашину постојања...

А ако срце занемогне, човека је допола мртав, и неће се изборити са животном прашином. Савремена криза света је криза загушеног срца и побуњене прашине. ■

Иван А. ИЉИН
Из књиге „Појуће срце“,
Светигора, Цетиње, 1998.

1. мај 1886.

Међународни празник рада обележава се у знак сећања на 1. мај 1886, када је широм Сједињених Америчких Држава почео талас радничких протеста, током којих је било и погинулих. У знак сећања на stradale раднике, на Првом конгресу Друге интернационале у Паризу 1889. године, одлучено је да се 1. мај прогласи за међународни празник рада.

6. мај 1867.

Турска војска напушта Београд. Одласком турских војника из Београда реализована је одлука садржана у ферману који је 18. април 1867. прочитан у Београду и којим је турска влада предала Београд, Шабац, Смедерево и Кладово на управу српским властима.

8. мај 1900.

Српски физичар Михаило Пупин патентирао је у Њујорку апарат за телефонске и телеграфске преносе на велике удаљености.

8. мај 1828.

У Швајцарској је рођен Хенри Дунан, оснивач Црвеног крста 1863. и добитник прве Нобелове награде за мир 1901. године

9. мај

Дан Европе обележава се у знак сећања на 9. мај 1950, када је француски министар иностраних послова Роберт Шуман представио свој предлог формирања Европске заједнице за угљен и челик. Тај предлог, познатији као „шуманова декларација“, сматра се почетком формирања онога што је данас познато као

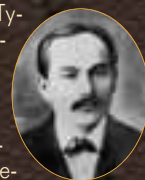
Европска унија. Веће Европске уније у Милану 1985. године донело је одлуку којом се 9. мај обележава као „Дан Европе“.

13. мај 1848.

Почела је са радом Велика народна скупштина српског народа у Сремским Карловцима. Последњег дана рада, 15. маја, донети су закључци који су се односили на политички положај Срба у Војводини. Срби су се тада прогласили „за народ политички слободан и независан под домом аустријским и обштом круном угарском.“

13. мај 1881.

Рођен је Димитрије Тучковић, вођа социјалистичког покрета у Србији. Био је један од организатора прве Балканске социјалдемократске конференције 1910. године.

Објавио је око 600 радова у домаћим и страним листовима. Погинуо је 20. новембра 1914. у Колубарској бици.

14. мај 1955.

Потписан Варшавски уговор, који је представљао војни одговор земаља комунистичког блока на формирање Северноатлантског савеза. Уговор је потписало осам социјалистичких земаља: СССР, Пољска, Чехословачка, Румунија, Мађарска, Немачка Демократска Република, Албанија и Бугарска. Те су државе 1963. године, између осталог, под заједничком командом имале 7,7 милиона војника, 38.000 тенкова, 1.600 бомбардера и 75 интeрконтиненталних ракета.

15. мај 1945.

Завршен Други светски рат на југословенском простору. У победоносном походу јединице Југословенске армије уништиле су последњи организовани отпор непријатеља на југословенској територији. ■

Припремио Миљан МИЛКИЋ

Летња спортска првенства

Прва бригада

Уз учешће преко 150 такмичара, официра, подофицира и војника, у гарнизону Бачка Топола одржано је Летње спортско првенство припадника Прве бригаде КоВ.

Првенство је отворио командант Прве бригаде бригадни генерал Ђокица Петровић, пожелевши такмичарима успех и спортску срећу.

Током дводневног надметања такмичари, сврстани у три екипе: Нови Сад, Сремска Митровица и Бачка Топола, на спортским теренима касарне „Бачка“ у Бачкој Тополи, градском стрелишту у Суботици и обронцима Фрушке горе, такмичили су се у војном вишебоју, стрељаштву, оријентационом кретању, одбојци, малом фудбалу и атлетици.

Највише успеха и спортске среће у најатрактивнијој дисциплини, војном вишебоју, имао је војник Срђан Павловић из екипе Нови Сад, која је и у екипном пласману у вишебоју изборила прво место.

Најштрије око и најмирнију руку имали су стрелци из екипе Бачке Тополе и заслужено освојили прво место. Највећи број кругова пушком „упуцао“ је заставник Горан Перић, а пиштољем старији водник Дејан Мијаиловић. И у одбојци и малом фудбалу прво место изборили су одбојкаши и фудбалери екипе домаћина, Бачке Тополе.

У оријентационом кретању највише знања, снажљивости али и физичке спремности показали су чланови сремскомитровачке екипе, док је најбољи појединачни резултат остварио старији водник Драган Кљајић из екипе Нови Сад.

У атлетици је бриљирала екипа Сремске Митровице. У појединачном пласману, у трчању на 100 и 400 метара најбржи је био про-

фесионални војник Александар Димитријевић из Сремске Митровице. На стази од 3.000 метара победио је професионални војник Велимир Ђорђевић из Бачке Тополе, а у скоку удаљ најбољи резултат постигао је професионални војник Мирослав Бајић из екипе Сремске Митровице. Бомбу је најдаље бацио професионални војник Ненад Бошњак из екипе Нови Сад.

Након збрајања постигнутих резултата, за свеукупног победника Летњег спортског првенства Прве бригаде КоВ проглашена је екипа домаћина Бачке Тополе. Друго место освојила је екипа Сремске Митровице, а треће екипа Новог Сада. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

Бригада везе

После дводневног надметања, завршено је летње спортско првенство Бригаде везе. Четири екипе „везиста“ такмичиле су се у пет дисциплина: војничком вишебоју, стрељаштву, оријентационом кретању, фудбалу и одбојци.

У војничком вишебоју победила је екипа Команде Бригаде и Другог центра за стационарне везе, док је у појединачној конкуренцији највише успеха имао старији водник Никола Милојевић.

Најбољи резултат у стрељаштву остварила је екипа Батаљона везе. Из аутоматске пушке најпрецизније је гађао капетан Златко Павловић, а из пиштоља капетан Драган Мачинковић.

Прво место у оријентационом кретању изборила је екипа Трећег центра за стационарне везе, док је у појединачном пласману најбољи резултат остварио поручник Спасоје Докмановић.

Највише спортске среће у фудбалу имала је екипа Команде Бригаде и Другог центра за стационарне везе, а у одбојци екипа Првог центра за стационарне везе.

Прво место, у укупном пласману, изборили су припадници Батаљона везе. Друго место припало је екипи Команде Бригаде и Другог центра за стационарне везе, док је екипа Трећег центра за стационарне везе заузела треће место.

Командант Бригаде везе пуковник Влатко Курај уручио је пехаре и признања најбољим екипама и појединцима, и честитао свим учесницима на показаном спортском духу и војничким врлинама. ■

Б. КОПУНОВИЋ

Гарда

Током четвородневног надметања четири екипе гардиста такмичиле су се у војном вишебоју, стрељаштву, атлетици, оријентирингу, пливању, одбојци, малом фудбалу и стоном тенису, на новом спортским теренима касарне „Дедиње“, стрелишту Бубањ Поток, пливалишту Војне академије и на обронцима Космаја.

Највише успеха и спортске среће у најтежој и најатрактивнијој дисциплини, војном вишебоју, имао је капетан Марко Марјановић, из екипе Почасног батаљона, која је и у екипном пласману у вишебоју изборила прво место.

Најоштрије око и најмирнију руку имали су стрелци из екипе 25. батаљона војне полиције. Најпрецизнији у гађању из аутоматске пушке био је старији водник Миша Николић из Логистичког батаљона, а из пиштоља потпоручник Давор Прашчевић из Почасног батаљона.

У оријентационом кретању највише знања, сналажљивости и физичке спремности показали су чланови екипе Почасног батаљона. Они су остварили најбоље резултате и у пливању и одбојци, док је најбоље фудбалере и стонотенисере имала екипа Логистичког батаљона.

У атлетици је била најбоља екипа Почасног батаљона. У појединачном пласману, у трчању на 100 метара победио је војник Небојша Јовановић, док је на 400 метара најбржи био војник Александар Ивановић. На стази од 1.500 метара победио је војник Љубиша Јокић. Бомбу је најдаље бацио војник Митар Марковић. Да све атлетске дисциплине не буду у знаку Почасног батаљона, побринуо се поручник Милан Каитовић из Логистичког батаљона, остваривши најбољи резултат у скоку удаљ.

За укупног победника Летњег спортског првенства Гарде проглашена је екипа Почасног батаљона. Друго место освојила је екипа 25. батаљона војне полиције, а треће екипа Логистичког батаљона. ■

С. СТАРЧЕВИЋ

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА
ХЕТЕРОГЕНЕ РОКАДЕ

Шорт – Тиман
Памплона, 1999/2000.

1. е4 е5 2. Сф3 Сц6 3. Лб5 а6 4. Ла4 д6

Очекује се отворена борба између двојице енглеских велемајстора, који више нису у самом врху светског шаха. Игра се шпанска партија, а црни уместо чешћег 4...Сф6 бира модернији потез у тексту.

5. 0-0 Лг4 6. х3 х5 7. д4 65 8. Лб3 Сд4 9. хг4 хг4 10. С5 Сх6 11. ф4

Књиге препоручују 11. г3 као најбоље, али јаки изграчи понекад одиграју „свој“ потез.

11...ц6 12. г3 Сб3 13. цб3 еф4 14. ф4 Дд7 15. ф5 д5 16. Лф4 0-0-0

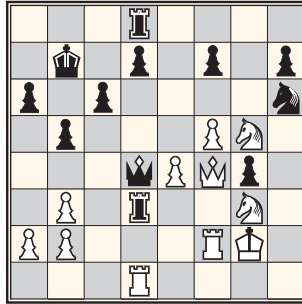
Необично је видети супротне рокаде у овом отварању. Борци, очигледно, не желе да се бране, већ нападају свако на својој страни.

17. Сц3 Лд6 18. Дд4! Лф4 19. Тф4 Дц7 20. Дф2 д4 21. Се2 д3

Има ли некакве шансе усамљен, рекло би се и храбар пешак? То се питање врло често поставља, али је одговор обично негативан. Као и у

рату, уосталом.

22. Сг3 Кб7 23. Де3 д2 24. Тфф1 Тд7 25. Тод1 Тхд8 26. Дф4 Дб6 27. Тф2 Тд3 28. Кг2 Дд4 29. е5!

Бели: Кг2, Дф4, Тд1, Тф2, Сг3, Сг5, а2 б2, б3, е4, ф5
Црни: Кб7, Дд4, Тд3, Тд8, Сх6, а6, б5, ц6, д7, ф7, г4, г7

Продор централног и везаног пешака у овом тренутку даје белом јасну предност.

29...Дб2 30. С5е4 Тд5 31. ф6 Тф3

На 31...Де5 32. Де5 Те5 33. фг7 са добитком.

32. Тф3 гф3 33. Кф3 Да2 34. фг7 Дб3 35. Ке2 Дц4 36. Кф2 Дд4 37. Кг2 1:0

ЗАНИМЉИВОСТИ
ГОДИНЕ (НИ)СУ ВАЖНЕ

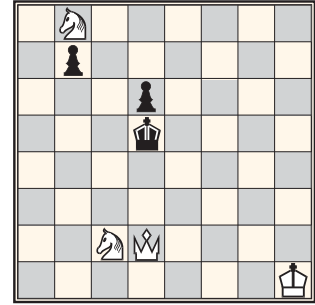
Има доста примера да људи успешно играју шах и у дубокој старости, а многи су га играли и до судњег часа. Сматра се да је једна од најуспешнијих бака свих времена била Јудит Едит Прајс (1872-1956), која је пет пута освојала првенство Велике Британије – последњи пут 1948. када је имала 76 година. Међутим, данас је дошло до „убрзања игре“ и старије особе имају далеко мање изгледе у борби против млађих.

Занимљив одговор на питање зашто више не игра, дала је наша ведета Милунка Лазаревић, пошто су је подсетили да још увек игра Глигорић, који је знатно старији.

Глига игра, али буде шести. За мене је друго место као последње. Нема сто начина борбе, има само један – бити победник, одсекла је наша Милунка.

СТУДИЈА

Ф. Живковић 1927.

Бели: Кх1, Дд2, Сб8, Сц2

Црни: Кд5, б7, д6

Мат у три потеза.

1. Дг4!

Изнудица. 1...Кц5 2. Дд4 Кб5 3. Дб4 мат.

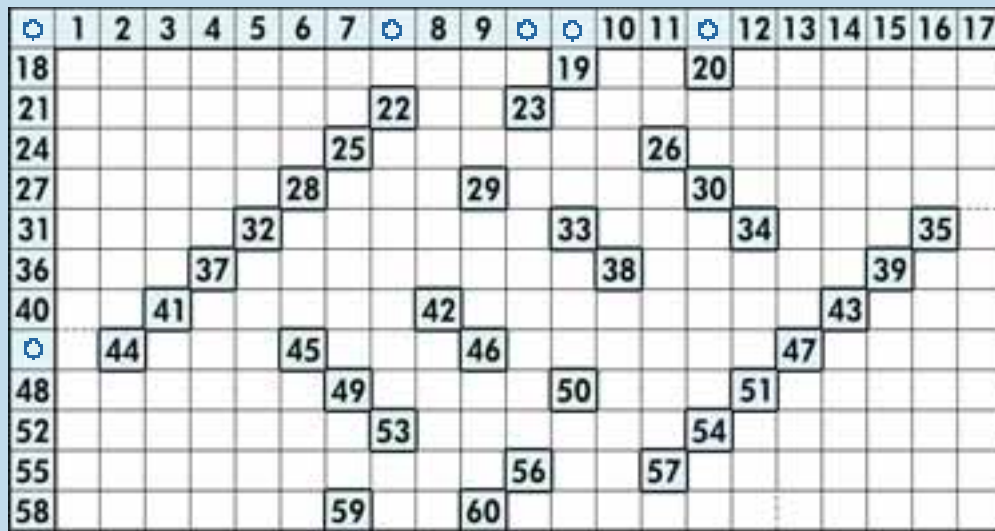
1....Ке5 2. Сд7 Кд5 3. Сб4 мат.

1...б5 2. Сб4 Кц5/Ке5 3. Сд7 мат.

1...б6 2. Се3 Кц5, Ке5, 3. Дц4, Сд7 мат.

Припремио Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: панслависта, КЦ, Ра-скин, ерминје, та, самоуправа, тамара, бајпас, таланат, Алага, бат, Ерих, Раско, Рицо, корунд, Рае, уге, л, оци, сарказам, ружи, пе, Ма, Сиска, спобдети, рор, ч, тао, Осо, травка, Сова, икаво, Арта, лес, Ра-дан, Канарци, хангар, лонист, унигоризам, ДН, Кангана, сонанг, НН, Лесковачини.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

18. Који се односи на катастар, 19. Уз, крај, поред, 20. Амерички филмски режисер, Роберт, 21. Символ барометра, 22. Символ тантала, 23. Келнерице, 24. Погонски уређај, 25. Дивљи азијски коњ, 26. Врста крокодила, 27. Бренд рачунара, 28. Владар у бановини, 29. Јединица мере јачине осветљења, 30. Сува тропска област (мн.), 31. Италијански сликар, Еторе, 32. Врста перуанске ламе, 33. Академија ликовних уметности (скр.), 34. Тежак чекић, мањ, 36. Нижи тежањи испит (скр.), 37. Покривени нечим, 38. Место где се земља одроњава, 39. Символ натријума, 40. Први и 3. вокал, 41. Женско име, 42. Давати у залог, 43. Стане без рата, 44. Висораван у Нигерији, 45. Женско име, 46. Гат, док (мн.), 47. Већи водени ток, 48. Име бившег шахисте Петросјан, 49. Име италијанског режисера Петрија, 50. Бренд освежавајућег напитка, 51. Султанов двор (турц.), 52. Остатак од поједене јабуке, 53. Сродници по крви (лат.), 54. Поједини комад робе, артикар, 55. Које је као платина, 56. Повратна заменица, 57. Место становања (мн.), 58. Вода са угљеном киселином (мн.), 59. Ауто-ознака Пирота, 60. Фолк певачица.

УСПРАВНО:

1. Однос банкарских камата, 2. Становници Анама, Вијетнамци, 3. Речима ублажавати нечију тугу, 4. Италијански фудбалски тренер, Саки, 5. Река у француској, 6. Име америчке глумице Карере, 7. Акционарско друштво (скр.), 8. Корисник стана, 9. Увала широког дна, 10. Женско име, 11. Лична заменица, 12. Муслиманско мушко име, 13. Умиваоници, 14. Мушко име, 15. Мушко име, 16. Александар одмила, Ацко, 17. Вођа групе „Забрањено пушење“, 19. Град у Мауританији, 20. Ове године (скр.), 22. Кретање ситним корацима, 23. Летовалиште у грчкој, 25. Блејање оваца, 26. Делови речи, 28. Река у француској, 29. Америчка поп певачица, Алиша, 30. Врста змије (мн.), 32. Наметник, 33. Врста земље, иловача, 34. Место у Србији код Гуче, 35. Који немају неке вредности, 37. Тонска скала (итал.), 38. Другачије (лат.), 39. Име слав не америчке спринтерке Джонс, 41. Пољопривреда (лат.), 42. Прибор за рад (мн.), 43. Који се односе на рат, 44. Део шиваћег прибора (мн.), 45. Име италијанског филмског режисера Моретија, 46. Француски писац, Виктор, 47. Стид, бламожа, 49. Према, к, 50. Место у Јапану, на острву хоншу, 51. Женско име, Атанасија одмила, 53. Спортска прогноза (скр.), 54. Символ скандијума.

Арсенал 1 и 2
650,00

АРСЕНАЛ МАГАЗИНА ОДБРАНА:

- Десет специјалних прилога.
- Преглед најновијих достигнућа војне технике у свету и код нас.
- О савременом оружју: оклопним борбеним возилима, хаубицама, авионима, хеликоптерима, беспилотним летелицама, сателитима, бродовима, подморницама,
- Из пера познавалаца, конструктора, испитивача, новинара.
- Развој, техничке карактеристике, борбена употреба, али и историја.
- Опремање армија света.

НАРУЦБЕНИЦА

НЦ „ОДБРАНА”, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 3241-995, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун : 840 - 49849 - 58

Наручујем (заокружити)

- 1) „Арсенал“ ___ ПРИМЕРАКА ПО ЦЕНИ ОД 350,00 динара по примерку
- 2) „Арсенал 2“ ___ ПРИМЕРАКА ПО ЦЕНИ ОД 400,00 динара по примерку
- 3) Комплет „Арсенал“ и „Арсенал 2“ ___ ком. по цени од 650,00 динара по комплету.

Целокупни износ увећан за износ поштарине од 130,00 дин. уплатити на жиро рачун 840-49849-58. ДОКАЗ О УПЛАТИ И НАРУЦБЕНИЦУ ПОСЛАТИ НА АДРЕСУ НЦ „Одбрана“

Купац _____

Улица и број: _____

Место _____ телефон _____

Потпис наручиоца _____

ON LINE BOOKING · · · www.jat.com · · · · ·

www.jat.com

rezervacija karata

odredi destinaciju i vreme polaska

rezerviši kartu

kupi kartu

Jat Airways

Званични авио превозник
Олимпијског тима Србије
Jat Airways Official Carrier
of Serbian Olympic Team

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ МАГАЗИНА **ОДБРАНА**

падобраноц 2

63. БАТАЉОН

Школа српских специјалаца

Интервју

ПРОТОСИНЂЕЛ ЈОВАН (ЋУЛИБРК)

Тема

Повреде приликом скока

Снимко Радован ПОГОВИЋ

САДРЖАЈ

Протосинђел Јован (Ђулибрк), падобранац и резервиста Војске Србије	
И сами се морамо погледати у огледалу	4
63. падобрански батаљон Школа српских падобранаца	8
Удружење ветерана 63. падобранске бригаде	
Додир искуства	10
Специјални десант (2) Фотографија успеха	12
Повреде у падобранству Одмеравање ризика	14
Заставник Иван Лазаревић Падобрански вагабундо	19
Ваздушнодесантна војска Русије Августовски рат у Грузији	20
МС-Х <i>Commando Spirit</i> – авион за пренос специјалаца САД Поглед у будућност	24
Падобрански безбедносни аутомат – <i>Сурпес</i> Филозофија поузданости	25
Падобранске јединице пре Другог светског рата Краљевски падобранци	26
Параглајдинг Поглед из треће димензије	28

Уредник прилога
Владимир ПОЧУЧ

У В О Д Н И К

Ното volans

Човек без страсти личи на мртво слово на папиру – писао је психоаналитичар др Душан Косовић у књизи *На маргини – узгредна премишљања*. Гете је говорио да су страсти праве жар-птице које се стално обнављају. У *Талмуду* читамо да, уколико је човек већи, јаче су и његове страсти.

Неко у страстима види мане, а неко, истинске врлине. Једно је сигурно – *незадовољене страсти могу се претворити у човекову невољу и патњу*. Умирити и умерити страсти значи уништити их. Коначно, човек се не налази у природном стању, равнотежи, ако се лиши својих страсти. Без њих се губи пуноћа живљења – опомиње нас Косовић.

Није ли скок падобраном, непоновљива шетња небеским просторством, управо највећа страст *hoto volans* – *летећег човека*. Јер падобрански лет је, сведоче они који су се препустили необичном хедонизму у ваздуху, најсличнији чистом лету – игри ризика и изазова, у којој учествују само човек и ваздух. И баш ту, негде изнад облака, они потврђују осећање живота, јединствен дух слободе.

Зато се падобранство не тренира, оно се живи. Више је од спорта, вештине, војничког задатка, јер додирује човеково унутрашње биће. Није изазивање судбине, лудост, а понајмање покушај да се некоме нешто докаже када се са врата авиона отиснете у понор. У слободном паду, човек постаје део природе, једнако као што се она у њему изнова потврђује. Тако *hoto volans* постаје зависник од скакања падобраном – *ослобађа сопствену природу*.

Скок на циљ, тандем или акробатски скокови само су неке од падобранских дисциплина. Препознајете их и на страницама другог броја *Падобранаца* уколико се упустите у јединствену авантуру *слободног читања*, баш као што се наш креативни тим мислима препустио *тандем мастерима* на 3.000 метара висине.

Тај скок можда није и велики искорак у тајне падобранства, али ће, засигурно, бити покушај да их приближимо радозналој читалачкој публици. Не заборавимо – *путеви се уче само путујући...*

Стога, у *Падобранцу 2* проверите безбедносни аутомат *Сурпес* – својеврсну филозофију падобранске поузданости. Размислите и о повредама – огледалу ризика сваког падобранаца, те поделите искуства са америчким ренџерима на борбеним скоковима у Авганистану и Ираку, али и припадницима Ваздушнодесантне војске Русије у августовском рату у Грузији.

Попричајмо и о краљевским падобранцима – падобранским јединицама Србије пре Другог светског рата, специјалном десанту, 63. падобранском батаљону Војске Србије и параглајдингу. Ако сте расположени за савремену, *Интернет* комуникацију, очекује вас отац Јован, у Јерусалиму, добро знани падобранац и резервиста наше 63.

Уз падобрански поздрав *blue skies* – *плава неба* – при брзини, на пример, од 507 километара на час, светским рекордом једног падобранца у слободном паду, очекујемо, до неког новог сусрета, још један заједнички, креативан и сигуран доскок. ■

Владимир ПОЧУЧ

На свечаности у галерији Војномедицинске академије, представници фирме Сага уручили су рачунар заставнику Горану Тодоровићу Фацу, старешини Специјалне бригаде, који је својом борбеношћу инспирисао многе да не одустану и када се нађу у наизглед безизлазној ситуацији

Лаптоп за Фацу

Еојничка професија је таква, препуна искушења и ризика. У рату или миру, свеједно, део занимања зове се – опасност, и стало је присутна. Случај заставника Горана Тодоровића Фаце изашао је далеко изван војних оквира и медијски је познат и код нас и у свету. Новинарски слух пронашао је праву причу и сјајног јунака.

Има томе скоро пет година када је Горан као припадник ондашње чувене 63. падобранске бригаде доживео тешку повреду током обуке.

Наравно, дуги су дани у болесничкој соби. Не може се све време вежбати, излечење тражи много времена за одмор. Пуно чита, пише, покушава да комуницира са рођацима, бројним пријатељима, колегама из Бригаде... У време савремене технологије то се лако решава, *прозор у свет* стане на крило.

Постоји стереотип да је пословни свет ригидан и себичан, превише заокупљен стицањем профита и нема времена да слуша о недаћама. Можда је понегде тако, али не међу хуманим људима фирме Сага д. о. о. Београд, нашем водећем систему информационо-комуникационе технологије. Водећи су зато што марљиво раде и имају душу, о чему сведочи следећи чин.

Симбол победника

На скромној свечаности у галерији Војномедицинске академије, Владимир Вујиновић, директор продаје фирме Сага, уручио је заставнику Горану Тодоровићу лаптоп, који ће му, сем осталог, омогућити најквалитетнију везу са светом. Том приликом, директор Вујиновић истакао је да се Гораново име помиње као симбол борца и победника, а поклон сматрају тек скромном пажњом према њему.

Хуманом гесту присуствовали су пуковник Добривоје Вељковић, шеф Кабинета начелника Генералштаба Војске Србије, бригадни генерал Илија Тодоров, командант Специјалне бригаде, пуковник проф. др Александар Ђуровић, начелник Клинике за физикалну медицину и рехабилитацију, пуковник др Милорад Рабреновић, заступник начелника Сектора за лечење ВМА, др сци мед. Елизабета Ристановић, научни сарадник, Јелена Новачкић и Тања Новаковић-Ђулић, инжењери продаје у фирми Сага.

Бригадни генерал Илија Тодоров истакао је да су се у заставнику Тодоровићу стекле све најбоље одлике припадника Бригаде, част и понос падобранаца, достојанство и борбеност, лични пример и пожртвовање.

Пуковник проф. др Александар Ђуровић провео је многе сате, дане и године поред Горана. С поносом каже да није имао бољег и срчанијег пацијента, који је својим целокупним понашањем подигао морал Клинике.

Партнер у свакој прилици

Фирма Сага дуго послује, надасве квалитетно и коректно. Годинама гради добру сарадњу и партнерски однос са Генералштабом Војске Србије, тачније Управом за информатику и телекомуникације.

Када је неко дуго присутан, макар и посао био по среди, а при том је пристojан у сваком погледу, онда постане и пријатељ. Отуда је гест добре воље и хумани однос према човеку који је настрадао на дужности, логичан по свему.

Без обзира на то колика је вредност поклона, сама одлука вредна је пажње. По речима Вујиновића, није постојала ни трунка дилеме – Горану је лаптоп био потребан и он га је стотруку заслужио. Увек када прими или пошаље поруку, послушне свет и свест преко глобалне мреже, прочита речи подршке или позив за неку нову акцију, учиниће то брзо, лако, једноставно... И сетиће се добрих људи из Саге...

Прошле јесени Горан је задивио нашу јавност, а посебно обрадовао припаднике Војске. На небу изнад Словеније извео је тандем падобрански скок са рекордне висине за парализоване. Тај податак остао је за Гинисову књигу. Већ сутрадан, без ичије помоћи извео је мали роничачки подвиг...

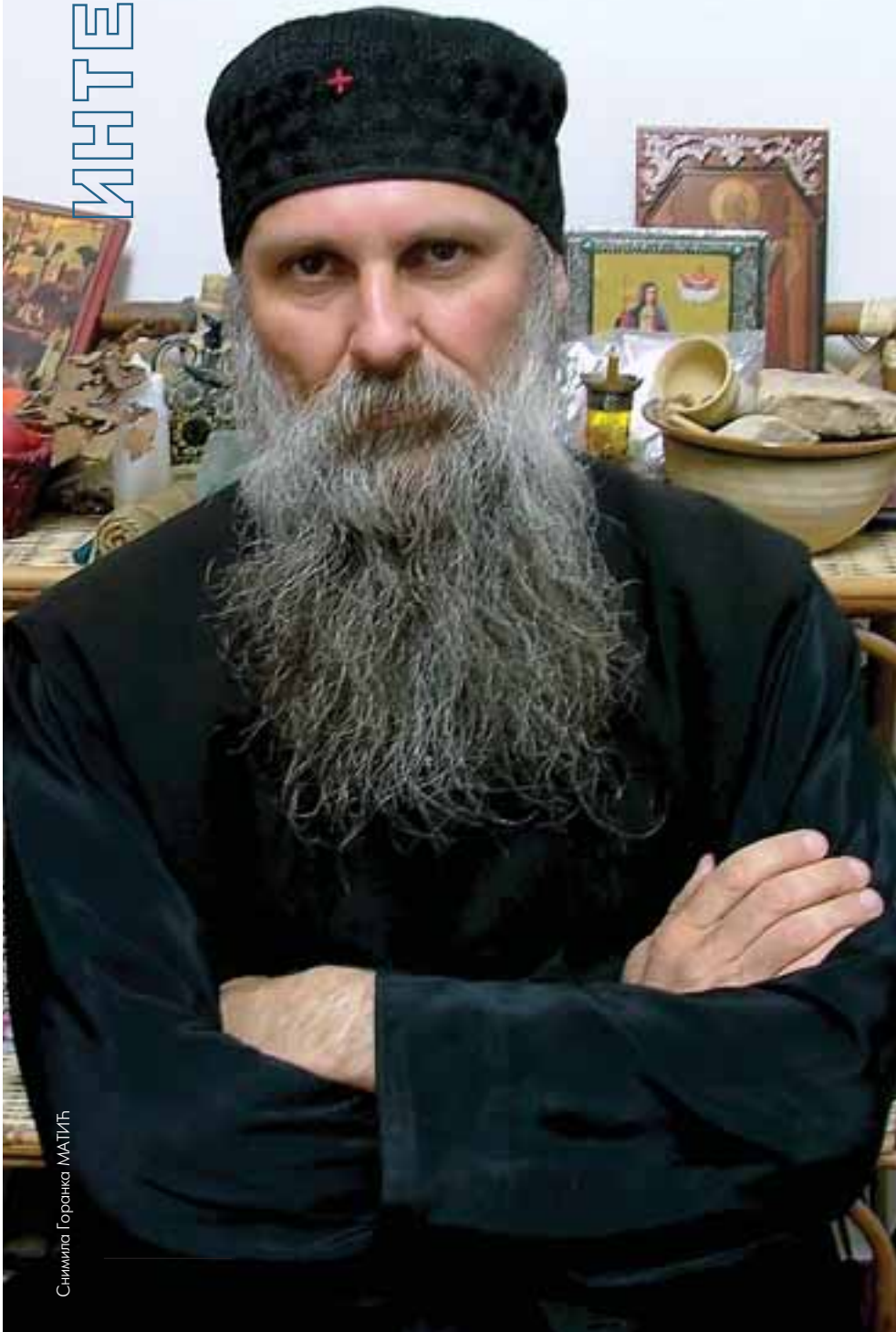
За успехе у прошлој години Горан је добио специјалну награду у оквиру традиционалне акције нашег магазина *Спортиста године Војске Србије* и златну плакету Ваздухопловног савеза Србије. ■

Бранко КОПУНОВИЋ
Снимио Немања СУБОТИЋ

ПРОТОСИНЂЕЛ ЈОВАН (ЋУЛИБРК), ПАДОБРАНАЦ И РЕЗЕРВИСТА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

ИНТЕРВЈУ

И сами се морамо погледати у огледалу

Када се говори о сличности између ратника, војника и монаха, свештеника, суштина је у посвећености и жртви. И ратник и војник, и монах и свештеник требало би да, ако су истински оно што јесу, живе за друге и буду спремни на жртву. Нажалост, као народу дато нам је да се та спремност изнова проверава у свакој генерацији.

Хивећи у помућеном времену живот, за који је владика Николај Велимировић умео да каже да је са хришћанског становишта у основи оптимистичка трагедија, отац Јован, човек неисцрпне снаге и духовности, који се и сам уздизао на речима владике, јер он није исцељивао физичке боли и телесне ране, али су његове мисли исцељивале душу, тврди да се и нове генерације младих морају огрејати на том извору. Јер, од памтивека вуци кољу јагањце, опомиње Велимировић, а никада ниједно јагње није заклало вука, па ипак је у свету више јагањаца него вукова.

Захваљујући достигнућима Интернет комуникације, протосинђела Јована, који добро проналази у свом срцу и људима, односно Богу, и објашњава да је наша стварност обликована у фабрикама фикције попкултуре, којом Запад моћније влада светом него оружјем Северноатлантске алијансе,

питали смо о верској служби у Војсци, падобранству, рату, заборава... Према његовим речима, медији су нас данас повезали као пупчаном врпцом и научили да је наш ближњи сваки становник планете.

Усвајањем нових закона о одбрани и Војсци, прошле године, уведена је верска служба у Војску Србије. Очекују се и остали прописи који ће ту област прецизније дефинисати. Није ли то значајан помак у односу на време када су приче о вери, религији, Богу и Цркви представљале забрањену тему у систему одбране?

– Било како да посматрамо, војно, црквено, у односу на људска права или цивилизацијски уопште, било је крајње време, али и потреба да се дефинише питање духовништва у Војсци. У овом тренутку, можда, једини систем одбране у Европи у којем вјерска служба није уређена јесте систем одбране Србије, а нема разлога да то тако и остане.

Уколико се анализирају војске међу којима припадницима доминира једна религија, као што су јужноевропске или руска, оне које су скоро монолитно једноконфесионалне, попут исламских земаља, или војске потпуно мултиконфесионалног састава, као што су оружане снаге САД, све су оне уочиле да постоји простор у војсци, односно, суштински у човјеку, његовој души, који не могу да попуне психолози, психијатри, официри за морал или некодашњи комесари. Тај простор припада духовном лицу. С друге стране, свештеник дјелује у том специфичном простору и не може бити ни психолог, ни психијатар, а нарочито не сме да буде комесар.

Што се тиче конкретног стања у нашој војсци, о њему много више зна епископ јегарски Порфирије, који је у Српској цркви задужен за то питање. Сви ми остали, који имамо искуства у тој области, стојимо на располагању и Цркви и Војсци. Радује, свакако, општи напредак који је видљив – црква на ВМА, вјеронаука у Војној гимназији, богословска предавања на Војној академији.

Имате ли искуства како су у осталим армијама света регулисана верска питања?

– Моје искуство је надасве практично, углавном проистекло из рада са *Кфором* на Метохији, тачније у Пећкој патријаршији, а дечански или призренски монаси га имају, наравно, свакодневно. Оно је корисно када је реч о улози свештеника у јединици, о чему код нас постоји недоумице. Свештеник је, на пример, незамењив када су у питању цивилно-војни односи, што се према терминологији НАТОа назива *J-9*. Јасно је да ће он много лакше успоставити однос са локалним становништвом, било да је у касарни или у

мисији. Боље ће препознати и његове специфичности и његове потребе, пренети их надлежној команди, али и градити односе са становништвом и свакодневно му помагати. Све то омогућава да јединица делује у здравој околини и испуњава предвиђене задатке.

У Либану, рецимо, талијански и шпански војни свештеници, из мисије *Унифила*, имају изузетну улогу у помагању локалног хришћанског становништва, маронитског и православног, које је у мањини, а чији се број све више смањује. Или, када сам био гост у италијанској Падобранској бригади *Фолгоре*, 2002. године, обилазећи сваки њихов пук, у различитим градовима, први домаћин био ми је увек пуковски свештеник. Треће, на пример једног мог пријатеља, капетана Џорџа Растона Хила, који је православног капелан у 82. ваздушнодесантној дивизији САД, знам колико је он радио и учинио на зближавању и стварању поверења са румунским контингентом, који је, у исто време, био присутан у Афганистану, у мисији *Исаф*.

Када је о Вама реч, незаобилазна тема јесте падобранство. Како се родила идеја да скачете падобраном, одакле потреба или жеља да се бавите тим спортом? Да ли је то својеврсни изазов, ризик, осећање слободе у слободном паду, можда, близина смрти, Бога или посве нешто друго?

– Ја сам, хвала Богу, војни падобранец, што значи да је падобрански скок за мене задатак који треба извршити, а не спорт. Уз сву радост коју скакање доноси, поготово *free fall* и, уз моје огромно поштовање према мајсторима падобранске вештине, од којих су многи проистекли из наше чувене 63. падобранске бригаде или су још увек припадници те јединице, односно данас падобранског батаљона, немам илузију да ћу икада ставити падобран на леђа да бих скочио као спортиста.

Јесте ли служили војни рок? Сећате ли се тога времена, догађаја и људи? Колика су они утицали на Вас, обликовали оно што сте данас?

– Да ми је неко 1984. године, када сам изашао из тадашње Војске, поставио ово, данас тако одомаћено питање, вероватно бих се згрануо. Зграђавам се, усталом, и сада. Служење војске представља незамењиво васпитно оруђе и једно од кључних искустава у животу младог човека, посебно када је реч о градском детету, коме је преко потребан живот, пре свега у колективу, који није сам одабрао, да би се формирао као личност.

Наравно, то искуство није пријатно, нити забавно, не бих сада могао да певам оде о другарству и херојству, како сопственом тако и својих другова. При томе, напомињем, Војску тада нисам служио у Падобранској бригади, већ у јединици у Новом

Месту и Војној гимназији у Љубљани. Ипак, физичке и психичке тегобе се подразумевају, а њихово савладавање остају моја најдража успомена.

Другарство и херојство се пројављују тек када за њих дође време и то, врло често, код људи од којих бисмо то најмање очекивали. Морам да поменем друга из гимназије, данас лекара, који сигурно није био на гласу по својим спортским предиспозицијама. Као лекар, у Војсци Републике Српске, он је на Игману изгубио руку од артиљеријске ватре. Не само да није изгубио присебност, него је тако тешко рањен помогао прво себи, а онда и осталим рањеницима околним. Такве ствари вас постиде и ставе на право место.

Лоше искуство које памтим јесте чињеница да ЈНА тада једноставно није припремала своје војнике за борбена дејства. Чинило се да је све на свету пре на уму командног кадра од идеје да би неки момак пред њима, једног дана, требало да уђе у борбу, а да је њихов задатак, најпре, да га за то припреме како би задатак извршио и сачувао сопствени живот.

Иако Вас је живот одвео на другу страну, где сте се посветили Богу, вери и молитви, и даље сте резервиста 63. бригаде, односно падобранског батаљона. Шта то, заправо, значи? Дружите се, када Вам то обавезе дозволе, са ветеранима и садашњим

ПАД БРАНАЦ

старешинама тог састава српске војске, али и осталим падобранцима света. Како се данас односите према нашим специјалцима, али и традицији те чувене јединице?

– Тај однос је, пре свега, унутрашњи. Подофицир сам и резервни припадник падобранског батаљона, ни мање ни више од тога. И ако сам на нешто у животу поносан, после монашког и свештеничког чина, то је сте црвена падобранска беретка. Знате, живети са падобранцима подразумева да се стално доказујете.

Сећам се да је главни војни рабин, генерал Вајс, нашем тадашњем војном аташеу у Израелу, пуковнику Ђурину, рекао да се од војног духовника захтева да буде и добар духовник и добар војник. Када сам то препричао нашим падобранцима, један од њих ми је рекао – *Е, овде се мораш потврдити и као свештеник, као војник, али и као падобранац!*

Мислим да је то врло важна порука коју треба имати на уму када се буде организовало војно свештенство у нашој војсци. Можда су искуства православних земаља, нарочито Грчке и Русије, нама најближа, али и наша разлика у менталитету је озбиљна. Српски војник много чвршће стоји на земљи када је у питању однос са свештеником.

Поткрепићу одличним примером поменути разлику. Недавно је мој колега, свештеник руске Ваздушнодесантне војске Михаил Васиљев, на скоку имао ванредну ситуацију – оно што се стручно назива *пребачај конолаца*. Наиме, три конолца су прешла преко куполе главног падобрана и поделила је у четири дела. Купола је, при том, остала отворена. Отац Михаил се стегло, ударио у земљу и прошао без већих озледа. После извесног времена, за то што је преживио, лично га је одликовао тадашњи председник Руске Федерације Владимир Путин.

Суштина је у следећем – према устаљеној процедури, у случају *пребачаја конолаца*, обавезно се отвара резервни падобран, што отац Михаил, ко зна због којих разлога, није учинио. Да се нешто слично, којим случајем, мени догодило, добио бих и од инструктора и од команданта батаљона, а вероватно и од команданта Специјалне бригаде не орден већ озбиљну грдњу. И заслужио бих је.

С друге стране, много пута сам се, радећи са припадницима бројних армија света, уверио колико поштују наше падобранце. Може се слободно рећи да је **63.** падобрански батаљон вероватно најбољи *извозни ресурс* Војске Србије. Било би лепо када бисмо поштовали сами себе, макар делимично, колико нас поштују други.

Писали сте о рату, лажима на којима почива, манипулацији поп-културом. Говорећи о трагичним догађајима у Босни, рекли сте – „... тај рат је заиста био најгори од свих могућих ратова, а да при том није однио ни приближан број живота као прошли свјетски. По чему се онда мјери његово зло? Без сумње, по количини лажи унесене у њега. Зашто?“ Каква је била природа, биће сукоба који се водио на нашим просторима?

– Одговорићу малом студијом случаја, која, при том, није моја, него ју је израдио тадашњи шеф Националне безбедносне агенције САД и донедавни шеф ЦИА, Мајкл Хејден. Он је добро познавао ситуацију на босанскохерцеговачком ратишту.

На предавању о етничком чишћењу, које је одржао на универзитету у Питсбургу 2000. године, Хејден је прво указао како су извештавали амерички медији током офанзиве Петог корпуса Армије БиХ из *сигурне зоне* Бихаћа, у јесен 1994. године – они су, наиме, били *више навијачи Петог корпуса него што су извештавали о чињеницама*.

Затим, када се ратна срећа окренула, а Војска Републике Српске стигла до предграђа Бихаћа, исти ти амерички медији, чије се покривање збивања по Хејдену ретко бавило чињеницом *да је Бихаћ служио не само као сигурна зона него и као војно упориште*, дуже од недељу дана су, *без елементарног знања географије*, саопштавали о најнемогућнијим активностима ВРС, која је, наводно, сваких неколико минута била све ближе заузимању града. Треба прочитати како прецизно Хејден наводи и коментарише бесмисленост медијских извештаја, да би све једноставно имплодирало **29.** новембра и Бихаћ потпуно

Између времена и вечности

Протосинђел Јован (Ђулибрк) рођен је 1965. године у Зеници. Студирао је књижевност у Бањалуци, а 1991. дипломирао јужнословенске језике и књижевност на Филозофском факултету у Загребу. Теологију је учио у Београду, а дипломирао је на Духовној академији у Србињу.

Замонашио се у Цетињском манастиру 1993. године. Од тада у Богословији светог Петра Цетињског предаје словенски и српски језик и књижевност. Уредник је у часопису *Светигора* и *Радио-Светигори*, а ангажује се и као уредник за литургијску књижевност у пројекту српске културе на Интернету *Растко*. За рад *Црно сунце и око њега круг* добио је 1991. награду Матице српске.

Током осамдесетих година прошлог века био је укључен у алтернативне уметничке покрете на линији Скопље–Ниш–Загреб–Љубљана.

Један је од оснивача Богословско-филозофског симпозиона у дане светих Кирила и Методија, а свакако најзанимљивији тумач наше националне и глобалне поп-културе.

Осмислио је и водио необичан музички пројекат, чији је епilog својеврсна збирка песама на стихове владике Николаја у рок аранжману – *Песме изнад Истока и Запада*. Магистрира на тему о *Јасеновцу*.

нестао из вести, док је само дан пре *Влада САД* била на ивици интервенције.

Хејденов последњи параграф ћу цитирати у целини – *Тон извештавања био је поштрен и стога што су извештачи били лоцирани не у Бихаћу, него у Сарајеву! Током рата извештачи су показивали спремност да прихвате извештаје босанске Владе, без потврде неког независног извора. Ово је покренуло бизаран логички точак. Након сукоба је један амерички званичник, упитан баш о Бихаћу, објаснио да нису имали слику догађаја из прве руке, па су се ослањали на новинаре и људе из из CNN-а који су били тамо. Наравно, људи из CNN-а нису били тамо, већ у Сарајеву.*

На основу тога јасно се да закључити како је функционисала бизарна фабрика лажи, где долази до необичног обрта – уместо државе која манипулише медијима, сада медији покрећу државу попут сопствене полуге, којом на терену стварају реалност, чију су слику претходно исфабриковали. *Творница фикције*, како је то својевремено говорио Дејан Кршић, постаје *творница стварности*. И по томе је рат на простору бивше Југославије, уз *Пустинску олују* као увод, представљао потпуну новост у историји.

Може ли се, у том смислу, подвући знак једнакости и када говоримо о бомбардовању 1999. године? Тврдили сте да је на Косову престала свака логика ратовања и почело царство неког метафизичког беса. Препознали сте то осећање као силу која лебди над нама, од које цео један народ, само нечијом одлуком, може нестати са лица земље.

– И сами се морамо погледати у огледалу. Ових дана обележавамо десетогодишњицу бомбардовања НАТОа. Наши падобранци ветерани имали су истакнуто место у емисији Радио телевизије Србије, посвећеној тој десетогодишњици. Безброј пута се у Србији поновила синтагма *Милосрдни анђеоло*, а она, заправо, не постоји. За њу нема потврде ни у изворима НАТОа, јер се акција звала *Савезничка сила*, а њена америчка компонента *Племенити наковањ*. *Милосрдни анђеоло* јесте измишљотина наше пропаганде. Е сада, ако други лажу о нама, што може бити и схватљиво, ваља нам се запитати зашто лажемо сами себе?

Чини се да су жртве заједнички иментелни српске историје. Присетимо се и Јасеновца... Како их отргнути од заборавља? Није ли управо он највећи грех и усуд нашег народа? Настојећи да живимо даље, како, после свега, да научимо да праштамо?

– Прво, ми смо народ који је накалепљен на библијско стабло памћења, које има дубоке корене. Не би ваљало да наше

садашње стање и проблеме олако пресликавамо на српску историју, која, врло често, у свету служи за пример историјског памћења, поготово кад се говори о епској поезији и њеној улози у обликовању и предавању историјске самосвести.

Друго, проблем *заборавља* жртава проистиче и из експеримента о начину памћења, који је извела СФРЈ, почевши од шездесетих година. У југословенској меморијалној уметности долази до успона апстрактне уметности, где је веза споменика, а често и пратећих садржаја којима се догађаји обележавају крајње нејасна, при чему су највећа жртва била имена страдалих. Њихово прикупљање, бележење и памћење било је скоро *табу-тема*.

Ту је и трећи проблем – питање *преживелих*. Они су гарант истине, још мало времена док су са нама. Очит доказ тога јесу они који су преживели *Јасеновац*. Шта ће се догодити истини када њих не буде? Узмите пример и злочина у Глини – тек што је умро Љубан Једнак, једини преживели у том покољу, одмах се појавио *научни рад* који доказује како злочина у Глини, заправо, није ни било!

Да се вратимо падобранцима... Уђете ли у Спомен-собу 63. падобранске бригаде, наћи ћете имена свих припадника јединице који су положили живот у борбама или на скоковима. То јесте једини и ваљан начин и када су у питању жртве Другог светског рата, конкретно *Јасеновца*. Не дозволимо да нас хипнотише временска удаљеност, јер ако не почнемо данас, сутра ће дистанца бити још већа. Србија има институцију која се бави тим послом, Музеј жртава геноцида, а њега треба само ојачати и припомаћи.

Када говоримо о библијском начину памћења, чињеница јесте да све што не прође кроз њега, што се на одређени начин не сакрализује, осуђено је на постеле-

но ишчезавање. О томе се, тренутно, много расправља у Израелу, када су у питању жртве *Холокауста*. Тек када схватимо да је већина жртва *Јасеновца* страдала само због вере православне и српскога имена, када их будемо памтили на онај начин на који су они сами, обичан српски народ, памтили своје, понекад, ништа мање мученичке претке, моћи ћемо памтити све жртве онако како би то и оне саме желеле – молитвом и литургијом.

У српском народу позната је фраза да се Бога и војника обично сетимо када наиђу невоље... Може ли се говорити о сличности између ратника, војника и монаха, свештеника?

– Основна сличност јесте у посвећености и жртви. И ратник и војник, и монах и свештеник требало би да, ако су истински оно што јесу, живе за друге и буду спремни на жртву. Нажалост, као народу нам је дато да се та спремност увек изнова проверава у свакој генерацији. ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимио Горан САВИЋ

ПАДОБРАНАЦ

63. ПАДОБРАНСКИ БАТАЉОН

Школа српских падобранаца

Јединица живи и ради на нишком војном аеродрому. Годинама уназад постиже запажене резултате у падобранској обуци. Може се похвалити и квалитетним инструкторским кадром. Има добру инфраструктуру за увежбавање и располаже значајним ресурсима, што обезбеђује да у наредном времену постане регионални падобрански центар.

У току организационих промена Војске Србије, средином септембра 2006. године, од 63. падобранске и 72. специјалне бригаде, али и појединих састава 82. поморског центра из Кумбора, формирана је Специјална бригада Копнене војске. Јединицом командује бригадни генерал Илија Тодоров, некада најодговорнији старешина 63. падобранске бригаде. У саставу Специјалне бригаде су 63. падобрански, 72. извиђачко-диверзантски, противтерористички и командни батаљон, те логистичка чета. Падобрански батаљон наследио је и задатке и традицију 63. падобранске бригаде.

Вође тимова

– У квантитативном облику Батаљон јесте мањи у односу на некадашњу Падобранску бригаду, али у квалитативном смислу нова организација донела је значајне помаке. Јединица је потпуно професионализована, односно у свом саставу има само официре, подофицире, професионалне војнике и цивилна лица за поједине специфичне дужности. Приликом формирања састава, сви припадници 63. падобранске бригаде добили су одговарајућа формацијска места. Од формирања јединице, у њу се нису упућивали

војници на службу војног рока – каже командант потпуковник Ненад Булатовић.

Рад са професионалним кадром има предности, мада су војници на служењу војног рока представљали својеврсну базу за попуну јединице професионалним војницима и обезбеђивање резервног састава, што се у ранијем времену, поготово у ратним годинама, показало као добро решење.

Падобрански батаљон данас чини професионалан, мотивисан и млад кадар. Знатан број његових старешина и професионалних војника има искуства у падобранским и специјалним дејствима. Посебну пажњу на-

Опремање

Падобрански батаљон добио је недавно савремена борбена и техничка средства, попут нових падобрана и моторних возила. У наредном времену јединица ће се опремити већим бројем падобрана, савременим наоружањем, оптоелектронским средствима и средствима везе новијих генерација, верачком опремом и одговарајућом падобранском заштитном опремом.

Селекција

Падобрански батаљон попуњава се старешинама осталих јединица Војске, на добровољном принципу. После пријема у тај састав, на основу конкурса, официри и подофицири похађају тромесечну селективну обуку, у оквиру које изводе и падобранску обуку. Тек ако задовоље прописане критеријуме постају припадници 63. падобранског батаљона.

Професионални војници бирају се на основу конкурса, уколико задовоље прописане медицинске критеријуме и по доласку у јединицу заврше тромесечну обуку – пробни рад. После пробног рада, на основу резултата на падобранској и осталим обукима, надлежни одлучују да ли ће кандидати остати у јединици. На последњем конкурс за 63. падобрански батаљон пријавило се око 70 младића и десетак девојака, а дефинисане услове испунило је 30 одсто кандидата.

длежни придају избору кандидата за командирске дужности, јер су они, у стварним ситуацијама, вође борбених тимова, одговорне за успех задатака.

Обука припадника 63. батаљона јесте најважнији задатак јединице. Према речима референта за падобранску обуку капетана Горана Стојкова, падобранци су у протеклом периоду извели 360 гађања и тактичких вежи са бојним гађањима, 25 тактичких вежи и 3.584 падобранска скока. Скокови су организовани у Нишу, Батајници, Панчеву, Ечки, Зрењанину, Облачинском језеру и на полигону „Међа“.

Уз обуку на полигонима у касарни, старешине Батаљона проводе годишње минимум два месеца на терену. Прошле године, на пример, на покретном логоровању Специјалне бригаде, увежбавања падобранца започела су падобранским скоком на Облачинском језеру. Потом су препешачили 130 километара до „Пасуљанских ливада“, ре-

ализујући, успут, различите теме у области тактичке обуке и специјалних дејстава. Логоровање је завршено бојним гађањем на полигону.

Заједничка обука

У оквиру падобранске обуке, припадници 63. батаљона у Нишу изводе основну и вишу падобранску обуку, а похађају и курсеве за млађе инструкторе и инструкторе. На основној обуци падобранци овладавају знањима и вештинама потребним код сложенијих скокова, а на вишој се оспособљавају за скокове различитим врстама падобрана и за скакања на слободна дејства.

На курсевима за падобранске инструкторе искуснији падобранци оспособљавају се за извођење падобранске обуке, скокове свим врстама падобрана и организацију скакања. Физичка и ватрена обука, верање, преживљавање у природи, обука на реци, скијање, зимска алпинистика и тактичка обука за специјалних дејстава, само су део садржаја којима падобранци 63. батаљона морају овладати.

Падобрански батаљон сарађује са специјалним јединицама Грчке, Италије и Националне гарде Охаја. Двадесетак официра и подофицира завршило је различите курсеве и инструктаже у иностранству, попут курса за ратовање у зимским условима у Норвешкој, курса за усавршавање припадника Специјалних јединица САД, затим, обуку за управљање беспилотним летелицама у Израелу и курса трагања и спасавања у планинским условима у Швајцарској.

Недавно су два официра и шест подофицира Падобранског батаљона боравила у кампу за обуку у зимским условима спе-

цијалних јединица Републике Италије, у Пасаделтаналу, где су увежавали алпско скијање и тактичку обуку за ратовање у зимским условима.

У наредном периоду тежишни задаци Падобранског батаљона биће обука припадника, унапређење међународне војне сарадње, затим, организација падобранског вишебоја и модернизација полигона.

Служба трагања и спасавања

У саставу 63. падобранског батаљона је и падобранска чета службе трагања и спасавања, једина професионална јединица у Републици Србији за борбено трагање и спасавање.

– Јединица дејствује у позadini непријатеља како би спасавала евентуално оборене пилоте и заробљенике, али и изводила борбена дејства у урбаној средини. Обука припадника чете је сложена, а карактеришу је велика психофизичка напрезања – истиче командир мајор Срђан Величковић. Јединица се користи и за помоћ цивилним структурама у случајевима елементарних непогода и катастрофа. Ниво оспособљености старешине чете, у извлачењу људи из рушевина, пожара, демонстрирали су на недавној вежби „Пролеће 2009“ у Новопазарској бањи.

Према речима водника Ивана Митића, падобранац у чети службе трагања и спасавања мора да зна санитетску обуку и алпинизам боље од осталих падобранца, те да буде врхунски психофизички припремљен. Наравно, нису запостављене ни остале падобранске вештине. Водник Митић, на пример, важи за znalца верања и „паук“ технике. Професионални војник Миладин Гојковић, снајпериста, постиже врхунске резултате на гађањима. Највише користи снајперску пушку САКО 308 *винчестер*, али квалитете потврђује и на падобранском вишебоју, цудоу и оријентирингу.

– Бити падобранац није само посао, већ својеврстан животни стил – тврди водник Митић. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Радован ПОПОВИЋ

УДРУЖЕЊЕ ВЕТЕРАНА 63. ПАДОБРАНСКЕ БРИГАДЕ

Додир искуства

Удружење падобранских ветерана формирано је како би се од заборава отргла имена, обележја, сећања на саборце, традиција, али и нераскидиво другарство припадника некадашње 63. падобранске бригаде. Спортским и друштвеним активностима чланови Удружења пружају подстицај младима, негујући истинске људске вредности.

Тренутку када је 63. падобранска бригада трансформисана и престала да постоји под тим именом, јавила се потреба да се од заборава сачувају људи и догађаји који су јединицу поставили на једно од најзначајнијих места у новијој српској историји и увели је у легенду.

Удружење падобранских ветерана формирано је како би се од заборава отргла имена, обележја, сећања на саборце, традиција, али и нераскидиво другарство припадника некадашње 63. падобранске бригаде. Спортским и друштвеним активностима чланови Удружења пружају подстицај младима, негујући истинске људске вредности.

Основано је крајем 2007. године са седиштем у Нишу, али јединствено делује на територији Републике Србије. Подружнице Удружења активности обављају у регионалним центрима – Нишу, Београду и Чачку. Удружење су основали ветерани, људи који су несребично и активно учествовали у одбрани српског народа на простору бивше СФРЈ и током бомбардовања 1999. године.

Животни стил

Окупља више од хиљаду бивших припадника 63. падобранске бригаде и лица која су учествовала у ратним дејствима као резервисти. Почасно место у Удружењу имају чланови породица погинулих припадника јединице. Треба подсетити да је око десет хиљада људи било у саставу 63. падобранске бригаде.

Идеја о оснивању удружења падобранца постојала је десетак година. У том времену падобрански ветерани активно су се ангажовали на промовисању тог спорта. Технички услови за оснивање Удружења стекли су се средином 2007. године, када су и започете активности на организованијем окупљању чланства, сарадњи подружница, државних институција и локалне самоуправе. Следила су учешћа на падобранском вишебоју, сарадња са сродним удружењима из иностранства, организовање викенд-кампова за обуку деце и омладине за живот у природи и хуманитарном раду.

– Удружење ветерана 63. циљеве остварује бројним хуманитарним акцијама, про-

моцијом здравог начина размишљања и негованом истинских људских вредности. У данашње време, поменуте вредности потиснуте су различитим утицајима. Због тога ће чланови Удружења, сарађујући са сродним патриотским организацијама и Српском православном црквом, настојати да такав тренд умање и млађе генерације правилно усмере – каже председник Скупштине Удружења ветерана Саша Гаџић.

У протеклих неколико година, чланови и симпатизери Удружења били су организатори и учесници више хуманитарних и промотивних акција у земљи и иностранству. У једној од хуманитарних акција прикупљено је више од тридесет хиљада евра помоћи за

Препознатљиво име

Биографски подаци чланова Удружења ветерана својеврсне су приче. Председник Скупштине Саша Гаџић је, на пример, био војник, резервиста и војник по уговору у падобранској бригади, а потом се 1999. године нашао и у строју легендарних бораца на Кошарама. Сличан пут прошао је и Драган Мосић из Ниша, који је као старији водник доживео повреду при скоку и потом добио инвалидску пензију.

Чланови Удружења окупиле се као и прошле године у Овчар бањи, где постоје добри услови за камповање, терени за верање, трим стаза, ауто-камп и једанаест

манастира. Екипа ветерана учествоваће и на 12. падобранском вишебоју. Специјална бригада, односно њен 63. падобрански батаљон, подржава и помаже активности Удружења.

Ветеране и садашње професионалце спаја љубав према 63. падобранској бригади. Зато су ветерани и покренули иницијативу да Сарајевска улица, која води према нишком војном аеродрому, добије назив Улица 63. падобранске бригаде. Очекује се да градска комисија изгласати тај предлог. Тако ће падобранци добити улицу, препознатљивог имена, које асоцира на професионализам, патриотизам и другарство.

лечење припадника 63. падобранске бригаде старијег водника Горана Тодоровића, који је преживео прелом кичме приликом падобранског скока. Горан је у више наврата, захваљујући прикупљеним средствима, био на лечењу и неопходним терапијама на еминентним клиникама у Шведској и Русији. Често се организују и масовне акције добровољног давања крви, помоћи старијим особама и деци ометеној у развоју.

Удружење је осмислило и викенд-кампове за младе, на којима се учесницима приказује обука полазника у падобранству, верању и летњој алпинистици, те исхрани у природи и савладавању водених препрека. Планирано је да се у наредном периоду повећа број кампова – данас их има три, а планирано је 15 кампова годишње.

Камповима руководе оспособљени чланови Удружења, који имају и највише искустава у тим областима. Организација кампова доприноси развоју здравог стила живота и позитивног размишљања деце и омладине, а дугорочно умањује лоше утицаје живота у граду на млађу популацију. Истовремено, рад у групама повезује младе и утиче на њихов психофизички развој у доба адолесценције.

Удружење ветерана 63. учествовало је у име Републике Србије на међународној манифестацији ветерана из целог света „Скок слободе“ у Израелу. Том приликом падобрански скок извео је отац Јован Ђулибрк. Припадници Удружења сарађују са грчким и италијанским удружењима ветерана падобранца. Средином прошле године, у сарадњи са Кфором и Српском православном црквом, организовали су обилазак свештенства и монаштва на Косову и Метохији, како би на лицу места сагледали проблеме са којима се манастирска сестринства и братства свакодневно суочавају у Високим Дечанима и Пећкој патријаршији.

Огранак Удружења ветерана 63. и Падобрански школски центар „Бањалука“ у

Републици Српској организују обуку и падобранске скокове за младе полазнике. Наставник падобранства и члан Удружења Немања Гороња поставио је, поводом шездесет година падобранства у БиХ, нови рекорд – извео је шездесет падобранских скокова у једном дану.

У духу падобранства

Међу поменутиим програмима, Удружење организује обуку и у сналажењу у природи за децу од десет до 15 година, односно боравак у природи, оријентацију, израду и постављање заклона и шатора, паљење ватре, прикупљање и припрему хране из природе и савладавање водених препрека. Такође, планира да изводи и планинарску обуку, обуку у верању за младе од 15 до 25 година, почетни и напредни курс планинарења и верања. На сличан начин намерава да осмисли обуку у параглајдингу и падобранству.

– Програме бисмо реализовали по моделу викенд-кампова, на којима би учесници, после увежбавања са инструкторима, добијали сертификате, што би им омогућило да похађају и напредније курсеве и програме. Организоваћемо и обиласке културно-историјских споменика, цркава и манастира. Желимо да стипендирамо и наградимо најуспешнију децу ветерана, јер међу њима има првока Србије у математици, информатици, борилачким вештинама – истиче Гаџић.

Удружење ветерана 63. финансира се из чланарине и помоћу донација, што је недовољно за реализацију озбиљнијих програма. Удружењу не мањка стручног кадра, идеја и искуства, али му недостају одговарајућа финансијска средства, првенствено за набавку савремене опреме. Чланови Удружења посебно желе да младима приближе падобрански дух, који је у 63. падобранској бригади подразумевао слогу, јединство, другарство и узајамно помагање. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Интернет страница и форум

Активности Удружења ветерана 63. могу се, последњих осам година, пратити и на Интернет страници www.63padobranska.org. На њој се налази и форум, који има више од три хиљаде посета дневно. Посетиоци покрећу различите теме које се односе на војску, специјалне јединице у свету и 63. падобрански батаљон. Сајт и презентацију одржава тим од десет уредника, компетентних стручњака из различитих области. На њему се могу наћи фотографије, новински текстови, видео белешке, вести о раду Удружења и прикази различитих стручних публикација о падобранству.

Детаљи са сусрета ветерана

Како постати члан Удружења

За чланство у Удружењу треба попунити приступницу (налази се на Интернет страници www.63padobranska.org) и послати је на адресу – Удружење ветерана 63, Калач брдо 15а, 18.000 Ниш. Уз то, потребно је приложити и фотокопију падобранске или војне књижице и две фотографије. Детаљније информације налазе се на сајту Удружења. Кандидати који нису били падобранци не могу да буду чланови Удружења, али могу учествовати у његовим активностима. Удружење није национално и државно омеђено.

ПАД БРАНАЦ

СПЕЦИЈАЛНИ ДЕСАНТ (2)

Да би се прикупили обавештајни подаци о јачини непријатељских снага на месту

Фотографија успеха

десантирања, користе се извиђачки састави јединице која изводи специјални десант, убачени у распоред непријатеља специјалним десантом ВИВО или ВИНО техникама скока. Подаци до којих дођу сматрају се најрелевантнијим. Тек тада се може очекивати да главне снаге десанта буду ефикасне.

З

а планирање специјалног десанта потребни су прецизни подаци о непријатељу у рејону спуштања десанта, али и о јачини његових снага у окружењу које могу интервенисати, а често могу бити јаче од оних које десант изводе. Објекат на који се десант припрема такође је неопходно обавештајно обрадити, како би се прикупило што више информација значајних за десантирање и успех акције, али и спречиле евентуалне нежељене последице по специјалце.

Ударци у празно

Најбољи пример који сведочи о важности података о непријатељу, његовим снагама и простору на који се десантира јесте неуспех HD јединица САД за време Вијетнамског рата, у операцији ослобађања заробљеника из логора у Сон Тају. И поред апсолутне превласти у ваздушном простору и непрекидног извиђања простора логора, радио извиђања територије, америчке јединице нису биле успешне јер су Северновијетнамци преместили логор, што америчка обавештајна служба није открила.

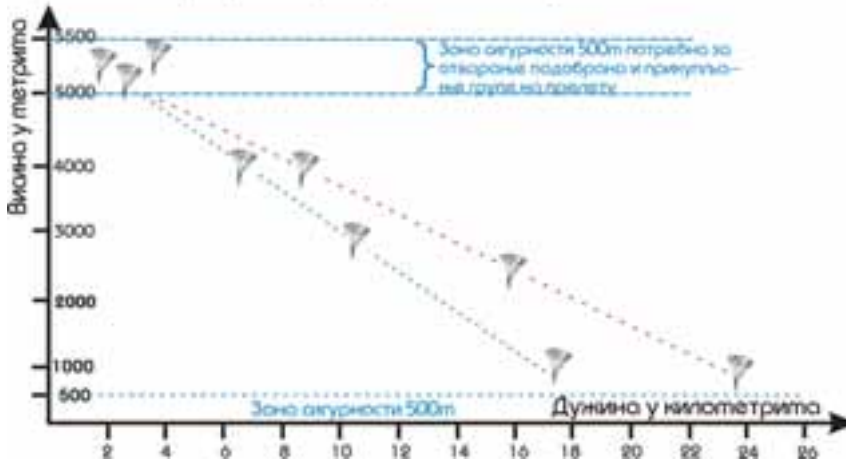
Примена скока ВИВО

Техника ВИВО примењује се за убацивање специјалца у непријатељски распоред у следећим ситуацијама:

- када скокови са малих висина нису практични због непријатељске ватре са земље,
- ако постоји потреба за прецизним приземљењем на малу просторију, уколико је неопходно моментално окупљање јединице за извођење задатка,
- када се авион не може користити за класичне ваздушне десанте,
- ако класични десант није безбедан или је терен планински,
- уколико се убацивање одвија авионима или формацијама које лете на великим висинама,
- када навигациона опрема не може да осигура захтевану прецизност скока са малих висина,
- ако постоји потреба за низ истовремених приземљења на неколико тачака,
- када је такав вид убацивања одлучујући за успех задатка.

Графични приказ прелета падобраном

Наиме, HD је погодио време и место, али је то био ударац у празно, јер у том логору, сем 23 стражара, није било заробљеника. На руку Северновјетнамцима ишло је и време – падале су монсунске кише, што је онемогућавало авио-извиђање.

Следећи пример је из времена израелско-египатског рата. Брижљивим планирањем и прецизном акцијом, применом специјалног десанта, израелски командоси напали су 1969. године препадом радарску станицу. Користили су ВИНО технику скока, из цивилног авиона. Крајњи резултат акције било је пребацивање радара на територију Израела. Јачина и распоред непријатеља приликом извршења тог задатка били су познати, тако да је постигнут потпуни ефекат изненађења.

Да би се прикупили обавештајни подаци о јачини непријатељских снага на месту десантирања, користе се извиђачки састави јединице која изводи специјални десант, убачени у распоред непријатеља специјалним десантом ВИВО или ВИНО техникама скока.

У таквим ситуацијама извиђачи непосредно извиђају десантну просторију, помажу да се одреди тачно време десантирања главнине снага на основу података о кретању и навикама непријатеља. Тиме се обезбеђује и њихово ваљано маскирање. У задато време и на одређеном месту, они прихватају и организују пристигле падобранце после специјалног десанта,

Заштита тајности

Заштита тајности, квалитетне и потпуне припреме за извођење специјалног десанта, најзначајније су за успех акције. Да би се обезбедила заштита тајности треба изабрати добро оспособљене и поверљиве специјалце. И о детаљима акције не треба да зна ширу круг припадника јединице. Потребно је благовремено и редовно пратити активности осталих војних састава, на различитим правцима и времену, али и безбед-

носно припремити и обрадити окружење у којој се налази јединица која се изводи десант. Акција се припрема у условима који су приближни стварним – место, време, поступци сваке десантне групе посебно од одвоја, приземљења, па све до дејства по предвиђеном објекту.

Да би се све активности у потпуности увежбале, уиграло деловање сваког специјалца и учесника акције, како би били сигурни у себе и успех постављеног задатка, команде које планирају специјални десант треба да воде рачуна о трајању припрема – планирање, припрема и реализација таквих задатака траје од месец до месец и по.

Прелет падобранаца

Специјални десанти захтевају брзину и тајност убацивања специјалца у зоне где се изводе борбена дејства широм бојишта. Техника ВИВО, односно прелет, омогућује да се јединица или група убаци на одговарајуће место или простор, за разлику од случајева када се изводи класични ваздушни десант.

Применом ВИВО технике скока – прелета, који се изводи на висинама које се разликују од конвенционалних падобранских десанта – обезбеђује се скок до објекта где се извршава задатак или у њихову непосредну близину. Обично се изводе ноћу или у сумрак, како би се смањиле шансе непријатеља да их уочи осматрањем са земље. Падобрани су такви да их чланови десантне групе могу отворити на предвиђеној висини. После тога специјалци формирају групу и приземљују се у близини објекта по којима ће дејствовати и месту где извршавају задатак.

Техника ВИВО омогућава групи да отвори падобране на унапред предвиђеној висини и да се безбедно приземљи, као тактика јединица спремна да изврши задатак. Скокови на слободно дејство, помоћу падобрана крило, могу обезбедити веома прецизно приземљење. Такав скок не изводи се само када су временски услови неповољни.

Фазе скока ВИВО

На комаду *искачи*, вођа групе напушта авион, а остали падобранци искачу у времену од 0,8 до секунде, користећи исти начин одвоја као и вођа. Падобранци морају поштовати задату задршку у отварању падобрана, како би касније лакше формирали тимове у ваздуху. Уколико падобран откаже отвара се резервни, јер се на тај начин смањује губитак висине у односу на групу и обезбеђује долазак на задато место приземљења.

После отварања падобрана, вођа проверава да ли су чланови тима на окупу и сигнализује да заузму унапред одређена места у формацији. Уколико је неко од чланова тима на мањој висини од осталих, вођа се, уколико на тај начин не угрожава прилазак десантној просторији, спушта испод најнижег падобранца и формира групу.

Лет падобраном најлакше се контролише и одржава формацијама *клин* или *змија*. Током лета, вођа води рачуна о навигацији и доводи тим изнад места приземљења. У то време остали одржавају позиције унутар формације према висини и брзини лета падобраном. Уколико је видљивост ограничена сваки члан тима падобран држи на 50 одсто кочења и придржава се задатог курса по компасу, све док не успостави визуелни контакт са групом.

Вођа групе прати приземљење падобранца, који посебно воде рачуна о свом месту у формацији по висини и удаљености од осталих, како би избегли евентуалне проблеме при приземљењу, попут истовременог финалног залаза са другим падобранцем или гашење куполе падобрана услед ротора падобрана падобранца испред.

Поменути врста скока захтева добро оспособљене падобранце и тимове – добру концентрацију у раду под отвореном куполом од одвоја до приземљења.

Поменути техника скока обезбеђује јединствено убацивање у позадину непријатеља захваљујући летним карактеристикама падобрана – финесе – за убацивање.

Тачка искакања падобранаца није повезана, односно није у непосредној близини објекта дејства, већ на удаљености од 15 до 25 километара, што зависи од брзине ветра по висини и финесе падобрана који се употребљава – обично је финеса падобрана 3.

Приликом извођења такве врсте скока разликују се четири фазе – одвој од авиона, задршка у отварању падобрана и формирање групе, затим, лет у формацији, групи, те прилазак месту приземљења и приземљење. ■

Слободан ЈОВАНОВИЋ

Повреде на спортском терену готово су исте, у 95 одсто случајева, као и повреде ван спорта. Ипак, у појединим спортовима и спортским дисциплинама обичне повреде се врло често дешавају, па тако постају његове препознатљиве карактеристике, попут рвачког уха, копљашког лакта, боксерског носа или смучарског колена, падобранске или параглајдерске кичме.

Падобранац повреду може задобити и без контакта са другим такмичарем, скакачем. Који су најчешћи узроци повређивања у ваздухопловним спортовима и како их избећи?

Одмеравање ризика

Повреде у спорту дешавају се и током вежбања и у време такмичења. Када је о падобранству реч, повреде су саставни део ризика, на који се унапред рачуна, али се добром припремом, увежбавањем и пажњом могу спречити. Зато је на свакој падобранској вежби и манифестацији неизбежно присуство лекара или медицинских екипа.

Сваки падобранац, спортиста одређеног ваздухопловног спорта, који је члан падобранског клуба, мора се у одговарајућем времену, пре почетка обуке, приликом продужења важности дозволе падобранца, подвргнути обавезним лекарским прегледима. На основу медицинских налаза одобрава му се даље бављење падобранским активностима.

Грешке почетника

Летачки спортови, параглајдинг и падобранство, спадају у групу бесконтактних спортова, односно оних које не карактерише међусобни, директни контакт такми-

чара. Падобранац повреду може задобити, дакле, и без контакта са другим такмичарем, скакачем.

Повреде се могу разврстати у четири групе – повреде настале због почетништва, лоше или неисправне опреме, затим због замора и слабе кондиције, те када обуку изводе неквалитетни наставници, тренери, инструктори и судије.

Најчешће се повређују почетници јер се излажу опасностима које не познају довољно добро, па их не умеју избећи и превазићи. Лако пада, греши, промашује и излаже се бројним непознатим ситуацијама. Не влада ни опремом коју користи и није сигуран како се правилно употребљава и одржава. Такође, не уме да сагледа опасности терена на који скаче.

Свака промена приликом извођења скока, која се разликује од задатка који је добио, доводи га у недоумицу, тако да не реагује онако како је учио, већ рефлексно. Зато се почетници често повређују на првим падобранским скоковима, јер немају

изграђене рефлексе и аутоматизоване покрете везане за падобранску вештину.

Инструктори или наставници треба стално и редовно да контролишу почетнике у падобранском спорту, саветују и упозоравају, како би се благовремено заштитили и спречили повређивање. Почетници се морају снабдети одговарајућом опремом, а инструктори их оспособити да је правилно користе, одржавају и чувају. Слично је и са овладавањем техникама скакања – почетник треба да савлада најпре правилну школску технику скакања падобраном, а потом и такмичарску, да научи све о опасностима које му том приликом прете и како да их отклони.

Неисправна опрема

У било ком ваздухопловном спорту сваки део опреме који се користи треба да, на одређен начин, заштити спортисту, онога који вежба, од повређивања. Потпуна и прописана опрема, израђена од квалитетних материјала, веома је важна. Опредм треба одржавати, а када се оштети одмах је поправити или заменити.

Често се за обуку младих падобранаца користи опрема неодговарајућег и лошег квалитета. Обично не испуњава стандарде предвиђене за падобранску опрему у земљама Европске уније или су јој ресурси и век употребе на истеку.

Због мањка новца, поједини делови опреме се не користе – дубока обућа, одговарајућа одећа, заштитне кациге, инструменти неопходни за скакање, мод-

ерни сигурносни аутомати – па се нарушава ниво заштите падобранца. Важно је да опрема коју ваздухопловни спортисти користе буде у складу са прописима у том спорту и атестирана.

Када се говори о повредама падобранаца, не треба занемарити ни изглед терена на који се скаче, вежба или такмичи, односно зону, јер од тога зависи избор падобрана и врста скока. Временски услови такође утичу на тип падобрана који се користи и врсту скока, као и доба дана, те одступања од прописаних метеоролошких минимума за падобранску активност.

Замор и слаба кондиција често су узрок бројних повреда падобранаца. Због замора постаје спор, тром и не реагује одговарајуће у појединим ситуацијама. И уморан падобранец, физички неспреман, није у стању да се брзо, вешто и лако креће, размишља, превазиђе или избегне ризичне ситуације, на које током вежбања, скакања и такмичења наилази. Наставници и инструктори, али и судије и лекари, одговорни су да се на такмичењима и увежбавањима не дозволи скакање недовољно добро припремљеном падобранцу, уморном и болесном.

Спортска такмичења у ваздухопловним спортовима изводе се према прецизно дефинисаним правилима. Све што је опасно забрањено је такмичарима. Уколико се падобранци придржавају правила и избегавају забрањене радње избећи ће многе ризичне и опасне ситуације, а на тај начин и могуће повреде.

Приземљење и упозорење

Последњих година, падобранство у нашој земљи је у развоју. Организују се такмичења, обука у различитим клубовима, а многи завршавају курсеве за тандем инструкторе и напредне технике скакања. Међутим, већина нових инструктора су падобранци који имају мали број скокова и кратак стаж у падобранству. Стога падобранцима почетницима, због неискуства, не указују благовремено на ризичне поступке и ситуације.

На скакању се, често у жељи за доказивањем властитих могућности или из незнања, виђају падобранци који се приземљују брзим куполама без ваљане контроле, изводе неодговарајуће и непрописне елементе у ваздуху. Све то може довести до погибље или тешког инвалидитета. Потребно је увести стручне комисије које ће таквим спортистима додељивати жуте и црвене картоне, јер угрожавају сопствену и општу безбедност приликом скакања. Број таквих упозорења могао би појединце дисквалификовати са такмичења и тренажних скакања током сезоне.

Искуства показују да је број повреда далеко мањи на такмичењима када се максимално поштују правила.

Наставници, инструктори и тренери треба да васпитавају спортисте у духу спортске етике и одговарајућем односу према дисциплини којом се баве, судијама и колегама, те противницима на такмичењима и манифестацијама. Добри тренери не уносе ризичне елементе у тренинг и такмичење, посебно тамо где нису неопходни.

Најчешће повреде наших падобранаца јесу блажа уганућа зглобова, лакше дисторзије, модрице, ране или раздоротине. Врло је мало тешких повреда попут прелома костију ногу, руку или кичменог стуба.

Код нас се, за сада, не води статистика о повредама у падобранству, нити се анализирају узроци појединих нежељених догађаја, посебно оних са трагичним исходом. Нарочито одсуствују сазнања о повређивању приликом самосталних и рекреативних скакања наших падобранаца, најпре у иностранству. Знања о повредама и повређивању резултат су само појединачних искустава. ■

Мирољуб ЈАНИЋИЈЕВИЋ

Ноћни скок

НА БОРБЕНИМ СКОКОВИМА У АВГАНИСТАНУ И ИРАКУ

Група од седам америчких стручњака анализира је четири борбена скока ренџера, а резултате истраживања – Статистика повреда, губитака и хируршких захвата код Армијских ренџера у ваздушнодесантним операцијама у Авганистану и Ираку – објавила 2004. године у 75. броју часописа *Авијатичка, космичка и енвайронментална медицина*

меричко ангажовање у Авганистану и Ираку, *Rat против терора*, довело је до ренесансе падобранског десанта као тактичког средства убацивања трупа. До септембра 2006. оружане снаге САД извеле су седам борбених скокова, снагама величине од чете до бригаде. Поред познатог скока у Ирак, целокупне 173. самосталне падобранске бригаде, 23. марта 2003, 75. ренџерски пук извео је шест борбених скокова.

Вредновање доскора преовлађујућег става да је масовни падобрански десант преживело средство у модерном ратовању тек предстоји. Војномедицински стручњаци, додуше, већ су извукли закључке на основу изведених борбених скокова.

Циљ истраживања био је да се утврди однос између претпостављених губитака одређених помоћу специјалистичког програма MCOAT, који користи Делијев метод за прогнозирање губитака, развијен на основу 162 копнене битке из Другог светског рата и 53 из периода 1967–1973, а предвиђа губитке у дневним ваздушнодесантним операцијама од 1%, а 2% у ноћним и реалне губитке на терену, те да се тако добијени резултати употребе у усавршавању падобранске опреме и припреме будућих падобранских акција.

Падобранска повреда у поменутој студији дефинисана је као било какво физичко оштећење људског тела настало као директна последица скока падобраном, од тренутка одвајања од авиона до приземљења и ослобађања из система, а које је морало да буде третирано од санитетског особља, а

Повреде америчких ренџера

падобрански губитак као било какав губитак где је падобранац онемогућен да настави задатак, настао као последица повреде при скоку, која је захтевала лекарску помоћ и праводобну медицинску интервенцију да би се спречило погоршање повреде и деградација личне борбене способности и борбене моћи јединице.

Ренџерски пук јесте највећи борбени елемент у снагама за специјалне операције САД. Намењени су му различити задаци, међу њима врло често пешадијска подршка различитим специјалним тимовима (сличну улогу у британској војсци добио је недавно 1. падобрански батаљон у оквиру Команде специјалних јединица, а у италијанској 4. пук

Повреде ренџера у Рату против тероризма

	1. акција	2. акција	3. акција	4. акција
Место	Авганистан	Авганистан	Ирак	Ирак
Време	октобар 2001.	новембар 2001.	март 2003.	март 2003.
Доба дана и видљивост	ноћ, 5%	ноћ, 5%	ноћ, 47%	ноћ, 5%
Надморска висина	3.300 стопа	3.300 стопа	500 стопа	500 стопа
Брзина ветра на приземљењу	0,5 м/с	2,5 м/с	4 м/с	2,5 м/с
Температура у степенима	15,5	10	13,3	4,4
Целзијус				
Ваздухоплов	C-130	C-130	C-130	C-17
Излаз на	двоје бочна врата	двоје бочна врата	двоје бочна врата и ролна врата	двоје бочна врата
Висина скока	800 стопа	800 стопа	800 стопа	800 стопа
Десантна просторија	травната тлста	травната тлста	травната тлста	бетонска тлста

Препоруке

Објављено истраживање о повредама америчких ренџера убрзало је развој десантног падобрана T-11, којим ће се опремити оружане снаге САД. Нови падобран испуњава препоруке о слабијем динамичком удару и споријем пропадању. Другу препоруку аутора студије, која се односи на смањење опреме падобранца (носити само неопходно за извршење непосредног задатка), вероватно ће испунити будући пешадијски борбени систем који се развија.

Необично је да тежина падобранца, ветар и тип десантне просторије до сада нису били укључени у процену губитака при падобранском десанту и да аутори позивају да се то учини. Обученост сваког војника да пружи прву помоћ, уз интегрисану санитетску реакцију, која подразумева сарадњу са оперативним и логистичким делом јединице, посебно доприносие правременом збрињавању повређених, а тако и борбеној спремности и употреби десантиране јединице.

алпина падобранаца). Као елитна, лака пешадијска јединица, ренцери борбене скокове изводе углавном на принудно дејство (део пуковске извиђачке јединице скочио је и на слободно у јулу 2004. године у југоисточном Афганистану), користећи неуправљиви падобран Т-10С те IRPS (усавршени резервни падобрански систем).

Предмет истраживања била су четири борбена скока изведена управо тим типом падобрана, под одређеним условима.

У четири скока учествовала су 634 ренцера – 555 били су регуларни армијски падобранци, од којих већина није имала више од двадесет скокова, 43 у категорији падобранаца сениора, а 36 ренцера имало је инструкторско звање. Старост падобранаца била је од 18 до 48 година, а чин од војника до пуковника. Посебно се анализирао тежина падобранаца са опремом – падобранци су били теже опремљени на скоковима у Ираку. Током прве две мисије тежили су, са опремом, око 150 килограма, а у трећој и четвртој тежина је достигла 180. На тај начин, за десетак килограма премашен је препоручени сигурносни праг падобрана Т-10С.

На скоку је повређено 83 војника – 31 у првој, девет у другој, 24 у трећој и 19 у четвртој акцији. Два пута су се повређила седморица ренцера. Двадесет и седам ренцера урачунато је у падобранске губитке (4,3%), а међу њима су једанаесторица (1,7%) претрпела повреде које су захтевале хируршке интервенције. Смртних случајева није било. Процене губитака биле су валидне за прве две акције (2,0% и 2,2%), али су вишеструко надмашене у две акције у Ираку (5,7%, 5,6%).

Ренцери су најчешће повређивали доње екстремитете – 57 (68,7%). Међу тим повредама, војницима је највише страдало стопало у прве две акције, док су чланак стопала и нога у трећој, а чланак у четвртој акцији. Рука, ручни зглоб и шака претрпели су најмање повреда. Највише повреда леђа и врата било је у првој акцији, а повреда рамена у другој.

Три акције, изведене на пустињске земљане и равне слетне писте, имале су већи проценат повреда у односу на четврту акцију, која је изведена на бетонску писту, која је, додуше, имала бројне вештачке препреке. Није било повреда падобранаца који су скочили са рампе. Не може се рећи да су густина ваздуха, јачи динамички удар и брже падање на скоку, на већим надморским висинама десантне просторије (3.300 стопа у Афганистану, а 500 у Ираку), више утицали на повређивање.

Аутори истраживања тврде да је повређивању у Ираку допринела АБХО опрема – заштитно одело и маска, које су ренцери носили на себи, а сметала им је приликом приземљења (шлемафон који су носили уместо обичног шлема на два скока није допринео повредама). ■

СЕЋАЊЕ ЈЕДНОГ ПАДОБРАНЦА...

Скок у Афганистан

Ништа ме у животу није тако усрећило као искакање из тог авиона. Мислим да ми је мало фалило да се залетим на свог командира одељења. Скочили смо напоље, у таму.

Када кажем таму, мислим на таму са великим Т.

Илуминација је била нула, месеца једноставно није било. Могао сам да видим своју резерву и то је отприлике било то.

Није било осматрања куполе. Нисам могао да видим ни земљу, ни хоризонт...

Најзад се зачула бука – звук мене, док ударам у земљу као врећа камења.

Скок у Афганистан била је једна од болнијих ствари које сам искусио док сам био у армији. Почело је добро, али је комбинација неколико догађаја на крају упропастила ноћ. Летели смо у С-130. Био је то поштено дугачак лет. Пре него што смо кренули, генерал Томи Франкс одржао нам је кратак говор на асфалту. Завршио га је плуснувши стопалом по асфалту и напоменувши да ће *тло бити овако тврдо.*

Не баш тренерска места

Нисмо се опремали у авиону, уегали смо у њега у пуној опреми и седели тако све док није дошло време да се закачимо. Измерили су нас пре укрцавања. Као лаки пушкомизраљезац, изашао сам мало преко три стотине фунти. То и било није тако страшно имајући у виду да сам сам у то време тежио око 170 фунти. Скакали смо не као пуни вод него као пар одељења са придатим митраљезима. По речима команданта пука, тиме смо ушли у историју као најмања група ренцера која је икада скочила на непријатељску територију (то је важило тада, можда се променило током актуелних операција, нисам сигуран).

Посада је уклонила седишта, те смо цели лет преседели на металном поду. Нисмо били испружени него смо били практично скврчени. Не баш посебно кул, рачуна-

ПАД БРАНАЦ

јући то да смо имали падобране, резерве, ГК-ранчеве и борбене ранчеве у крилу. У свом ранцу имао сам довољно муниције да се заузме омања држава, тако да су ми ноге брзо уснуле од тежине. Мислим да сам се знојио од саме помисли на устајање. Ноге су ми биле практично мртве. Нисам могао много ни да их мрдам током лета.

Конечно, седимо у замраченој птици на хладном металном поду, осећајући се као да нам ноге више нису део тела... Супер. Неки ренџери су спавали, други су били будни и разрогачени. Ја сам био мало једно, мало друго. Био је то вероватно један од најтурбулентнијих летова на којима сам био, јер сам све време осећао да ћу повратити. Дошао је час кад су нам рекли да устанемо.

Обучавај се као што ћеш да се бориш... осим...

Тада су сви усхрамали на ноге. Као да је највећи број људи осетио неку врсту олакшања када им је крв поново сишла у екстремитете. Турбуленција је постајала све гора, до те мере да сам био спреман да зароним из птице на главу. Не могу баш да кажем да сам осећао самопоуздање при скоку, а било је неколико разлога за то. Прво, пошто смо скакали на непријатељску територију, каиш који обухвата резерву био је смотан и закачен са стране.

Резерва се само клатила на две куке. Не знам за друге, али ја сам волео тај каиш да имам чврсто стегнут! Зовите то *сигурносно ћебе* ако хоћете, баш ме брига. Друга ствар је била да шпилка која се

протне кроз гуртну неће бити кориштена. Тако да је осећај просто био другачији. Није то био баш најбољи пример слогана *обучавај се онако како ћеш да ратујеш*, а измене су нам саопштили у последњем тренутку. Шта да се ради, и то смо прихватили.

Кроз врата

Ништа ме у животу није тако усрећило као искакање из тог авиона. Мислим да ми је мало фалило да се залетим на свог командира одељења. Скочили смо напоље, у таму. Када кажем *таму*, мислим на таму са великим *Т*. Илуминација је била нула, месеца једноставно није било. Могао сам да видим своју резерву и то је отприлике било то. Није било осматрања куполе. Морао сам чисто да претпоставим да је у реду, пошто нисам могао да је видим! Нисам могао да видим ни земљу, ни хоризонт, нисам могао да видим... Бааам!!! Та бука била је звук мене, док ударам у земљу као врећа камења.

Скакали смо са око 500 стопа и ваздух је био веома хладан. Хладноћа чини да Т-105 пропада брже... Срећом по мене ја сам раздвојио стопала на делић секунде (ово је узгред екстремни сарказам) и у том тренутку додирнуо земљу. Нисам је видео како се приближава, није ниједан од нас. Био ми је то први скок који је дословно избио ваздух из плућа. Тако, ја стављам оружје и лампу у погон што је брже могуће, без даха... аух.

Чак и са лампом, све око мене је било једва видљиво. Завршио сам сав тај процес – *удри у земљу–провери опрему*, кад доживех најчудесније осећање у животу. Разбио сам пету на приземљењу. Осећао сам као да ходам по стаклу, сем што су стакло чинили комади моје сопствене кости.

Ренџерски трк

Већина оних који су скочили те ноћи повредила се на овај или онај начин. И тако је то постала дуга ноћ. Ми смо се дали на посао и постигли шта је требало да учинимо, крај задатка. Сада је дошло време за наше извлачење. Како ћемо да одемо одавде? Е па, *птице* ће да слете тамо где смо ми приземлили, наравно! Ништа, неколико нас је морало да отрчи назад до десантне просторије и да покупи падобране да их авиони не усајају. Сећам се да је неко тражио *оне који нису повређени* да устану и отрче. Мислим да је само један устао, пошто једини он није био повређен. Без обзира на повреде, на крају смо трчали сви.

И тако смо стартовали, и даље у пуној опреми, трчао сам, носећи пушкомитраљез, осећајући како ми пете постепено трну. Неколицина нас почела је да се тихо смеје *дивним* доживљајима који су нас снашли те ноћи. Схватио сам неколико ствари. Прво, пук је настајао на супериорној физичкој припреми са разлогом. И друго, трчао сам кроз авганистанску пустињу и био такав баксуз да промашим ту једну нагазну мину која би ме избавила сопствене беде.

Време да се иде кући

Стигли смо до новог објекта за претраживање и потражили падобране околу. Не баш лак задатак, имајући у виду да је још било мрачније од таме. Коначно смо их нашли и *птице* су слетеле. Све смо потворили и узлетели. Једноставно тако, без икаквих проблема. У ствари, имали смо чак и нешто више простора, јер смо се раздвојили у две *птице*, тако да возња и није била лоша. Сви су прилично омамљени. Неки су били савијени око пуних авијатичарских врећа, док су други спавали по поду.

Пошто је лет трајао дуго, посада авиона била је тако добра па је поставила петога-лонске канистере у предњем делу *птице* да можемо мокрити у њих. Захвалан сам им за то до данашњег дана. Сви су били прилично задовољни – били смо на путу назад у базу, обавили смо шта смо требали и сада можемо просто... да о'ладимо. Сећам се да сам се пробудио на часак, јер сам осећао да је неко налегао на своју *мешину*. Тачност је цурила крај мене. Леђа су ми била натопљена, али нисам марио. *Угххх, то је ... мокраћа!* – повикао је један ренџер. Тачно... лежали смо у целих пет галона урина. Испало је да је неко од посаде био претурио канистер. Нешто гуњђања и неколико псовки..., али су убрзо загушене хркањем. Сви су остали тамо где су и били, лежећи у мокраћи. У том тренутку више нас није било ни брига.

Не, нема поуке у овој причи. Само да баш морамо да волимо своју земљу! ■

Извор
<http://shadowspear.com>

З А С Т А В Н И К И В А Н Л А З А Р Е В И Ћ

Када је давне 1976. године извео први падобрански скок, на аеродрому надомак Подгорице, Иван Лазаревић, данас инструктор падобранства, био је сигуран да је пронашао и остварио велику дечачку љубав, али није слутио да ће му она одредити остатак живота

Падобрански вагабундо

Да бисте стекли име или надимак у нишкој падобранској дружини неопходно је да оставите траг, нешто по чему ће вас људи памтити. Не мора то бити нарочит, појединачни подвиг, спортски успех или блистава војничка каријера... Довољно је да поштено и предано радите посао, да вас поштују колеге и будете спремни да увек искажете свој став. Свакако, није на одмет да скочите из авиона више стотина или хиљада пута, и да то годинама радите. Стога, ако се појавите на капији нишког војног аеродрома, потражите *маторог Лаза*, нико вас и неће питати за његово пуно име и презиме, јединицу у којој ради – само ће вас упутити ка наставном воду и Центру за обуку падобранаца.

– Први пут сам скочио пре 33 године, из малог авиона *куруир*. У њега стају само пилот и два падобранца. Сећам се, било је тешко да се провучеш до излаза из авиона, носећи гламазни падобран *ПД-07*, изађеш напоље и станеш на папучицу. Тек онда те пилот гурне руком и полетиш... Сада сам мало крупнији и сумњам да бих се могао провући до излаза у таквом авиону... – сећа се падобранских почетака инструктор падобранства заставник Иван Лазаревић.

Од времена када га је прослављени осјугословенског падобранства Перица Дедић учио како да му *порасту перушке и крилица*, Лаза је до данас прешао трновит животни пут. Напредовао је брзо. Већ после трећег скока прешао је на захтевнији, школски падобран *ПШ-02*. Осмим скоком уписује први слободни пад и задршку од пет секунди.

После је у Новом Саду уписао Правни факултет, али је слободно време проводио на ченејском аеродрому, попуњавајући из дана у дан падобранску књижицу. Љубав према небеском плаветнику, у времену када су сви лепо живели, водила га је од аеродрома до аеродрома – Смедерево, Параћин, Приштина, Краљево, Ужице, Сјеница...

– У то време скакало се редовно и много. Тадашња ЈНА потписивала је уговор са младићима који су хтели да скачу и финансирала њихове трошкове, коришћење летелица и падобрана. Обавезао сам се да ћу војни рок служити у 63. падобранској бригади и бити део њеног резервног састава. Већ 1980. године са војнич-

ке капије изашао сам носећи значку *примеран војник* и чин резервног водника.

Додуше, када сам први пут обукао униформу имао сам 140 падобранских скокова и спортску дозволу. Слична искуства имали су тада и остали војници, што је данас реткост – присећа се Лаза.

Током осамдесетих година стекао је звање наставника падобранства и са спортских такмичења интересовања усмерио на инструкторски посао. Тада је у цивилном падобранству обучио више од 200 падобранаца. Попут вагабунда, лутао је нашим аеродромима. Боравио је и скакао и у иностранству – Француској и Аустрији. Догодио се рат и распад Југославије... Вратио се у домовину и добровољно придружио резервистима. Са падобранцима су га сачекали најтежи борбени задаци.

– Нисам слутио да ће ми то бити својеврсна животна прекретница. До тада сам радио свакојаке послове, попут осигурања, рачуноводства, грађевине, у стругари... Падобранство је било љубав, опсесија, али је убрзо постало и професионално опредељење. Подофицирске чинове окачио сам у 63. падобранској бригади. И данас сам још у њој. Радим посао који волим и коме сам посветио живот. Надам се да ћу ускоро у пензију, јер већ бројим педесет и трећу – каже заставник.

Без обзира на успехе које је у раду остварио, похвале или критике, остао је исти као и на почетку војничке каријере – човек који поштује униформу, поштено и поузвано ради свој посао, домаћин. И данас, не размишљајући о годинама, падобранском стажу, Лаза не бира задатке – падобранска обука, организација и обезбеђење падобранских скокова, настава, тренаж падобранаца који паузирају у скакању. Пријатељски савети млађим колегама део су његовог унутрашњег бића. ■

Владаца КРСТИЋ

ПОРТРЕТ

Несрећа никада не мирује...

У току демо скока 2003. године Иван Лазаревић носио је на леђима прилично застарео падобран К1А. Како несрећа никада не мирује, пребачај конопца закључао је његову куполу. Због мале висине, Лаза није смео да одбаци главну куполу и отвори резервни падобран. Са три коморе падобрана, великом брзином, ударио је у кров једне сеоске куће.

Захваљујући само доброј кондицији, јаким ногама, искуству и прибраности, задобио је лакше повреде – прелом фибуле и нагњечење мишића. Тадашњи министар одбране Борис Тодић, који је у то време обилазио Лазину јединицу, исте вечери посетио га је у нишкој војној болници. Пријатељски су разговарали... Убрзио после тог догађаја Војска је добила нове и савременије падобране.

ПАД БРАНАЦ

В А З Д У Ш Н О Д Е С А Н Т Н А В О Ј С К А Р У С И Ј Е

Борбена дејства носила је 58. руска армија, посебно организована за ратовање у Чеченији, Ингушетији и Кавказу. Ојачана је јединицама Ваздушнодесантне војске у којој су били 45. обавештајно-извиђачки пук специјалног назначења, борбене групе 76. десантно-јуришне дивизије у Јужној Осетији и 98. ваздушнодесантне дивизије у Абхазији. Оне су имале четири батаљонске борбене групе ВДВ.

Августовски рат у Грузији

етко да је неки краткотрајан сукоб, попут интервенције Русије у Грузији у августу прошле године, био предмет различитих стручних анализа и тумачења.

Иако се студије углавном односе на промену баланса светске моћи и нове односе између САД, ЕУ и Русије, све више је истраживања о војним аспектима тог конфликта, односно снагама које су користиле сукобљене стране, али и начину на који су оне употребљене.

Формирање борбених састава

Борбена дејства на руској страни носила је 58. армија, која је посебно организована спрам потреба ратовања у Чеченији, Ингушетији и на Кавказу. Поменут борбени састав био је ојачан јединицама Ваздушнодесантне војске – ВДВ – у којој су били 45. обавештајно-извиђачки пук специјалног назначења, борбене групе 76. десантно-јуришне дивизије у Јужној Осетији и 98. ваздушнодесантне дивизије у Абхазији,

Звезда Хероја Русије

Овако прича командант 104. десантно-нојуришног пука Генадиј Владимирович Анашкин...

– Око три сата ујутро, 8. августа, на-звао ме је командант дивизије и наредио да дођем на пријем ратног задатка. Де-журном сам наредио да узбуни пук. Добио сам задатак да формирам батаљонску тактичку групу која ће поћи на Кавказ. Го-товост је била планирана у седам сати ују-тро, али је таква одлука промењена, па је узлетање почело у шеснаест часова. По-летало се са аеродрома *Крстови*. Прву групу превезло је петнаест авиона Ил-76. Био сам и командант тактичке групе и једи-ни представник дивизије. У Беслан смо се спустили по групама, најпре из осам, а по-том и из осталих седам авиона. Кретали смо се правцем Беслан–Рокски прелаз. Прешли смо кроз Рокски тунел, у ком је већ било много војних возила – у Доњу Осетију улазила је 58. армија.

Заменик команданта војног округа наредио ми је да се јавим његовом коман-данту и лично примим задатак. Борци су се сместили у насељеном месту Џава. Коман-дант ми је прецизирао задатак – кретати се до западног предграђа Цхинвалија и очистити наложени рејон, потиснути грузијску војску ка граници Јужне Осетије са Грузијом и тамо поставити одбрану. Ситу-ација у Цхинвалију није нам била позната. Једино што смо знали било је да на том простору борбу воде наше миротворне трупе.

Током заобилазног марша високим планинским путевима напала нас је грузиј-ска авијација. Противавионци су отворили ватру на авион, а бомбе су пале недалеко од колоне. У простору који нам је задатком одређен *прочешљали* смо села, запленили убојна средства. Грузијских војника није би-ло. Задатак следећег јутра био је да стиг-немо до јужних предграђа Цхинвалија. Када смо ушли у град, борбе у предграђима већ су утихнуле.

Према наређењу требало је да у уло-зи челног одреда пресечемо границу и уђе-мо у Гори, учврстимо се на северозапад-ном ободу града, близу насеља Варијани, где се налазио телевизијски центар. Имао сам две непуне чете, батерију од четири *ноне* и три БТР, на који су била поставље-на противавионска оруђа ЗУ-23. То је би-ло сва наша ватрена моћ. Када смо кре-нули напала нас је противничка авијација.

Противавионци су погодили грузијски авион Су-25. Пилот се катапултирао, а ми смо га заробили.

Јединица је сада имала око две стоти-не бораца, десантна возила, БДМ *копејке* или како их борци у шали зову *алуминијски тенкови*. Код Хетагурова смо прешли грани-цу. Ватру по нама отворили су грузијски тен-кови. Гранате су експлодирале близу, али нису погодиле возила. Нисмо имали податке о ситуацији – шта је испред нас, где се нала-зе остале наше јединице. Није било извиђача. Брзо смо се кретали у борбеном порет-ку. Наредио сам противавионцима да отво-ре ватру по густош. Трава је била сува и лако је горела. Завијени димом, грузијски тенкови више нису дејствовали, јер су и бор-ци и нишанске справе *ослепеле* од дима.

Продужили смо марш, тражећи закло-не. Прешли смо око четрдесет километара у правцу Горија. Нико нас није очекивао. Становници тог места брали су брескве. Када су нас угледали разбежали су се на све стране. Настала је међу њима паника. Упо-зорио сам војнике да не пуцају на њих, све док неко међу њима не отвори ватру. Нада-ље смо избегавали већа насеља. Крећући се уз пругу, приближили смо се Варијани. Од обавештајне службе добили смо податке да је на станици база, у којој се чува велика ко-

личина наоружања, затим, бројна склади-шта, возила у хангарима и њихове борбене посаде.

Приметили су нас. Заокренули смо у пуној брзини. Почела је борба. Грузини су покушавали да се са возилима пробију до базе, али смо их у томе спречили. Сукоб је трајао око сат. Заузели смо базу и уништи-ли непријатељску технику.

За нашом јединицом кретао се 693. пук 58. армије. Предали смо им заробљени-ке и ратни плен. Заједно са њима поставили смо кружну одбрану. Спустила се ноћ. Кре-тати се даље, планираним правцем, било је бесмислено.

Ујутро, 12. августа, добили смо зада-так да изведемо маневар, заузмемо коте и телевизију Горија. Око једанаест часова све коте биле су освојене, телевизија у на-шим рукама. У борбама око телевизије по-разили смо грузијску противоклопну бата-рију и запленили противоклопна оруђа. Прешли смо у одбрану на освојеним ката-ма. Током ноћи, објављено је да су бојна дејства руске војске прекинута.

Следећу ноћ, непријатељски војници су из Горија извукли велику количину борбене технике. Нисмо могли ништа предузети јер је домет наших средстава био мали. Одлазили су панично, бацајући поједину технику и убојна средства.

Када су наши борци ушли у грузијске касарне, отворили закатанчене магацине, прона-шли су огромне количине на-оружања – у купаме су ста-јале недирнуте аутоматске пушке. Возила су била постројена у колони, али напуштена. Многа су би-ла укључених мотора, наоружана борбеним комплетима и резер-вним горивом. Ухваћени заробљеници су нам рекли да се после на-шег пробоја и битке у њиховој бази проши-рио глас да су две руске дивизије продрле у Грузију, да разарају све пред собом, убијају и кољу без милости.

После обављеног задатка вратили смо се у Јужну Осетију, а потом у базу ди-визије, у Псков. Имали смо једног преми-нулог борца од задобијених рана и деве-торицу рањених. Касније сам посетио породицу погинулог борца и његовој супрузи уручио орден храбрости. И сам сам од председника, у Москви, примио звезду *Хероја Русије*.

у којима су биле присутне четири батаљонске борбене групе ВДВ. И 22. бригада посебне намене Спецназа ГРУ – војне обавештајне службе садејствовало је 58. армији. У Грузији су биле и батаљонске борбене групе 108. пука 7. дивизије и 31. самосталне бригаде ВДВ, у рејону Цхинвали.

Посебно је занимљива улога 76. дивизије, огледне јединице за реформу руске војске. Њен 104. пук требало је да буде прва потпуно професионална јединица.

Од 1. децембра 2006. године 76. дивизија је преименована, тако да је од ваздушнодесантне организована као десантнојуришна – за трећину је повећано њено бројно стање, опремљена је новим оклопним возилима БМД-4, а нарочито јој је ојачана дивизијска артиљерија, чиме је постала јединица ВДВ највеће ватрене моћи, попут лаке механизоване дивизије.

Реформа ВДВ

Најпре се оснажује бројно стање постојећих јединица, односно пукови се преформирају у бригаде, чиме се и дивизије доводе до бројности сличној дивизијама НАТОа. Ојачава се ватрена моћ јединица – обе преостале дивизије ВДВ биће ваздушнојуришне, знатно појачане и осавременењене хеликоптерском, оклопном и артиљеријском компонентом. Такође, увећава се мобилност јединица, јер осим падобранског десанта оне ће моћи да се транспортују на веће даљине, носећи већи број падобранца и значајнију количину оружја и опреме, што обезбеђује већу аутономију рада.

Главну борбену групу 76. десантнојуришне дивизије, која је учествовала у рату у Грузији, чинио је 3. батаљон 104. пука, чувен по подвигу 6. чете, која је 2000. године код Улус Керта у Чеченији зауставила двадесетоструко јачу мушохединску формацију, али је била уништена у неравноправној борби.

Примена ратних искустава

После рата, у новембру, на штампање је предата студија о борбеним искуствима стеченим у *Петодневном рату у Грузији*, коју је припремила Рјазањска академија ВДВ. У њој се тврди да руске оружане снаге нису биле довољно припремљене за дејства, па се очекује њихова трансформација. Према суду надлежних, промене није могао извести начелник Генералштаба Јуриј Балу-

Наиме, тачка исекања падобранца није повезана, односно није у непосредној близини објекта дејства, већ на удаљености од 15 до 25 километара, што зависи од брзине ветра по висини и финесе падобранца који се употребљава – обично је финеса падобранца 3.

Приликом извођења такве врсте скова разликују се четири фазе – одвој од авиона, задршка у отварању падобранца и формирање групе, затим, лет у формацији, групи, те прилазак месту приземљења и приземљење.

јевски, те га је на дужности заменио генерал Николој Макаров.

Постоје информације да је у исхитреном реаговању руског Генералштаба прво активирана 58. армија, затим ваздухопловство, а тек на крају ВДВ. Иако су се јединице ВДВ добро показале у августовском рату (слично израелским падобранцима у Другом либанском рату 2006. године), реформа није ни њих заобишла.

Највише се говори о укидању дивизија, као борбених формација. Руси су прилично одлучни у томе да се са дивизијама *обрачунају*, слично као и у америчкој војсци, која је задржала дивизије, али су оне постале *лабава конфедерација* четири самосталне бригадне борбене тима и пратећих јединица.

Како се руске дивизије састоје углавном од два пука, уз додатни пук дивизијске артиљерије, решење јесте *цепање* сваке дивизије на две велике, аутономне и мобилне бригаде, сачињене од дотадашњих дивизијских пукова. Таква судбина очекује најпре славну 2. таманску моторизовану дивизију, из које би до половине 2009. требало да настану две мото-механизоване бригаде.

Ипак, ВДВ ће имати другачију судбину и повлашћен положај – задржаће дивизије, али ће се у свим војним окрузима (има их тренутно шест, али се очекује смањење на три) формирати посебне бригаде ВДВ. После августовског рату појединци су заговорали стварање посебних снага за брзо реаговање, али је одлучено да ће та улога бити поверена Ваздушнодесантној војсци. И бригаде у војним окрузима требало би да имају такву улогу, док би на нивоу целокупних оружаних снага то обављао реформисани ВДВ, који је и до сада био стратешка резерва Генералштаба.

У августу 2007. године, ВДВ су чиниле четири дивизије (две падобранске – 98. и 106, две ваздушнојуришне – 7. и 76, од којих је прва брдска), 31. ваздушнојуришна бригада и 45. пук специјалног назначења.

Од некадашње 106. гардијске падобранске тулске дивизије, до јуна 2009. године, формираће се две самосталне бригаде. Исту судбину доживеће и 98. падобранска ивановска дивизија, која ће један пук предати 76. ваздушнојуришној дивизији, док ће други постати основа самосталне бригаде.

Указом председника Руске Федерације, од 13. јануара, Рјазањској вишој ваздушнодесантној командној војној школи додељена је нова улога – уместо командног кадра ВДВ, она ће убудуће образовати подофицирски кадар за комплетне оружане снаге Русције. ■

Јован ЂУЛИБРК

ЦРВЕНИ ЋАВОЛИ У ХУМАНОЈ МИСИЈИ

Почетком прошле године мајор Фил Пакер тешко је рањен у Ираку, где је боравио у саставу контингента британских оружаних снага. Иако његов опоравак још траје, одлучио се на несвакидашњи корак – обавезао се да ће прикупити милион фунти тако што ће прихватити било који изазов, опасан или необичан, и приложити га хуманитарном фонду *Help for*

Heroes, који се брине о британским ратним ветеранима и инвалидима.

Помоћ су му понудили *Црвени ђаволи*, чувени такмичарско-демонстративни тим Краљевског падобранског пука. Почетком октобра прошле године мајор Пакер је, после кратке припреме, скочио тандем скок са тандем инструктором *Црвених ђавола* капларом Билијем Бланчардом. Скок су извели са висине од 13.000 стопа (око 4.300 метара) на аеродрому *Недеравон*, код Сализберија.

Несебична помоћ *Црвених ђавола* учинила је да мајор Пакер буде за корак ближи остварењу планиране хумане мисије. ■

Б. НАЂ

КУРС ЗА ВИСИНСКЕ СКОКОВЕ АМЕРИЧКИХ МАРИНАЦА

Прва, пробна класа од 22 маринача, углавном извиђача, из базе америчких маринача у Квантику у Вирџинији, успешно је завршила курс за извођење висинских скокова *MMPS* падобранима (*Multi Mission Parachute System* – вишемисијски падобрански систем) у цивилном центру за обуку приватног контрактора у Кулицу у Аризони.

Досадашња обука маринача у скоковима на слободно са велике висине изводила се искључиво под надзором инструктора америчке копнене војске, у бази у Јуми, у Аризони. Такву обуку, са паданицима копнене војске, годишње је завршавало само 68 маринача, на четворонедељном курсу. Надаље ће се, према новом систему обуке, за нешто краће време, током године оспособљавати 240 маринача, распоређених у десет класа.

План и програм обуке осмислили су и реализовали стручњаци из копнене војске, којој ће поменуте новине растерети армијске капацитете и омогућити да већи број армијских падобранаца заврши курс током године.

Самостална обука маринача донеће и уштеде у времену, јер су се досадашње класе најпре обучавале на армијским *M-5* падобранима, а тек по повратку у јединице, на тронедељној преобуци, за коришћење *MMPS* падобрана, које мариначи употребљавају на терену.

Падобран *MMPS* сматра се бољим и безбеднијим, а у употребу је уведен 2005. године, после погибије два маринача који су користили падобран *M-5*.

Сигурносне модификације на падобрану маринача чине употреба *меког падобранчета* уместо *пилот падобранчета* и седишта интегрисаног у систем веза, јер летење куполом код *NANO* скокова (*ВИБО* – високо искакање високо отварање) траје и по сат. Додат је и *дрог падобран* који смањује брзину дуготрајног слободног пада.

Падобранци морнаричке пешадије кажу да су отварања после дугог слободног пада *MMPS* падобраном *мекша* у односу на *M-5* – дешавало се да падобранци услед динамичког удара приликом отварања изгубе свест. ■

Б. Н.

ИЗРАЕЛСКА ВОЈСКА МЕЂА ПАДОБРАНСКУ ОБУКУ

У израелским одбрамбеним снагама – *САНАЛ* – падобранска обука и падобранске јединице одувек су имале посебан статус. Падобранска обука је омасовљена, а војници су били добро оспособљени и обучени.

Уз 35. падобранску бригаду, 50. падобрански батаљон бригаде *Нахал* и специјалне јединице попут *Сајерет Маткал*, *Шајетет 13*, *Дувдеван* или *Сајерет Шалдаг*, падобранска обука организована је и у бригадним батаљонима за специјална дејства.

Уобичајена пракса била је да се падобранском обуком награђују добри војници, чак и они који су обављали дужности које немају потребу за таквом оспособљеношћу.

Актуелна економска криза, али и већи број падобранских удеса у израелској војсци током 2008. године, условиле су да падобранска обука претрпи одговарајуће измене.

Командант копнених снага генерал-мајор Ави Мизрахи задужио је крајем 2008. пуковника Хагаја Мордехаја, бившег команданта падобранске бригаде, да испита стање у тој области и да препоруке за војну падобранску обуку у будућности.

Отказано је овогодишње окупљање ветерана на традиционалном *Скоку слободе*, мада се претпоставља да ће се одржати само на нивоу војних аташеа у Израелу. Масовност падобранске обуке замениће квалитет и већа специјализација за поједине задатке, а очекује се и смањење броја падобранаца. ■

Ј. Ђ.

МС-Х *COMMANDO SPIRIT* – АВИОН ЗА ПРЕНОС СПЕЦИЈАЛАЦА САД

ТЕХНИКА

Поглед у будућност

Нова истраживања у вези са заменом С-130 у улози транспортера, танкера и топовњаче почела су 2002. године. Авион МС-Х је мањи у односу на С-130, користи *stealth* технологију, велику подзвучну брзину, и унапређене маневарске способности, кратко или вертикално полетање и слетање, те могућност да мисије обавља на великим раздаљинама.

Годинама су тражена и усавршавана превозна средства којима би било могуће убацити специјалне јединице што дубље у непријатељску територију, а после извршеног задатка извући их непримећене или са што мањим губицима.

У САД је ту улогу дуго обављао С-130 у варијанти *Combat Talon*. Недавно, њему се у Маринском корпусу придружио *CV-22 Osprey*. Воздухопловна команда за специјалне операције – *AFSOC* трагала је за летелицом која би заменила поменуте или допунила њихове могућности, после 2010. године. Резултат тога био је пројекат *невидљивог* транспортера МС-Х – ради се, заправо, о пројекту фирме *McDonnell Douglas*, који је преузет од *USAF* и у првој верзији завршен 1997. године.

Истраживања

Нова истраживања у вези са заменом С-130 у улози транспортера, танкера и топовњаче почела су 2002. године. Авион МС-Х је мањи у односу на С-130, користи *stealth* технологију, велику подзвучну брзину, и унапређене маневарске способности, кратко или вертикално полетање и слетање, те могућност да мисије обавља на великим раздаљинама.

За акције специјалних јединица које иду где не може нико други, раде што други не могу и враћају се непримећене, потребне су по-

себне летелице у чију конструкцију би унапред била урачуната изложеност већим претњама, посебно када се нађу у непријатељском ваздушном простору.

У ту сврху, *AFSOS* је на основу пројекта из 1997. године, од 2002. године почела да развија *M-X Advanced Special Operations Forces – SOF Air Mobility Platform*, односно М-Х усавршену ваздушнопокретну платформу за снаге за специјалне операције. И затражила је да се на основу ње креира нови авион, који би у оперативну употребу ушао 2018. године, јер се тада очекује *пензионисање* и *MN-53* чинук хеликоптера. Главну улогу имао би у периоду до 2030. године.

Нови авион би, уз наведене карактеристике, морао имати *спретност у зони дејства*, односно ултракратко (*USTOL*) и вертикално (*VTOL*) полетање. Такве могућности обезбедиле би слободу за слетање и узлетање веома близу циља специјалне операције, по свим теренима. Снаге, такође, више не би зависиле од дугих писта и не би разбијале операције у два сегмента – људство и опрема се не би пребацивали из авиона у хеликоптере и обрнуто.

Карактеристике

Кључни захтеви о којима се водило рачуна приликом дизајна М-Х јесу – допуна горивом у ваздуху, како би из САД могао да изведе акцију било где у свету у року од 48 сати, повећање запремине товарног дела и тежине коју може да носи, веома ниска примећивања од интегрисаних система противваздушне одбране непријатеља, приликом мисија са слетањем или избацивањем људства или терета. Уз то, било је потребно обезбедити и високу могућност избегавања и преживљавања противваздушне одбране, уколико се летелица примети, затим, високу поузданост у извршавању мисије без успутних заустављања ради подршке, те велику брзину крстарења на висини, најмање попут С-130Н, а пожељно је и као брзину путничког авиона.

Велика могућност успешног полетања и слетања на неприпремљеним слетним површинама и могућност да се окрене на тлу на минималном простору, такође су захтеви о којима се посебно размишљало. Њима треба додати и потпуну оперативност унутар интегрисаног радио-сервиса – *Integrated Broadcast Service IBS*, командног и контролног надзирања и извиђања – *Command and Control Information Surveillance and Reconnaissance – C2ISR*, али и потпуну усклађеност са важећим и пројектованим *National Imagery and Mapping Agency (NIMA)* производама и могућностима. ■

Бранко ПАУНОВИЋ

ПАДОБРАНСКИ БЕЗБЕДНОСНИ АУТОМАТ – CYPRES

Филозофија поузданости

Историју падобранства често су исписивале различите критичне ситуације, повреде и удеси. Нови нараштаји падобранаца учили су на грешкама претходника, покушавали да их не понове, али и пронађу трајна решења како би превазишли проблеме. Зато су унапређивали падобранство и падобранску опрему.

Ретко да је неки догађај у падобранској историји толико много утицао на безбедност скакања као што је то била погубна немачког падобранца Фредрија Лесинга. Поменута трагедија, касније се потврдило, била је повод за револуционарни заокрет у изради падобранских безбедносних аутомата.

Лесинг је био млад, али искусан падобранец, који је 1986. године у Пензингу у Баварској покушао да обори европски рекорд у величини формације у слободном паду. Током убеђивања отказао му је главни падобран. Није отворио резервни, па је скок несрећно окончан. Велики замор падобранца, који је носио гломазну и тешку сниматељску опрему, сматрао се највероватнијим уз-

роком за изостанак одговарајуће реакције. Томе треба додати и чињеницу да је Лесинг, у кратком времену, био изложен вишедневним напорима – извео је шест скокова са висине од 5.500 метара.

Сазнања везана за поменути догађај из корена су променила историју падобранства – Лесинг није носио падобрански безбедносни аутомат, о чему је сведочио његов близак пријатељ Хелмут Клот, који је такође учествовао у скоку.

Употреба падобранских безбедносних аутомата била је тада знатно другачија од данашње. Падобранске аутомате носили су само почетници и углавном неискусни падобранци. Уређаји су били гломазни, велике тежине, неприкладни за употребу и паковање, тешко подесиви, једном речју прилично непоуздани.

Накнадно је утврђено да је од 85 учесника у поменутом рекорду само један носио аутомат на падобрану. Тај несрећни догађај остао би, вероватно, заборављен, да Клот, озбиљно потресен страдањем пријатеља, није одлучио да нешто предузме како се слични удеси не би понављали. За уобличавање идеје била су му потребна четири дана, али је на њену реализацију чекао четири године.

Док није произведен први серијски аутомат Cypres – Cybernetic Parachute Release System – направљено је дванаест генерација про-

тотипова и потрошено 850.000 долара. За разлику од њега, стандардни падобрански аутомати били су конектовани директно за шпиљку главног или резервног падобрана. Аутомат је након активирања повлачио шпиљку и тако омогућавао отварање падобрана.

Клотова замисао била је да петљицу за затварање падобрана пресеца специјално сечиво које ослобађа поклопце резервног падобрана и тако обезбеђује његово отварање. Таква идеја потврдила је делотворност у бројним случајевима отварања резервног падобрана, чак и када је шпиљка резервног падобрана била искривљена или деформисана.

Cypres аутомат испунио је све захтеве које је као идејно решење Клот предвидео. Био је лаган, малих димензија, једноставан за паковање и руковање, што је било најважније. Пракса је, накнадно, потврдила да је и изузетно поуздан. Уређај је био подесан за коришћење код падобранаца свих нивоа обучености. Лак за руковање и отпоран на спољне утицаје, Cypres је захтевао минималну бригу и сервисирање.

Током седамнаестогодишње примене тог падобранског безбедносног аутомата документовано је више од 1.000 спасавања падобранаца.

У фабрици Airtec, која производи уређај, истичу да од 11.000 примерака ниједан није заказао. Компанија је одустала од појма *прихватљиве процентуалне грешке и усвојила стандард нулте толеранције.*

Компанија је пронашла простор за побољшање безбедности уређаја, па је тржишту 2003. године понудила усавршен, побољшан и савременији модел – Cypres 2.

Нов аутомат је још мањи и лакши, али и поузданији од претходног. Побољшани су електроника и софтвер првобитног модела. Cypres 2 је непрочив свих до пет метара дубине воде.

Cypres је потребно само укључити на почетку скакачког дана, а сам се искључује уколико мирује 14 часова. Аутомат сам компензује и промене атмосферског притиска у току дана. На дисплеју исписује податке о броју скокова. Висина активирања може се подесити +/- 500 метара, тако да не ограничава падобранске активности, јер ради на принципу *укључи и заборави.* ■

Захтеви

Према Клоту, нови падобрански безбедносни уређај требало је да испуни 13 захтева – никада не сме да дође до нежељеног самоактивирања аутомата, мора бити апсолутно поуздан и екстремно прецизан, не сме на било који начин ограничавати падобранца, треба да има посебно, од-

војено место у падобранском ранцу, да захтева минималну пажњу, те да се њиме једноставно рукује, али и да не буде уочљив са спољне стране падобранског ранца. Уређај је, такође, подразумевао минимум одржавања и мале габарите, лако монтирање на постојеће падобране, али и да буде лаган и отпоран на спољне утицаје током скакања, паковања или транспорта.

Слободан ЈОВАНОВИЋ

ПАДОБРАНСКЕ ЈЕДИНИЦЕ ПРЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

ИСТОРИЈА

Краљевски падобранци

Бројни подаци о падобранским јединицама на нашем простору налазе се и чувају у Војном архиву, архивима Ниша, *Службеног војног листа*, старој штампи и упутима за четничко ратовање. Шта у њима има још о тој теми показаће време и истраживачи...

Лованица грчке речи *para* (против) и француске *chute* (падање) настала је давне 1783. године, када је француски физичар Себастијан Ленорманд скочио са торња висине 20 метара.

Преживео је захваљујући направи круте конструкције, у облику купе, чија је платнена купола била облепљена хартијом. Са чврстог руба спуштало се 36 конопца привезаних за кошару од прућа, у којој је седео човек. Он је својој направи дао име *парашут*, што је означавало справу против падања. Много година касније, када су такве направе добиле савременије и сигурнију облике, на тлу некадашње Краљевине Југославије наши језикознаници створили су српску кованицу – *падобран*.

Први скок

Први падобрански скок у Србији изведен је у Београду 1925. године. Како би пласирала производ на тржиште, француска фабрика падобрана *Ors* послала је пробног

падобранца да прикаже његове могућности. Према писању легенде југословенског падобранства Стојана Јовића у књизи *Југословенско падобранство (1926–1990)*, француски падобранец Беранже, коме штампа није забележила име, извео је падобрански скок на хиподрому Царева ћуприја, у програму између две коњичке трке. Почетак падобранства на нашим просторима везује се за 1926. годину, када је падобран и службено уведен у употребу у ваздухопловству. Његова првобитна намена била је за спасавање пилота.

Јовић у књизи истиче да је 1. септембра 1926. на аеродрому у Новом Саду извршено испитивање – падобран типа *Blanquier* бачен је са џаком песка. Наредног дана потпоручник Драгутин Долански обратио се команданту да скочи падобраном, али му није одобрено. Прекршио је наређење. Рачунао је на то да *ако му се падобран не отвори неће моћи да одговара за недисциплину, а у случају успешног скока одобрите се употреба падобрана за време летења.*

После тог првог, успешног скока, потпоручник Долански добио је орден *Белог орла*, а за непослушност је кажњен. Његов подвиг разбио је илузије многих о лошој новотарији и отворио врата новом борбеном средству.

Падобранство се брзо развијало наредних десет година и као спортска дисциплина и као војно средство за спасавање пилота. Драгутин Долански је био и први и једини командант Падобранске школе, која је постојала од 1939. до 1941. године. Почетком рата прикључио се дообранским јединицама НДХ, завршио посебан курс за ваздухопловне извиђаче у Немачкој 1942. године и напредовао до чина пуковника у тадашњој НДХ.

Војни стратеги најјачих војски тог доба увелико су разматрали могућности употребе падобрана за убацивање снага у позадину непријатеља, чиме су створани услови за оснивање десантних јединица. Предњачили су Немачка, Совјетски Савез, али и западне земље попут САД и Велике Британије. Масовни ваздушни десан-

Мајор Милутин Петковић

ти током Другог светског рата потврдили су и оправдали такве идеје.

Панчевачка падобранска школа

И војска Краљевине Југославије схватила је могућности ваздушно-десантних јединица, па је *Планом реорганизације Ваздухопловства војске* за период 1937–1941. године било предвиђено формирање падобранских јединица и ваздухопловне пешадије, састава који би изводили тактичке и оперативне ваздушне десанте.

Поменути план Команде ваздухопловства почео је да се реализује 1. октобра 1939. када је отворена Падобранска школа у Панчеву. Била је намењена за обуку кадра будуће падобранске јединице. Те и наредне године изведена су два курса. Један од најстаријих пронађених докумената о падобранској служби јесте *Наредба команданта Ваздухопловства војске, пов. бр. 97 од 20. јула 1940. године*, којом је 25 слушалаца школе стекло звање *падобра-*

нац – један капетан друге класе, два поручника, један потпоручник, петорица наредника, два поднаредника и 14 каплара.

Под редним бројем два, поменутог списка, убележено је име поручника Момчила Вуковића, који ће касније формирати падобранску чету. На заједничкој слици види се да су обуку похађала и завршила и три редова, укупно 28 падобранца, али они наредбом нису стекли звање падобранца.

Може се рећи да су то први официри, подофицири и каплари који су оспособљени за војну службу падобранца на нашим просторима. Они су и претеча падобранске чете, која је формирана наредне године, као прва ваздушнодесантна тактичка јединица.

Према резултатима истраживања Стојана Јовића, а касније и Душана Баца у публикацији *Специјалне јединице југословенске војске у Априлском рату*, стоји да је Падобранска школа из Панчева премештена у Нови Сад, где је остала до окупације земље. Није позната судбина школе током априлског рата 1941. године.

О нашој падобранској традицији говори и податак да је непосредно пред избијање рата у Југославији, у марту 1941. године формирана Падобранска чета на аеродрому у Новом Саду. За командира је постављен капетан друге класе Момчило Вуковић. Реч је о добром официру, који је завршио најпре извиђачку летачку школу 1936. године, а затим се посветио падобранству. Према формацији, чета је требало да броји око 190 припадника, има три јуришна вода и вод пратећих оруђа. Планирано је да чета у рату може бројати више од три стотине падобранца. До почетка рата формиран је и попуњен само један вод. Падобранска чета, заправо, није до краја *заживела*, јер је започео рат. Пресељена је из Новог Сада у Сарајево, где је дочекала капитулацију земље и распоред југословенске војске. Многи падобранци били су заробљени.

Према речима професора Павла Васића, које је записао Стојан Јовић, капета-

на Момчила Вуковића заробили су Италијани. Био је у логору Aversa код Напуља, одакле је, једном приликом, покушао бекство. Тада је рањен и ухваћен. После савезничког ослобађања логора, 1943. године, емигрирао је у Велику Британију, где је пратио краља Петра Другог Карађорђевића. Професор Васић је у логору био заједно са капетаном Вуковићем.

Јуришни батаљон

Истовремено када су формиране наше падобранске јединице и школе, а већи део Европе захватио Други светски рат, сазрела је и свест о потреби постојања посебних јединица за специјалне намене. Тако су 24. априла 1940. формиране посебне јуришне јединице и установљена Четничка команда над њима. Како истиче Душан Бацац, формиран четнички батаљони регуларне војске, осим истоветног назива, нису имали везе са удружењем четника Косте Пећанца, нити са четничким формацијама из периода 1941–1945. године. Оне се ослањају на прослављену традицију комитских и четничких јединица из времена пре балканских ратова и између 1912. и 1918. године, што су, заправо, герилске и ране специјалне јединице тог доба. Њих је задесила иста судбина као и остатак југословенске војске. Штаб се такође преселио у Сарајево, где се 18. априла предао окупаторима.

Историју јуришних батаљона до сада је проучавао и Далибор Велојић, историчар, докторанд на Катедри за историју Југославије Филозофског факултета у Београду. Он је уједно војни падобранца и бивши старешина 63. падобранске бригаде.

У истраживањима, које још није привео крају, дошао је до податка о постојању предратних специјалних јединица, које су у обуци имале и падобранску компоненту. Формиране јуришне (четничке) јединице биле су својеврсни састави специјалне намене. *Јуришни* је чест назив за ране специјалне јединице. На пример, до данас главна италијанска специ-

јална јединица носи назив 9. јуришни пук *Kol Moskin*, а формирана је у исто време када и наши јуришни батаљони, што значи да су они били у току са војним трендовима најзначајнијих војски тог времена.

У свакој армијској области формиран је по један јуришни батаљон. Потчињени су Јуришној команди, чије је седиште било у Новом Саду. Пред крај рата премештена је у Краљево. На територији 5. армијске области, чија је команда била у Нишу, организован је 5. јуришни батаљон, који је имао Штаб, две јуришне чете, са по четири вода, штабни вод, вод за везу и комору.

Штаб батаљона почео је да делује 7. јуна 1940. године. Најпре се налазио у згради Соколског дома у Нишу, до краја октобра, када је, по плану, требало да буду завршене просторије за смештај. Јединица је одржавала везе са Соколским друштвом због регрутовања младића који се баве спортом, у јуришне јединице. Батаљон се у погледу снабдевања ослањао на 16. пешадијски пук (Ниш), а у погледу гарнизонске службе био је потчињен команди места.

Јуришни батаљони били су организовани као специјалне јединице за извиђање, а изводили су диверзије, заседе, препаде, обезбеђење аеродрома, важних објеката и команди. Старешине и војници бирани су из јединица на територији одређене армијске области, у почетку добровољно, а у недостатку добровољаца по потреби службе. Имале су приоритет у попуни, а кандидати су завршавали строги селективни курс.

Обука се састојала из основне војне обуке и специјалне обуке. Специјална обука обухватала је диверзантску, обуку за руковање минско-експлозивним средствима, извиђачку, обуку на води, скијању, верању, затим, обуку у преживљавању у природи, те борењу, руковању хладним оружјем и за обавештајни рад.

Од осталих специјалних јединица тога времена разликовали су се по томе што су организовали и падобранску обуку, односно скакање падобраном, што је представљало један од начина убацивања на непријатељску територију. Било је планирано да се падобранска обука и програм скокова обаве у падобранској школи у Панчеву. Међутим, како су то биле новоформиране и недовољно попуњене јединице, падобранску обуку завршило је само неколико старешина.

У обимној архиви Ниша и Војном архиви за сада нису пронађени подаци о којим старешинама се ради и колико их је тачно било. Те старешине су заједно са осталим припадницима Падобранске чете скакали на маневру у околини Београда 9. септембра 1940. пред краљем, државним и војним врхом и извели диверзантску вежбу у непријатељској позадини. ■

Владица КРСТИЋ

Заробљени батаљон

За време Априлског рата, 5. батаљон требало је да оде за Краљево и тамо оформи центар Јуришне команде. Због хаоса на почетку рата и недостатка возова, остао је у Нишу да обезбеђује Штаб Пете армије. Када су Немци заузели Пирот, батаљон је послат на положаје код Плоча, а приликом повлачења према Краљеву цео је заробљен 14. априла 1941. године.

Командант батаљона био је коњички мајор Милутин Петковић. Није завршио Војну академију, али је био у четничким јединицама за време балканских ратова и

Првог светског рата. Са војводом Лунетом, за време Првог светског рата, са Солунског фронта прешао је тајно у Србију, изводио извиђања и саботаже, па се поново вратио у Грчку. Одликован је бројним одликовањима, између осталог и *Карађорђево*м звездом са мачевима. Колики је углед уживао говори то да су му на сахрани били командант Пете армијске области, председник нишке општине и виђеније четничке војводе – Илија Трифуновић Бирчанин и Дуле Димитријевић.

Поглед из треће д

СПОРТ

У Србији има 15 параглајдинг клубова – у Вршцу, Кањижи, Београду, Нишу, Краљеву, Ивањици, Пожаревцу и Рашки. У њима је више од триста пилота, док се око 120 активно такмичи. Најбољи начин за младог човека да се укључи у параглајдинг јесте да посети неки од параглајдинг клубова, јер је самоиницијативно летење, без контроле и ангажовања квалификованих инструктора, илегално и опасно.

Пионирски кораци параглајдинга у Србији везују се за падобранца, једриличара и универзалног воздухопловца Зорана Петровића Гугија, који је 1986. године први летео на падинама Гоча.

– Пресрећан сам што је српски параглајдинг, из године у годину, напредовао на међународној сцени. До првенства у Нишкој Бањи, које је летос одржано, освојили смо два пута четврто место на светским првенствима и неколико пута победили на европском купу. Данас смо Милица Бићанин и ја првопласирани на светским параглајдинг листама у дисциплини прецизно слетање на циљ. Млади су све више заинтересовани за параглајдинг, тако да се конкуренција пооштрава.

– Почети су били тешки – каже Петровић – нисам имао параглајдинг, па сам за летење преправио падобран крило. Отишао сам у Словенију и захваљујући упутствима и подршци тамошњих параглајдиста почео да се интензивније бавим тим спортом.

Пионирски кораци

Параглајдинг су промовисали и Драгољуб Влајић, Коста Рачић, Славко Лазаревић, Раде Костић, Бобан Стефановић, Иван Миловановић, Звонко Трифуновић и Милко Улетиловић. У то време био је мало познат, а учио се по систему *грешке и исправке*. Слично је било и у колевама параглајдинга – у Швајцарској и Француској. Средином деведесетих година организована су прва полагања за пилоте параглајдера и државна првенства.

Од 2004. године Србија се значајније укључила у међународна такмичења, а прекретницу је најавио нишки клуб „Албатрос“, који је организовао етапе светског купа у Сићевачкој клисури.

На првом такмичењу у Србији, 1991. године, имали смо шест такмичара, а тренутно у прецизном слетању имамо најјачу лигу на свету, са 60 параглајдиста, на државним првенствима. И у дисциплини прелет све је више добрих летача – каже Зоран Петровић.

У Србији постоји 15 параглајдинг клубова – у Вршцу, Кањижи, Београду, Нишу, Краљеву, Ивањици, Пожаревцу и Рашки. У клубовима има више од триста пилота, док се око 120 активно такмичи. Најбољи начин за младог човека да се укључи у параглајдинг јесте да посети неки од параглајдинг клубова, јер је самоиницијативно летење, без контроле и ангажовања квалификованих инструктора, илегално и опасно.

имензије

Приликом летова треба најпре консултовати оне који имају довољно искуства. Највеће опасности јесу изненадна промена времена, слаба процена сопствене вештине и неувежбаност за коришћење опреме. Параглајдеристи сматрају да параглајдинг није екстремни спорт. Јер, како они искуснији кажу, и са бициклом се могу правити екстремни маневри, па бициклизам нико не сврстава у ту категорију.

Птице у ваздуху

За оне који тек размишљају да уђу у свет у коме се плови небом потребно је најпре разјаснити поједине термилошке одреднице. Најпопуларнији вид параглајдинга јесте дисциплина *прелет* – параглајдеристи полећу са стартног места и лете по одређеној маршрути, која је дефинисана географским координатама и тачкама.

И они, попут једриличара и слободних змајара, користе успоне ваздушне струје да остану у ваздуху више сати и прелете више десетина, па чак и стотина километара.

На свету се у тој дисциплини такмичи више од пет хиљада људи, а на такмичењима се вреднују поштовање релације и брзина којом се долази до циља.

У *прецизном слетању* пут летења и време нису битни, али је значајно прецизно слетети на одређено место. На ревијалним приредбама некада се обједине *прелет* и *прецизно слетање*, мада Светска ваздухопловна федерација не признаје такву дисциплину.

Постоји још једна врста параглајдинга, која је и код нас и у свету скромније заступљена, али је врло атрактивна, посебно за младе – *акробатско летење*. Пилоти параглајдера чине сложене акробатске маневре, који се не могу извести ни на једном другом ваздухоплову. Маневри могу бити унапред дефинисани, а понекад пилоти имају право да изведу слободну креацију. Због технички захтевног маневрисања и опасности које та врста параглајдинга носи, најчешће се такмичења организују изнад водених површина. У Србији се мало параглајдериста окушало у акробатском летењу, мада Зоран Петровић тврди да се

акробатски параглајдинг заснива на симулацији инцидента у ваздуху и да наши параглајдеристи испробавају такве ситуације у оквиру курса безбедности.

Опрема за параглајдинг је скупа и углавном је набављају *дилери*. Крило јесте највреднији део опреме, које кошта око хиљаду евра.

– Параглајдинг није јефтин – истиче Милица Бићанин и додаје да често бројни спонзори, клубови и Ваздухопловни савез Србије финансирају одлазак такмичара на спортске манифестације.

Параглајдинг и Војска

пбројне оружане снаге света имају у оквиру специјалних јединица обучене и опремљене људе за коришћење параглајдинга. Параглајдинг представља добро техничко средство за форсирање планина, које се на тај начин могу за неколико минута прелетети, а да се при томе заобиђу гребени и прескоче долине. У француској војсци параглајдеристи користе и ИС наочаре, које им омогућавају летове ноћу и по магли.

Ипак, Милица, Гуги и остали параглајдеристи заборављају све тешкоће када пронађу одговарајуће брдо и ухвати повољан ветар. Тада се препусте слободном лети, а свет проматрају из ваздуха.

– Параглајдинг и слободно змајарство – објашњава Зоран Петровић – најприближнији су лету птице и омогућавају поглед из треће димензије.

Први лет

Прва дама српског параглајдинга јесте Милица Бићанин. Са непуне три године прешла је пут од почетника до освајача златне медаље на Европском првенству.

– Први лет остаће ми заувек урезан у сећање. Најпре сам увежбавала полетање и слетање на малим висинама и гледала искусније пилоте. Када ме је инструктор упитао да ли желим да летим, ноге су ми се тресле од узбуђења. На првом лету нисам ни знала шта се дешава око мене, тек касније сам се опустила и уживала – прича Милица, у чијем клубу има више девојака од мушкараца.

Легенда параглајдинга у Србији најрадије прича о летовима у француским Алпима, у Морвину, где је тај спорт и зачет, и изнад непрегледних зелених падина у Бразилу.

– У Алпима се лети тако да изнад себе можеш да видиш орла. Лепи су и зимски летови на Копаннику и на Старој планини. Ипак, најдража ми је планина Столови, код Краљева. Највећу непријатност доживео сам приликом судара са једним параглајдеристом у ваздуху. Реакција згужваног крила након судара је динамична и непредвидива и после тога користи се резервни падобран – прича Петровић.

Милица Бићанин и Зоран Петровић су водећи параглајдеристи на светској ранг листи у дисциплини *прецизно слетање*.

ПАД БРАНАЦ

Терени у Србији

Околина Ниша има изузетне терене за параглајдинг, који се сврставају међу најбоље у Европи. У Сићевачкој клисури налазе се терени који обезбеђују летове од 50 и 70 километара. Због повољних временских услова могу се користити и шест месеци. Параглајдери, иначе, сарађују са обласним метеоролошким службама, како би успешно одговорили варљивим ћудима природе.

– Добре резултате у прецизном слетању – тврди Петровић – постижу и такмичари из бивших југословенских република. У прелету су швајцарски такмичари неприкосновени, а потом и летачи из Словеније, Аустрије, Немачке и Чешке. У акробатском летењу истичу се параглајдери из Швајцарске, Шпаније и Француске.

После прошлогодишњег успеха на Европском првенству у Нишкој Бањи, српске параглајдеристе у 2009. очекују Светско првенство у Хрватској и Светски куп у Чешкој, Словенији и Јапану. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Падобранска традиција

Припадници Војске Србије све више се укључују у параглајдинг. Највише активних летача је у Нишу, јер је у том граду 63. падобрански батаљон, а читав крај има велику падобранску традицију. Заставник Радмила Ђурић члан

је параглајдинг клуба „Албатрос“ из Ниша.

Пре две године у свеукупном пласману жена освојила је треће место. Запажене резултате постиже и заставник Иван Ђорђевић из 63. падобранског батаљона.

ПАДОБРАНКО ПРВЕНСТВО ВОЈВОДИНЕ

Отворено падобранско првенство Војводине – *Панониа куп 2009* у дисциплини скок на циљ одржано је, од 24. до 26. априла, на спортском аеродрому у Суботици.

Организатори манифестације били су суботички аероклуб *Иван Сарић* и Ваздухопловни савез Србије. Првенство су подржали и Ваздухопловни савез Војводине, Покрајински секретаријат за спорт и омладину и Општински секретаријат за међународну и регионалну сарадњу.

Учествовале су екипе из Хрватске, Босне и Херцеговине, Македоније, Мађарске, падобранска репрезентација Црне Горе и неколико падобранских екипа Србије.

Отварању манифестације присуствовали су конзули Мађарске и Хрватске, секретар за међународну и регионалну сарадњу Суботице Ђула Ладоцки и покрајински секретар за омладину и спорт Модест Дулић.

Првог дана такмичења, после свечаног отварања, изабран је жири и организован жреб стартних бројева екипа. Другога дана изведени су такмичарски скокови. Последњег дана падобранског надметања сумирани су резултати и проглашени победници.

У оквиру такмичења, Ваздухопловни савез Војводине припремио је изложбу фотографија о Ивану Сарићу и презентовао његове радове о ваздухопловству. Такође, на аеродрому је приредио и мини сајам суботичке привреде.

Манифестација на суботичком аеродрому представља почетак обележавања стогодишњице српске авијатике и првог лета Ивана Сарића. Он је пионир српског ваздухопловства, који је 1910. године, пред око 1.000 људи, начинио први лет на нашим просторима авионом који је сам конструисао. Летео је око тркалишта у Суботици, а његова летелица чува се данас у Музеју ваздухопловства у Београду. ■

Милица ПЕТРОВИЋ

ТАКМИЧЕЊЕ У ВАЗДУХОПЛОВНОМ ЈЕДРИЛИЧАРСТВУ

Од 25. априла до 2. маја, Аероклуб *Зрењанин* и Ваздухопловни савез Србије организовали су такмичење у ваздухопловном једриличарству – *Зрењанин куп 2009*.

Током манифестације, једриличари су имали прилику да се одмере у три врсте задатака – трци, брзинском лету и прелету. Такмичари, који су кренули са аеродрома *Ечка*, летели су на висини до 2.500 метара. Било је предвиђено 14 такмичарских маршрута – према Ечкој, Суботици,

Ченеју, Вршцу, Србобрану и Опацама. Дужина маршруте износила је од 200 до 500 километара.

Зрењанин куп 2009 окупио је 10 једриличара, међу којима су били и гости из Словеније и два српска носиоца златних плакета Ваздухопловног савеза Србије – Зоран Френц и Жива Френц. На такмичењу је било 17 једрилица и три шлеперска авиона за вучу једрилица. ■

М. П.

Дисциплине

У тркачкој дисциплини пилот треба да облети окретне тачке. Оне формирају троугао или полигон, чија је укупна дужина страница око 150 километара..

Пилот у брзинској дисциплини треба да постигне највећу брзину прелета, летећи одређено време. Минимално време летења утврђују судије, а одређује се на два до четири сата, у зависности од метеоролошких услова.

Такмичар у даљинској дисциплини треба да прелети највећу раздаљину у току утврђеног времена. Ако лети дуже од утврђеног максималног времена, сматра се да је слетео на месту где му је истекло максимално дозвољено време.

Пређена рута доказује се *флајт рикордером*, који је у основи GPS – памти времена, географске координате и висине на којима се налази једрилица сваких 10 или 15 секунди.

Монографија 63. падобранске бригаде

Књига посвећена стварању и развоју чувене 63. падобранске бригаде изузетна је по много чему: садржају, илустрацијама и привлачном изгледу. Војници са две заклетве, како зову припаднике те елитне јединице, вечни су пример војничке части, пожртвовања и врхунске обучености, а надасве осећања оданости отаджбини и униформи коју поносно носе. Црвена беретка с падобранским знаком њихово је прво очљиво обележје.

Текст је посвећен бригади, људима који су је стварали, бранили њен углед, ратовали за слободу свог народа, часно гинули и одлазили у легенду.

О њима можете читати, њих можете видети на бројним фотографијама које богато илуструју књигу вишегодишњег новинара листа „Војска“, потом официра 63. падобранске бригаде Владике Крстића.

Књига је обима 184 стране, формата 22x25 цм, тврдог повеза, с пуним колором и квалитетним папиром.

НАРУЏЕНИЦА

НЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд

Тел. 011/3241-009, телефакс 011/3241-363

Жиро-рачун : 840 - 49849 - 58

Овим наручјем _____ примерака књиге о 63. падобранској бригади „**ВОЈНИЦИ СА ДВЕ ЗАКЛЕТВЕ**“ са попустом 50 % - по сајамској цени од 756,00 динара.

Књиге се плаћају унапред. Уз износ за књиге обавезна је доплата од 130,00 динара за поштарину.

Наруџеницу и доказ о уплати послати на наведену адресу НЦ „Одбрана“.

Купац _____

(име, очево име и презиме)

Улица и број _____

Телефон _____

Место и број поште _____

Датум _____

Потпис наручиоца _____

